

poradnik beneficjenta

Ministerstwo Edukacji Narodowej - Departament Funduszy Strukturalnych

Fundusze unijne dla oświaty:

**Jak budować programy rozwojowe szkół,
by edukacja była skuteczna,
przyjazna i nowoczesna?**

www.efs.men.gov.pl

Autorzy:

Małgorzata Jas
Krzysztof Łysak

poradnik beneficjenta

Fundusze unijne dla oświaty:

**Jak budować programy rozwojowe szkół,
by edukacja była skuteczna,
przyjazna i nowoczesna?**

Warszawa, październik 2009

Wydawca:

Fundacja Fundusz Współpracy
ul. Górnośląska 4a, 00-444 Warszawa, T +48 22 45 09 800, F +48 22 45 09 803
cofund@cofund.org.pl

Na zlecenie:

Ministerstwa Edukacji Narodowej
Departament Funduszy Strukturalnych
al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa, T +48 22 34 74 881, F +48 22 34 74 883
sekretariatdfs@men.gov.pl

ISBN: 978-83-89793-52-0

egzemplarz bezpłatny

Redakcja, skład i korekta: CMC Group sp. z o.o.
www.cmc-group.pl

Druk: PrintPartner JAKON S.A Spółka Komandytowa

Nakład: 20 000 egz.

Spis treści

	Wprowadzenie	strona 5
1	Wstęp Sytuacja w obszarze systemu kształcenia – najważniejsze wydarzenia	strona 7
2	Polityka edukacyjna państwa	strona 19
3	Program rozwojowy szkoły/placówki oświatowej	strona 31
4	Wsparcie dla systemu oświaty w ramach PO KL Projekty realizowane w Priorytecie III i IX	strona 47
5	Projekt edukacyjny jako sposób realizacji programu rozwojowego szkoły. Etapy przygotowywania projektu	strona 70
6	Przykłady dobrej praktyki, czyli jakie projekty udało się zrealizować w polskich szkołach ze środków Unii Europejskiej	strona 85

Szanowni Czytelnicy,

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej otworzyło przed naszym krajem wiele nowych możliwości. Jedną z nich to pozyskanie funduszy unijnych, które dla polskiej oświaty są niepowtarzalną szansą na edukację skuteczną, przyjazną i nowoczesną.

Aby była ona rzeczywiście skuteczna, przyjazna i nowoczesna, programy rozwojowe placówek oświatowych przygotowywane w ramach projektów powinny odzwierciedlać potrzeby lokalnych społeczności oraz główne kierunki zmian, wynikające z edukacyjnej polityki naszego państwa.

Publikacja, która trafia właśnie do Państwa rąk, będzie z pewnością pomocna w skutecznym ubieganiu się o uzyskanie środków na realizację licznych projektów, gwarantujących trwałość jakościowych zmian wynikających z ich realizacji. Zawarte są w niej nie tylko praktyczne porady dotyczące aplikowania o środki unijne, lecz również przykłady już zrealizowanych w polskich szkołach projektów.

Rekomendując ten poradnik, wierzę, że placówki oświatowe oraz jednostki samorządu terytorialnego wykorzystają szansę, jaką stworzyła nam Unia Europejska - szansę na nowocześnie wyposażoną szkołę, przyjazną dla każdego ucznia.

Krystyna Szumilas

Wstęp

1. Sytuacja w obszarze systemu oświaty – najważniejsze wyzwania

System oświaty w Polsce w ciągu ostatniej dekady zmieniał się dynamicznie. Zaszło wiele pozytywnych przemian, które mają korzystny wpływ na funkcjonowanie polskiej szkoły i jej wizerunek w Europie. Istnieje jednak nadal wiele obszarów problemowych, stanowiących wyzwanie dla polskiej edukacji. **Zaprezentowana poniżej sytuacja w obszarze systemu oświaty uwzględnia wybrane aspekty, istotne dla szkół przygotowujących programy rozwojowe.**

Dostępne obecnie środki, pochodzące głównie z funduszy unijnych, niosą polskiej oświacie ogromną szansę na rozwój¹ – aby je jak najlepiej wykorzystać, konieczne jest dobre zdiagnozowanie przyczyn istniejących problemów.

Diagnoza w *obszarze edukacja i szkolenia* zawarta została m.in. w *Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki 2007–2013*. Dotyczy ona zjawisk obserwowanych w skali kraju, niemniej jednak zawarte w niej wnioski mogą służyć jako punkt odniesienia do analizy problemu dokonywanej na poziomie lokalnym. Ponadto jest ona dla szkół i placówek oświatowych, tworzących programy rozwojowe niezwykle ważna, ponieważ:

- umożliwia postrzeganie funkcjonowania własnej placówki na tle stanu oświaty w kraju i w Europie;
- pozwala określić mocne i słabe strony konkretnych szkół/placówek i na tej podstawie planować działania;
- w momencie aplikowania o środki unijne, pomaga przygotować wniosek tak, aby był zgodny z zasadami polityk unijnych.

MOCNE STRONY POLSKIEGO SYSTEMU OŚWIATY

Wysoki współczynnik skolaryzacji, będący miarą powszechności nauczania², oraz wzrost aspiracji edukacyjnych Polaków

¹ W okresie finansowym 2007–2013 Polska otrzymuje najwięcej funduszy strukturalnych w całej Unii Europejskiej.

² Współczynnik skolaryzacji brutto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

I tak, między 1988 r. a 2006 r.: wzrósł udział osób z wykształceniem wyższym w całej populacji z 6,5% do 14,6%. Obecnie Polska ma jeden z najwyższych w Europie poziomów skolaryzacji grupy wiekowej 19–24 lata – 48%³ (dla porównania – wskaźnik ten w państwach OECD wynosi średnio 57%⁴). Pozytywne tendencje zachodzą też w pozostałych grupach wiekowych: nastąpił wzrost odsetka osób z wykształceniem średnim z poniżej 25% do blisko 35% oraz spadek odsetka osób z wykształceniem co najwyżej podstawowym z 45% do 31%. Można przy tym zauważyć niewielkie zróżnicowanie regionalne w zakresie uczestnictwa w kształceniu na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym.

Zdecydowanie niższy niż w innych krajach Europy jest w Polsce odsetek osób wypadających z systemu edukacji.

Korzystnym zmianom w dziedzinie powszechności nauczania towarzyszy znaczący wzrost aspiracji edukacyjnych Polaków. Liczba studentów wyższych uczelni wzrosła z 394 tys. w roku akademickim 1990/1991 do ponad 2 mln w roku akademickim 2007/2008. W ilości studentów na ilość mieszkańców kraju zajmujemy na świecie szóste miejsce (500 studentów na 10 tys. mieszkańców⁵). Jednocześnie następuje systematyczny wzrost liczby studiującej młodzieży, wywodzącej się z obszarów wiejskich.⁶

Ważne! Tworząc program rozwojowy, planuj działania wzmacniające aspiracje edukacyjne uczniów, rozbudzające ich ciekawość i aktywność poznawczą (np. interesujące zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne). Umożliwiaj im kontakt z dobrymi uczelniami (np. organizując wycieczki edukacyjne) oraz miejscami pracy, w których jest duże zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowanych pracowników (np. poprzez praktyki zawodowe) itp. Badania dowodzą, że korzyści z wykształcenia wyższego (zarobki, szanse na rynku pracy) stanowią silną zachętę do kontynuacji nauki na poziomie szkoły wyższej⁷ – zadbaj zatem o eksponowanie tych aspektów i związków.

Rosnące zainteresowanie absolwentów gimnazjum szkolnictwem zawodowym

Po kilkuletnim kryzysie szkolnictwa zawodowego, spowodowanym upadkiem wielu zakładów pracy oraz reformą strukturalną w latach 90. ubiegłego wieku, od dwóch lat zauważa się wzrastające zainteresowanie szkołami zawodowymi dającymi wykształcenie średnie (edukacja kończy się egzaminem maturalnym).⁸

³ Za: *Raport o Kapitale Intelektualnym Polski*. Warszawa. 10 lipca 2008 r., s. 75.

⁴ Za: *Edukacja w zarysie – 2008: wskaźniki OECD*. Podsumowanie w języku polskim. www.oecd.org/edu/eag2008

⁵ Za: *Raport o Kapitale Intelektualnym Polski*. Warszawa. 10 lipca 2008 r., s. 75

⁶ Za: *Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*.

⁷ Por.: *Edukacja w zarysie – 2008: wskaźniki OECD*. Podsumowanie w języku polskim. www.oecd.org/edu/eag2008

⁸ Por.: *Fundusze unijne dla oświaty – Kształcenie zawodowe. Poradnik beneficjenta*. http://www.konferencje-edukacja.pl/materialy/ksztalcenie_zawodowe_www.pdf

W roku szkolnym 2007/2008 do klas pierwszych techników przyjęto o prawie 6,5 tys. absolwentów gimnazjum więcej niż w roku poprzednim (wzrost o ponad 4%).⁹

Rośnie także zainteresowanie nauką w zasadniczych szkołach zawodowych (rok szkolny 2007/2008 – 241 tys. uczniów – wzrost o 2,2% w stosunku do roku poprzedniego). Ta korzystna tendencja związana jest m.in. ze zmianami na rynku pracy, będącymi wynikiem członkostwa Polski w Unii Europejskiej (otwieranie rynków pracy Wspólnoty dla polskich pracowników mających kwalifikacje w konkretnym zawodzie, wyjazdy takich pracowników za granicę, krajowy popyt na pracowników, którzy zdobyli certyfikaty określonych specjalności).¹⁰

Ważne! Tworząc program rozwojowy, planuj działania pozwalające uczniom dostrzec szanse na rynku pracy w Polsce i w Unii Europejskiej. Na poziomie gimnazjum zadbaj o fachowe doradztwo zawodowe dla młodzieży. Wykorzystuj także możliwości, jakie dają programy wymiany międzynarodowej. Organizując zajęcia pozalekcyjne i inne formy wsparcia dla młodzieży, opieraj się na dostępnych analizach i prognozach rynku pracy.

Komputeryzacja szkół i placówek oświatowych, wzrastający stopień wykorzystania ICT w procesie kształcenia

Upowszechnienie dostępu i znajomości technik informatyczno-komunikacyjnych jest warunkiem skutecznego budowania społeczeństwa informacyjnego i w tym kontekście stanowi jeden z głównych celów w założeniach strategicznych UE oraz w polityce edukacyjnej państwa. Programy nauczania obejmujące przedmioty dotyczące informatyki lub technologii informacyjnej funkcjonują na każdym etapie kształcenia. W ostatniej dekadzie w pracowniach komputerowych wyposażono szkoły różnego typu (znaczące w tej kwestii były projekty systemowe 2004–2006, m.in.: *Pracownie komputerowe dla szkół, Internetowe centra informacji multimedialnych w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych*).

Realizacja projektów poprzez MEN dała gwarancję, że do wszystkich placówek objętych wsparciem dotarł sprzęt o podobnej, wysokiej klasie.¹¹ W raporcie GUS z 2008 r. czytamy:

Z roku na rok wzrasta liczba komputerów we wszystkich typach szkół (...). Rośnie też liczba komputerów z dostępem do Internetu. W szkołach podstawowych liczba komputerów z dostępem do Internetu w roku szkolnym 2007/2008 wzrosła w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym o 16,0%, w gimnazjach – o 12,2%, w liceach ogólnokształcących – o 10,1%, a w szkołach zawodowych – o 41,0%.

⁹Na podst.: GUS, *Oświata i wychowanie 2007/2008*, s. 43

¹⁰Na podst.: GUS, *Oświata i wychowanie 2007/2008*, s. 43

¹¹ Szczegółowe dane w: *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008.

W roku szkolnym 2007/2008 na 1 szkołę podstawową (bez szkół specjalnych) przypadało średnio 14,2 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów (w poprzednim roku szkolnym – 12,3), w tym 12,0 komputerów z dostępem do Internetu (odpowiednio: w miastach – 19,8 i 17,6, na wsi – 12,0 i 9,7). Na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów przypadało 12 uczniów, a na 1 komputer z dostępem do Internetu – 15 uczniów (odpowiednio: w miastach – 17 i 20, na wsi – 9 i 11 uczniów). Z powyższych danych wynika, że chociaż przeciętna miejska szkoła podstawowa posiadała więcej komputerów, to jednak ze względu na mniejszą liczbę uczniów w szkołach na wsi, to właśnie w wiejskich szkołach „kolejka” uczniów czekających na dostęp do szkolnego komputera była niemal dwa razy krótsza niż w mieście.¹²

Modernizacji wyposażenia dydaktycznego (komputery, oprogramowanie, dostęp do Internetu, programy edukacyjne i multimedialne pomoce naukowe) towarzyszy rosnąca liczba nauczycieli różnych przedmiotów – absolwentów szkoleń w zakresie zastosowań ICT w edukacji; wielu z nich jest inicjatorami rozwoju ICT w swoich szkołach i w lokalnych środowiskach.¹³

Ważne! Tworząc programy rozwojowe, dbaj o efektywne wykorzystanie zmodernizowanej bazy dydaktycznej do rozwijania kompetencji kluczowych uczniów, w szczególności kompetencji uczenia się z wykorzystaniem ICT. Pamiętaj, że kompetencje informatyczne to umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy (nauce), rozrywce i porozumiewaniu się. Planując działania, zwróć uwagę na stosowanie komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia i wymiany informacji. Wykorzystaj sprzęt informatyczny do uczenia dzieci i młodzieży porozumiewania się i uczestniczenia w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Zastanów się, czy twoja szkoła ma możliwości, a nauczyciele – odpowiednie umiejętności do zastosowania nowoczesnych form i metod nauczania (np. e-learning, blended learning, demonstracje online, WebQest, seminaria w sieci, wideokonferencje).

Działanie systemu egzaminów zewnętrznych, udział Polski w międzynarodowych badaniach edukacyjnych

Wprowadzenie standardowych ogólnokrajowych egzaminów zewnętrznych po każdym z poziomów nauczania umożliwiło porównanie ich wyników w skali kraju, regionu, gminy, a w związku z tym ułatwiło szkołom ocenę jakości i efektów kształcenia, a w konsekwencji – podejmowanie działań poprawiających efekty kształcenia w odniesieniu do zdiagnozowanych, konkretnych problemów uczniów.

¹² GUS, *Oświata i wychowanie 2007/2008*, s. 60.

¹³ Por.: *Charakterystyka procesów zachodzących w obszarze edukacji (tj. kształcenia i szkolenia)* [w:] *Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*.

Reforma programowa wdrażana w roku szkolnym 2009/2010 w pierwszych klasach szkoły podstawowej i w pierwszych klasach gimnazjów racjonalizuje system egzaminów zewnętrznych, włączając w podstawy programowe wymagania ogólne i szczegółowe (odpowiednik standardów wymagań egzaminacyjnych).

Dodatkową korzyścią, wynikającą z wprowadzenia systemu egzaminów zewnętrznych, jest odpowiednio przygotowana kadra egzaminatorów. Nauczyciele – egzaminatorzy wykorzystują zdobyte kompetencje do modyfikowania sposobu nauczania, a w konsekwencji – do podnoszenia jakości pracy szkoły.

Odpowiednie przygotowanie uczniów do egzaminów (zwłaszcza do egzaminu zawodowego) zwiększa szanse absolwentów na rynku pracy.¹⁴ Szczególną uwagę należy zwrócić na dobre efekty wsparcia w ramach projektu systemowego finansowanego z EFS wyposażenia CKU, CKP i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych (niezbędne wyposażenie w trzech edycjach projektu dla 1060 ośrodków). Część praktyczna egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, odbywająca się na stanowisku wyposażonym w sprzęt zgodny ze standardami wymagań egzaminacyjnych, pozwoli na porównywalność i obiektywizację wyników tych egzaminów w skali całego kraju. Dodatkowo – dobrze wyposażone stanowiska ułatwiają uczniom przygotowanie się do egzaminów, a szkołom zawodowym – inicjowanie nowych działań.¹⁵

Istotnym aspektem podnoszącym jakość egzaminów zewnętrznych są projekty systemowe, realizowane w latach 2007–2013 (por. rozdział 4 poradnika: Wsparcie dla systemu oświaty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekty realizowane w Priorytecie III i IX).

Ważnym wyznacznikiem polityki edukacyjnej ostatniej dekady jest udział Polski w międzynarodowych badaniach edukacyjnych uczniów (np. PISA¹⁶, PIRLS¹⁷) i wykrzystanie ich rezultatów na rzecz zmian w systemie edukacji. Wyniki polskich piętnastolatków w badaniach PISA świadczą o skuteczności wprowadzenia w 1999 r. do polskiego systemu oświaty gimnazjów: od czasu pierwszych badań w 2000 r., kiedy to polska młodzież uplasowała się znacznie poniżej przeciętnego wyniku dla krajów wysokorozwiniętych, zrzeszonych w OECD, nastąpił postęp.

¹⁴ Por.: *Standardy kształcenia [w:] Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008, ss. 12–13.

¹⁵ Por.: *Standardy kształcenia [w:] Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008, ss. 103–113.

¹⁶ PISA (*Programme for International Student Assessment*) – międzynarodowe badania OECD złożonych umiejętności piętnastoletnich uczniów, przeprowadzane w Polsce od 2000 r. w trzech cyklach/obszarach. W badaniu PISA wyróżniono trzy podstawowe dziedziny: 1. czytanie ze zrozumieniem (*reading literacy*), 2. matematyka (*mathematical literacy*), 3. rozumowanie w naukach przyrodniczych (*scientific literacy*). Więcej: http://www.ifispan.waw.pl/ifis/badania/program_pisa/

¹⁷ PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*) – międzynarodowe badanie osiągnięć w rozumieniu czytanego tekstu przeprowadzane od 1991 r. na reprezentatywnych próbkach dziesięcioletków. W projekcie PIRLS 2006 brało udział 40 krajów. Badanie koordynuje IEA (*International Association for the Evaluation of Educational Achievement*), czyli Międzynarodowe Stowarzyszenie ds. Oceny Osiągnięć Szkolnych z siedzibą w Amsterdamie i centrum obliczeniowym w Hamburgu. Więcej: <http://www.cke.edu.pl/index.php?option=content&task=view&id=252>

W 2006 r. wynik w matematyce i rozumowaniu w naukach przyrodniczych podniósł się do przeciętnego, zaś w pogłębionej umiejętności czytania Polska znalazła się w pierwszej dziesiątce krajów świata i na trzecim miejscu w UE. Mimo stwierdzonego we wszystkich trzech dziedzinach problemu polskich uczniów – braku umiejętności samodzielnego myślenia, nastąpił rozwój złożonych, ponadprzedmiotowych kompetencji gimnazjalistów.

Świadomość mocnych stron swojej placówki na tle diagnozy stanu systemu oświaty w Polsce to ważny krok na drodze tworzenia programu rozwojowego. Mocne strony powinny stać się fundamentem budowania wyższej jakości w obszarach, które wymagają poprawy – atuty świadczą bowiem o zasobach szkoły:

- zasobach ludzkich (pracownicy, partnerzy, współpracownicy, klienci, zespoły zadaniowe),
- rzeczowych (budynki, wyposażenie, technologie),
- organizacyjnych (struktury, procedury, procesy, działania).

Świadomość mocnych stron, stanowiących zasoby szkoły, jest ważna w momencie aplikowania o środki unijne, ponieważ pomaga opisać we wniosku potencjał projektodawcy.

NAJWAŻNIEJSZE WYZWANIA DLA POLSKIEGO SYSTEMU OŚWIATY

Wskazane w tej części poradnika wyzwania, stojące przed polskim systemem oświaty, mogą stanowić istotne źródło informacji, wskazujące szkołom kierunek działań planowanych w programach rozwojowych. Na tle tych danych o słabościach systemu edukacji trzeba umiejscowić szkołę/placówkę, której rozwój planujemy, a dostrzeżone w niej problemy ujrzeć w szerszym kontekście problemów edukacji w Polsce i Europie, biorąc pod uwagę oczekiwania „społeczeństwa przyszłości”. Najważniejsze „drogowskazy” na drodze do rozwoju systemu oświaty wskazano już w dokumencie *Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*:

Przed systemem edukacji stoją nadal bardzo ważne wyzwania. Kontynuacja reformy z jednej strony powinna przyczynić się do niwelowania nierówności w dostępie do edukacji. W tym zakresie ważne będzie w szczególności likwidowanie barier w dostępie do edukacji na szczeblu przedszkolnym, barier napotykanych przez utalentowanych uczniów w przedmiotach szczególnie istotnych dla rozwoju gospodarki, barier dotyczących uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, barier tworzących się przed uczniami, którzy wywodzą się ze środowisk dotkniętych problemem marginalizacji społecznej oraz barier napotykanych przez osoby dorosłe.

Z drugiej strony kluczowym wyzwaniem będzie podnoszenie jakości usług edukacyjnych poprzez specjalne programy rozwojowe szkół, uwzględniające zindywidualizowane formy pracy z uczniem (...), poprawę atrakcyjności oferty szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego, podnoszenie kompetencji nauczycieli. System edukacji, w efekcie wprowadzanych reform, powinien lepiej odpowiadać na zapotrzebowania nowoczesnej, mobilnej gospodarki opartej na wiedzy.¹⁸

Myślenie projektowe zakłada, że: *Nie ma problemu – nie ma projektu*. Dzisiejsze słabe strony szkoły lub placówki mogą stać się w przyszłości jej mocną stroną, jeśli zdiagnozowany problem stanie się podstawą do stworzenia programu rozwojowego.

Dysproporcje w dostępności do usług edukacyjnych

Problemy w zakresie równego dostępu do edukacji występują głównie na obszarach wiejskich i w małych miastach. Największą skalę osiągają na poziomie ponadgimnazjalnym – powiaty, jako organy prowadzące szkoły ponadgimnazjalne, nie mają obowiązku organizowania dowozu, co powoduje ograniczone możliwości wyboru szkoły zgodnie z zainteresowaniami, ambicjami, predyspozycjami czy perspektywami na rynku pracy (najbliższa szkoła często staje się dla absolwenta gimnazjum szkołą najlepszą, bo najtańszą).

Poważnymi barierami, ograniczającymi dostęp do kształcenia, są: niepełnosprawność i sytuacja finansowa rodzin – w środowiskach wiejskich czynniki te mają większe znaczenie niż w miastach, tym bardziej że częściej występuje tu zjawisko „dziedziczenia” niskiego statusu społeczno-ekonomicznego.¹⁹

Innym aspektem nierówności w dostępie do usług edukacyjnych są występujące w szkołach wiejskich gorsze warunki do korzystania ze specjalistycznych zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz do specjalistycznych zajęć socjoterapeutycznych.

Dysproporcje w dostępie do zajęć pozalekcyjnych

W Diagnostyce zawartej w *Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013* zwracano uwagę na bolączki w tym obszarze, m.in.:

- częste prowadzenie przez nauczycieli zajęć pozalekcyjnych społecznie (brak środków budżetowych i samorządowych) lub finansowanie tych zajęć z opłat rodziców (eliminuje to uczniów z rodzin niezamożnych);
- częste nieuwzględnianie przez prowadzących potrzeb uczniów, bazowanie na formach, metodach pracy oraz środkach dydaktycznych niewymagających nakładów finansowych,

¹⁸ Por.: *Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, s. 53.

¹⁹ Por. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008, ss. 42-44.

- w niektórych środowiskach (wiejskich, zaniedbanych ekonomicznie) generalny brak dostępu do zajęć pozalekcyjnych.

Dostęp do zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych jest znacznie utrudniony na obszarach wiejskich – koszty dowozu dzieci do szkół, stanowiące znaczne obciążenie dla budżetów gmin oraz budowa sieci szkolnych, związana z gęstością zaludnienia i strukturą osadniczą, powodują, że dojazd uczniów jest zapewniany wyłącznie w podstawowym zakresie (na lekcje i powrót po nich do domu). W tej sytuacji udział dzieci z miejscowości dalej położonych w zajęciach pozalekcyjnych i dodatkowych jest problemem nierozwiązanym.

Znawcy problemu podkreślają znaczenie zajęć pozalekcyjnych nie tylko dla utrwalenia czy pogłębienia wiedzy oraz niwelowania jej deficytów, ale także dla rozwoju kompetencji kluczowych uczniów:

Oprócz tradycyjnych lekcji szkoły mogą zaoferować uczniom zajęcia warsztatowe, laboratoryjne, świetlicowe, wycieczki, zajęcia w zakładach pracy itp. Koła zainteresowań, działalność samorządu szkolnego, wszelkie inicjatywy szkoły na rzecz środowiska uczniowskiego i lokalnego, to stwarzanie uczniom szansy na wykorzystanie swojej wiedzy, reagowanie na zmiany w otoczeniu oraz pole do kreowania i sprawdzania różnych pomysłów i innowacji. (...) Nie sposób przecenić roli, jaką w kształtowaniu kreatywności uczniów może odegrać działalność pozalekcyjna szkoły. Rozwijaniu kreatywności służy także udział uczniów w organizacji rozmaitych imprez; poczynając od przedsięwzięć kulturalnych organizowanych regularnie lub sporadycznie, jak różnego rodzaju konkursy, imprezy sportowe itp. Wielu uczniów angażuje się także w takie przedsięwzięcia, jak wydawanie gazety, prowadzenie kabaretu lub teatru uczniowskiego czy działalność w organizacjach społecznych. Kreatywność uczniów nie zna granic, jeśli tylko zostanie wsparta przez kierownictwo szkoły i choćby pojedynczych nauczycieli.²⁰

Ważne! Tworząc program rozwojowy szkoły, zadbaj o możliwość korzystania z zajęć pozalekcyjnych przez uczniów, którzy mają do nich utrudniony dostęp, np. z powodu problemów związanych z transportem między szkołą a domem. Mogą to być wspólne wyjazdy edukacyjne integrujące młodzież z domów uboższych i zamożniejszych. Uczniowie zamieszkujący z dala od większych miast powinni mieć możliwość dostępu do dóbr kultury wysokiej: teatru, muzeów, wystaw itp.

Brak wystarczającego wsparcia dla uczniów niepełnosprawnych, uczniów szczególnie uzdolnionych, uczniów zagrożonych uzależnieniami i patologiami społecznymi

²⁰ Za: Aldona Andrzejczak, *Kreatywność i przedsiębiorczość uczniów a działalność pozalekcyjna szkół [w:] Innowacyjne zarządzanie w polskiej oświacie*. Publikacja towarzysząca I Ogólnopolskiej Konferencji „Innowacyjne zarządzanie w polskiej oświacie” pod patronatem Minister Edukacji Narodowej Katarzyny Hall (27 października 2009). Kierownik Projektu: dr Jan Fazlagić, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu. Wyd. FRSE, Warszawa 2009.

Niepełnosprawność jest poważną barierą ograniczającą dostęp do edukacji. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. wskazują, że jedynie 3% osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej (dla porównania 22% osób sprawnych) kontynuowało naukę (w przypadku mieszkańców miast – 3,4%, a w przypadku mieszkańców wsi – 2,4%). Im wyższy poziom kształcenia, tym mniejszy udział osób niepełnosprawnych. **Kluczowe znaczenie dla poprawy sytuacji ma tutaj dostosowywanie budynków szkolnych do potrzeb niepełnoprawnych oraz zakupy sprzętu niezbędnego do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych.**²¹

Niewystarczające jest wsparcie dla uczniów szczególnie uzdolnionych. W rozdziale 1 pisaliśmy o rozwoju kompetencji ponadprzedmiotowych gimnazjalistów, uczestniczących w międzynarodowych badaniach PISA. *Jednak analiza wyniku wskazuje na największy mankament polskiego systemu kształcenia: słabe rozwijanie umiejętności samodzielnego myślenia uczniów. We wszystkich trzech dziedzinach badanych w PISA polscy uczniowie wypadali znacznie słabiej niż przeciętnie uczniowie pozostałych 30 krajów rozwiniętych świata wszędzie tam, gdzie wymagano od nich odejścia od znanych procedur postępowania, algorytmów czy prostego skojarzenia ze sobą informacji. Jeśli postawiony przed uczniem problem wymagał własnej refleksji, zwięzłego sformułowania logicznie skonstruowanej wypowiedzi, określenia strategii postępowania, wykazania się elementami rozumowania matematycznego odbiegającego od znanego algorytmu, sformułowania hipotezy, określenia warunków wnioskowania czy wskazania błędnego wnioskowania, rezultat polskich uczniów był słabszy od analogicznego wyniku rówieśników z innych krajów.*²²

Niepokojące są, w porównaniu z wynikami innych krajów, słabe wyniki polskich uczniów w PISA w dziedzinie nauk przyrodniczych (czas przeznaczany na naukę tych dziedzin jest jednym z najniższych w UE) oraz matematyki (choć na naukę matematyki w klasie polscy uczniowie poświęcają więcej czasu niż ich rówieśnicy w jakimkolwiek innym kraju UE). Autorzy *Raportu o kapitale intelektualnym Polski* zwracają uwagę na niebezpieczeństwo takiego stanu w odniesieniu do prognoz polskiego rynku pracy na najbliższe dekady: nastąpi popyt na pracę w kierunku zawodów wymagających wysokich kwalifikacji, do których niezbędna jest doskonała znajomość matematyki i/lub nauk matematycznych.

Polska szkoła nie wspiera uczniów uzdolnionych – cechuje ją małe zróżnicowanie oferty w ramach systemu, szkoły i klasy, co ogranicza możliwość dopasowania sposobu i programu uczenia do potrzeb i talentów ucznia. *Jeden model szkoły, jeden program dla wszystkich powoduje, że szkoła nie jest dobra dla nikogo.*²³

²¹ Por.: *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008, s. 44.

²² Szkoła przyjaźnie wymagająca. Reforma programowa zmian potrzebnych w systemie edukacji. Projekt do konsultacji. MEN, Warszawa, kwiecień 2008.

²³ *Raport o Kapitale Intelektualnym Polski*, Warszawa, lipiec 2008, s. 61

Wdrażana reforma programowa, poprzez „odchudzenie” treści podstawy programowej oraz nowe rozwiązania organizacji pracy szkół stwarza możliwość indywidualizacji procesu kształcenia uczniów (i tych uzdolnionych, i tych mających problemy z nauką). Trzeba zwrócić szczególną uwagę, aby tej szansy nie zmarnować.

Ważne! Planując zajęcia pozalekcyjne w programie rozwojowym szkoły, zwróć szczególną uwagę na:

- wyrównywanie szans edukacyjnych dla uczniów: wiejskich, dojeżdżających do szkół, z rodzin ubogich (bezrobotnych), niepełnosprawnych;
- zróżnicowanie oferty edukacyjnej, dopasowanie jej do potrzeb i talentów uczniów, indywidualizację procesu kształcenia; od poziomu gimnazjum – zapewnienie fachowego doradztwa zawodowego;
- objęcie opieką prewencyjną uczniów zagrożonych uzależnieniami i patologiami społecznymi (w tym także tzw. nowymi uzależnieniami, np. netoholizmami – uzależnieniami od mediów komunikacyjnych: komputera, internetu, cyberseksu, gier komputerowych, telefonów komórkowych itp.);
- objęcie wsparciem uczniów z problemami w nauce, wymagających wzmocnienia w przygotowaniu do przyszłego zatrudnienia, do funkcjonowania w grupie społecznej;
- uruchamianie mechanizmów pozwalających na wyrównanie różnic edukacyjnych młodzieży ze środowisk defaworyzowanych na poziomie szkoły średniej i mechanizmów stwarzających możliwość podejmowania studiów, szczególnie na kierunkach atrakcyjnych na rynku pracy;
- wyniki międzynarodowych badań PISA oraz wyniki sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych (raporty i analizy CKE i OKE);
- w gimnazjach uwzględniaj stan najnowszej wiedzy o edukacyjnej wartości dodanej (EWD).

Słabe powiązanie programów kształcenia z rynkiem pracy

W zakresie szkolnictwa zawodowego realizuje się oraz planuje się do realizacji wiele projektów, znacząco wpływających na poprawę jego kondycji. Nadal jednak dostrzega się w tym obszarze mankamenty. Są to przede wszystkim:

- częste pomijanie w ramach lokalnych polityk oświatowych aspektu dostosowania struktury edukacji do wymogów i prognoz rynku pracy;
- słaby system doradztwa edukacyjno-zawodowego, umożliwiającego wybór zawodu zgodnie z predyspozycjami ucznia już na etapie poprzedzającym rozpoczęcie kształcenia zawodowego;
- niewielka powszechność współpracy pracodawców ze szkołami, niewystarczający udział pracodawców w opracowaniu programów i sposobów realizacji kształcenia zawodowego; brak z ich strony gwarancji zatrudnienia części absolwentów;
- znikome znaczenie dydaktyczne praktycznej nauki zawodu dla kwalifikacji,

jakie uzyskuje absolwent szkoły zawodowej – nieodpowiadające dzisiejszym standardom wyposażenie szkół zawodowych w stanowiska do nauki zawodu.

Ważne! Tworząc program rozwojowy szkoły, zadбай o stworzenie kompleksowego systemu doradztwa zawodowego dla uczniów, obejmującego szkołę, poradnię psychologiczno-pedagogiczną, PUP i pracodawców. System ten powinien funkcjonować od poziomu gimnazjum, ponieważ to na tym etapie podejmuje się pierwsze świadome decyzje dotyczące wyboru ścieżki edukacyjnej wiążącej się z późniejszą karierą zawodową.

Niewystarczający stopień przygotowania szkół do wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktycznym

Mimo znaczącego doposażenia szkół w sprzęt komputerowy i oprogramowanie oraz komplementarne z tym projekty szkoleniowe z wykorzystania ICT, zakupiony z EFS sprzęt informatyczny nie jest dostatecznie i efektywnie wykorzystywany przez nauczycieli innych przedmiotów niż informatyka. Nowo nabyte umiejętności w zakresie ICT nauczyciele wykorzystują zbyt rzadko lub wcale ich nie wykorzystują w procesie dydaktycznym. Przyczyny tego zjawiska leżą przede wszystkim w: braku dostępu do pracowni komputerowej, braku stosownej wiedzy metodycznej, braku odpowiednich materiałów multimedialnych czy scenariuszy zajęć. Wprawdzie istnieje internetowy portal scholaris.pl, gdzie zamieszczono gotowe materiały, których jakość jest gwarantowana przez MEN, ale nauczyciele nie mają umiejętności wystarczających do tego, aby systematycznie korzystać z portalu.²⁴ Stąd poważnym wyzwaniem przyszłości jest takie planowanie doskonalenia i kształcenia nauczycieli, aby osiągnęli oni sprawność w korzystaniu z nowoczesnych technologii.

Ważne! W programie rozwojowym szkoły trzeba wykorzystywać możliwości, jakie stwarza baza komputerowo-informacyjna. Planować działania, które wdrożą uczniów do wieloaspektowego wykorzystywania komputerów, Internetu i pomocy multimedialnych – inspirować ich także do działań, wzbogacających bazę dydaktyczną szkoły (np. prezentacje multimedialne, filmy, muzyka, zdjęcia itp.) Planując rozwój szkoły, należy zadbać o formy doskonalenia nauczycieli, które uzupełnią i zaktualizują ich wiedzę z zakresu ICT oraz spowodują wzrost praktycznych umiejętności w tym zakresie.

Na koniec warto podkreślić, że dobry program rozwojowy zaczyna się od odważnego diagnozowania i nazywania problemów szkoły, a przede wszystkim problemów uczniów. Sukces programu rozwojowego to nie tylko udane działania, wypełniające rok czy dwa lata szkolnego życia.

²⁴ Por. *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy*. Warszawa, marzec 2008

Sukces – to przede wszystkim osiągnięcie celów, które zaowocują w przyszłości:

- **wysoką jakością życia uczniów** (dzisiejszych odbiorców programu rozwojowego/beneficjentów projektu): trafnymi wyborami ścieżki edukacyjnej i zawodowej, większą motywacją do kształcenia ustawicznego, spełnianiem się w życiu osobistym itp.;
- **wysoką jakością życia w kraju w nowej epoce**, o której napisano: *Po minionej epoce społeczeństwa przemysłowego, w której edukacja miała umożliwić obywatelom zdobycie umiejętności czytania, pisania, liczenia i wystawiania się, żyjemy dzisiaj w społeczeństwie informacyjnym, w którym zakres potrzebnych i wymaganych umiejętności jest o wiele większy. W tym społeczeństwie liczy się dokonywanie samooceny, praca w zespole, myślenie systemowe, obsługa komputera i korzystanie z internetu. Trzeba prowadzić samodzielne badania, efektywnie czytać, pisać i notować oraz właściwie zarządzać czasem. Trzeba znać i wykorzystywać zasady logiki, sprawnie i twórczo myśleć, korzystać z systemów mentorskich, aby promować odkrytą wcześniej pełnię własnej oryginalności, nawiązywać wartościowe związki międzyludzkie i działać z entuzjazmem, skutecznie komunikując się z innymi.*²⁵

Jeśli uznamy szkołę za organizację powołaną przez społeczeństwo dla realizacji ważnych dla niego celów, stanowiącą grupę ludzi, złożonych ze specjalistów pracujących razem nad wspólnym zadaniem ²⁶, to nie wolno tracić z pola widzenia (i z „pola wyobraźni”!) właśnie tych celów, które wyznaczają potrzeby społeczeństwa przyszłości oraz tych problemów, które mogą opóźnić dojście do takiego właśnie społeczeństwa.

²⁵ Szurawski M., *Pamięć. Trening interaktywny*, Wyd. Aha!, 2004, s. 10.

²⁶ Por.: Majewska-Opielka I., *Agent pozytywnej zmiany*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2009.

2. Polityka edukacyjna państwa

Tworząc, modyfikując lub rozwijając program rozwojowy szkoły/placówki oświatowej, trzeba zadbać o to, aby był on zgodny z polityką edukacyjną państwa. **Zgodność z polityką edukacyjną państwa, to jeden z elementów definicji programu rozwojowego w rozumieniu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.**

Na potrzeby tego opracowania przyjęliśmy założenie, że na program rozwojowy szkoły/placówki składają się kluczowe przedsięwzięcia o charakterze projektowym. A zatem myślenie i działania projektowe zakłada postrzeganie rozwoju szkoły/placówki przez pryzmat polityki edukacyjnej państwa. Taki algorytm planowania i opisu przedsięwzięć sprawia, że w momencie aplikowania o fundusze unijne łatwiej jest pracować z generatorem wniosków – opracowany w szkole/placówce materiał staje się swoistą „fiszka projektową”.

Informacje o ważnych aspektach aktualnej polityki edukacyjnej państwa zamieszczono w poprzednim rozdziale poradnika, dotyczącym diagnozy systemu oświaty. Kluczowym wyznacznikiem polityki edukacyjnej jest także aktywność resortu edukacji w realizacji projektów systemowych oraz organizowaniu projektów konkursowych w ramach Priorytetu III PO KL *Wysoka jakość systemu oświaty* (por. rozdział 4. poradnika: *Wsparcie dla systemu oświaty w ramach PO KL. Projekty realizowane w Priorytecie III i IX*).²⁷

W tej części poradnika dokonano analizy uwarunkowań legislacyjnych zmiany edukacyjnej (zainicjowanej reformą z 1999 r., a kontynuowanej przez obecne władze resortu edukacji) tak, aby dostrzec „europejski”, „unijny” kontekst strategicznych decyzji formalno-prawnych.

Reformie programowej, wdrażanej pod hasłem „Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna”, towarzyszą nowelizacje aktów prawnych, regulujących organizację pracy szkoły i jej funkcjonowanie w systemie. Co istotne, uprawomocnione i projektowane nowele pozostają w ścisłym związku z politykami Unii Europejskiej oraz trendami w rozwoju edukacji w świecie.

Najważniejsze akty prawne, regulujące proces wdrażania reformy programowej, trzeba postrzegać w kontekście szans i korzyści, jakie niosą dla jakościowych zmian w edukacji i procesów rozwojowych w systemie oświaty.

²⁷ Dodatkowe informacje o projektach przewidzianych do realizacji w Planie Działania dla Priorytetu III Wysoka jakość systemu kształcenia na rok 2009 – http://efs.men.gov.pl/images/stories/aktualnosci/wykaz_projektow_2009_v2.pdf

Poniższy rejestr zmian w prawie ma charakter wybiórczy – prezentujemy i komentujemy przepisy, mające ścisły związek w szczególności z ideą tworzenia programów rozwojowych.

Dla szkół i placówek oświatowych, planujących rozwój z myślą o pozyskaniu funduszy na realizację swoich pomysłów, prezentowany przez nas wybór i komentarz aktów prawa:

- może być pomocny w kreowaniu projektów i ich opisywaniu we wnioskach aplikacyjnych,
- pozwoli uniknąć postrzegania i interpretowania nowelizacji prawa w sposób powierzchowny, instrumentalny – bez świadomości ich związku z tendencjami rozwoju edukacji w Europie i na świecie.

Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. nr 56, poz. 458).

Istotna zmiana polega na **nowym podziale kompetencji w zarządzaniu oświatą** pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, będącymi organami prowadzącymi szkoły i placówki oraz administracją rządową reprezentowaną przez kuratora oświaty. Wprowadzone rozwiązania:

- stanowią kolejny krok na drodze decentralizacji części kompetencji państwa w obszarze oświaty i wychowania;
- zwiększają odpowiedzialność za edukację ze strony społeczności lokalnych, reprezentowanych przez samorząd terytorialny, co jest istotne dla idei wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego.

Ważne! Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia w ramach EFS dowiodła, że sukces wsparcia wdrożonego w okresie rozliczeniowym 2004–2006 oraz wsparcia od roku 2007 (PO KL) zależy przede wszystkim od sprawnego zarządzania oświatą na poziomie jednostek samorządu terytorialnego. W kontekście tematu niniejszego poradnika warto tu przytoczyć informacje ze wspomnianego raportu ewaluacyjnego:

Za najskuteczniejszy, modelowy instrument rozwiązywania problemów w zakresie barier w dostępie do edukacji należy uznać projekty oparte na lokalnej, długotrwałej i ugruntowanej na poziomie społeczności lokalnej polityce oświatowej. (...) Do takiego rodzaju wsparcia można zaliczyć przede wszystkim (...) dotacje dla szkół na projekty rozwojowe. Wartością dodaną takich projektów jest to, że okazały się znakomitym katalizatorem aktywności społecznej wokół problemów oświaty – angażują dla realizacji całą społeczność lokalną (przy wykorzystaniu jej kompetencji oraz czasu), a nie tylko kadrę pedagogiczną lub ekspertów zewnętrznych, co podnosi znacząco ich efektywność. Projekty te realizują wiele kluczowych celów z zakresu wyrównywania szans w dostępie do edukacji równocześnie, mierzonych między innymi zmniejszeniem segregacji między szkołami

i wewnątrz szkół oraz zmniejszeniem segregacji pomiędzy osobami pochodzącymi z grup defaworyzowanych. (...) Co najważniejsze, projekty odnoszą się do konkretnych, często specyficznych problemów danej społeczności, co zwiększa ich adekwatność i skuteczność. Wywołują efekt dźwigni, będąc polem edukacji w zakresie myślenia projektowego i zarządzania projektem, a w konsekwencji źródłem nowych inicjatyw.²⁸

W kontekście *wzmacniania lokalnej, ugruntowanej na poziomie społeczności lokalnej polityki oświatowej* ważną zmianą jest również **możliwość przekazywania szkoły liczącej nie więcej niż 70 uczniów, w drodze umowy, przez jednostkę samorządu terytorialnego, będącą organem prowadzącym tę szkołę, osobie fizycznej lub prawnej, niebędącej jednostką samorządu terytorialnego**. Taki przepis pozwoli zapobiec likwidacji małych szkół, szczególnie z obszarów wiejskich – ich utrzymaniem są zainteresowani rodzice/mieszkańcy terenu – na których się one znajdują, oraz wpłynie na aktywizację lokalnych społeczności.

Ważną zmianą w kontekście tworzenia programów rozwojowych w szkolnictwie zawodowym jest ułatwienie zatrudniania **kompetentnych kadr w szkolnictwie zawodowym**, co daje szansę pozyskania wysokiej klasy ekspertów i specjalistów, niebędących nauczycielami, mających wpływ na podniesienie jakości kształcenia zawodowego i jego spójność z potrzebami i wymaganiami rynku pracy. Zwiększyły się również **możliwości dyrektora szkoły publicznej w zakresie zatrudniania osób niebędących nauczycielami**, a posiadających odpowiednie przygotowanie do prowadzenia danych zajęć (przepis stosowany także w przypadku zatrudniania osoby posiadającej przygotowanie zawodowe uznane przez dyrektora szkoły/placówki za odpowiednie do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego).

Ważne! Nowo pozyskana kadra może skutecznie wzmocnić zespół projektowy, realizujący program rozwojowy szkoły.

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2009 r. nr 1, poz. 1)

Podkreślono **odpowiedzialność jednostek samorządów terytorialnych za dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem doradztwa metodycznego** – tę zmianę należy postrzegać w kontekście szans na poprawę jakości edukacji poprzez wzrost odpowiedzialności jednostek samorządu terytorialnego (reprezentujących społeczność lokalną) za finansowe wspieranie wzrostu kwalifikacji i kompetencji kadry pedagogicznej w szkołach/placówkach oświatowych.

²⁸ Za: Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS. Raport końcowy. Warszawa, marzec 2008, s. 8.

Doprecyzowano **zadania i czynności nauczyciela, wykonywane w ramach 40-godzinnego tygodniowego czasu pracy**. W przypadku szkół podstawowych (także specjalnych), gimnazjów (także specjalnych) oraz szkół ponadgimnazjalnych takie rozwiązanie skutkuje wzbogaceniem i uatrakcyjnieniem oferty edukacyjnej, zaś półroczny okres rozliczeniowy tych godzin ułatwia wdrożenie interesujących, wykraczających poza tradycyjny system klasowo–lekcyjny, form i metod pracy z uczniami (np. realizację uczniowskich projektów badawczych czy działania lokalnego). Powstaje również możliwość skuteczniejszej indywidualizacji procesu kształcenia, poszerzenia i uatrakcyjnienia oferty edukacyjnej szkoły (z uwzględnieniem potrzeb zarówno uczniów mających problemy z nauką, jak i uczniów o szczególnych zainteresowaniach i uzdolnieniach), a konsekwencji poprawy jakości pracy szkoły w obszarze dydaktyki, wychowania i opieki oraz wyrównania szans edukacyjnych uczniów.

Ważne! Finansowanie zajęć realizowanych na bazie tego przepisu należy do zadań organu prowadzącego i nie może stanowić przedmiotu dofinansowania ze środków unijnych

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. nr 4, poz. 17)

Kluczowe dla zmiany filozofii i modelu nauczania rozporządzenie, uszczegółowiające zapis z upoważnienia ustawowego – Ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. nr 56, poz. 458). Konstrukcja i zawartość podstawy programowej jest odpowiedzią na wyzwania gospodarki opartej na wiedzy oraz wynika z rzetelnej diagnozy społeczno-ekonomicznej i charakterystyki procesów zachodzących w obszarze edukacji. I tak:

- **Układ treści** (proporcjonalnie rozłożonych w wydłużonym czasie realizacji podstawowego cyklu kształcenia) i **wymagania** zawarte w podstawie programowej **dopasowano do możliwości obecnej populacji uczniów**, wykazującej zdecydowanie większe niż kilka lat temu **aspiracje edukacyjne** (por.: rozdział 1. Diagnoza systemu oświaty). **Spójność programowa** (gimnazjum i szkoła ponadgimnazjalna jako spójny programowo 6–7-letni okres kształcenia) pozwoli najpierw wyposażić uczniów w solidny fundament wiedzy ogólnej, potem rozwinąć ich zainteresowania i predyspozycje. Dopasowanie obowiązującej od 1 września 2009 r. podstawy programowej do obecnej populacji uczniów tak uzasadnia współtwórcą zmian:

W państwach, w których decyzje kluczowe dla społeczności lokalnych podejmuje się w drodze głosowania, dbałość o poziom wiedzy najslabiej wykształconych obywateli jest równie ważna jak kształcenie elit. Dlatego zwycięża pogląd, że o poziomie kształcenia współczesnego społeczeństwa świadczy nie tyle średni, co minimalny akceptowalny

poziom wykształcenia. Konsekwentnie zachęca się młodych ludzi do jak najdłuższego korzystania z usług systemu edukacji i ustawia się na ich drodze kolejne progi łagodnie narastających wymagań.²⁹

- **Selekcja i redukcja treści** poszczególnych przedmiotów nauczania w podstawie programowej umożliwiła **racjonalizację nowego ramowego planu nauczania**: określono minimalną liczbę godzin przeznaczonych na realizację każdego przedmiotu w całym cyklu kształcenia (w miejsce rozwiązania sprzed 1 września 2009 r., kiedy to określano liczbę godzin tygodniowo). Taka koncepcja pozwala na elastyczną, spójną z potrzebami uczniów, organizację pracy szkoły – np. całe dni nauki poza szkołą, prowadzenie zblokowanych zajęć (warsztaty, seminaria, projekty itp.) w wybrane weekendy itp.
- Podstawa programowa jest napisana w **języku wymagań** (cele ogólne i cele szczegółowe), co **ułatwia planowanie pracy nauczyciela z myślą o efektach**.

Ważne! Warto zwrócić tu uwagę na tę cechę dokumentu w kontekście podobieństwa do ścieżki myślenia projektowego: od diagnozy – przez sformułowanie i opis problemu – sformułowanie celów – określenie spodziewanych rezultatów – zaplanowanie skutecznych działań.

- Dużą wagę przywiązuje się do **wychowania w szkole**, w szczególności **kształtowania właściwych, adekwatnych do współczesności, postaw uczniów**. Opracowując program wychowawczy szkoły, należy:
 - uwzględnić wartości szczególnie ważne dla społeczności szkolnej,
 - sformułować cele, jakie sobie stawiamy,
 - określić zadania, które chcemy zrealizować,
 - określić, kto te zadania będzie realizował.

Punktem wyjścia do tworzenia szkolnego programu wychowawczego powinna być *diagnoza problemów wychowawczych występujących w danej szkole*. Diagnoza ta może być oparta na ankietach, wywiadach, rozmowach z uczniami, nauczycielami, rodzicami itp. Wnikliwa i kompetentna analiza zebranych informacji pozwoli zidentyfikować zakres zagadnień, które powinny koniecznie znaleźć się w szkolnym programie wychowawczym. W przygotowywaniu szkolnego programu wychowawczego może być także pomocne określenie *oczekiwanej sylwetki absolwenta, wyznaczającej kierunek pracy wychowawczej szkoły*.³⁰

²⁹ Zbigniew Marciniak, *O potrzebie reformy programowej kształcenia ogólnego* [w:] *Podstawa programowa z komentarzami*, Tom 1-8, s. 8 - <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/dla-nauczycieli>

³⁰ Zbigniew Marciniak, *O potrzebie reformy programowej kształcenia ogólnego* [w:] *Podstawa programowa z komentarzami*, Tom 1-8, s. 11 - <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/dla-nauczycieli>

Ważne! Tak skonstruowany program wychowawczy, oparty na rzetelnej diagnozie problemów wychowawczych danej szkoły/placówki, jest szansą na uwzględnienie w programie rozwojowym kluczowych przedsięwzięć i projektów, wspomagających efektywną realizację programu wychowawczego (także projektów, o których dofinansowanie z funduszy unijnych będziemy się ubiegać).

- **Najważniejsze zmiany na etapie edukacji wczesnoszkolnej**, implikowane nową podstawą programową, to:
 - umiejętność splatanie nauki z zabawą – **łagodne wprowadzenie dzieci w świat szkoły**; **aranżacja** przyjaznej, sprzyjającej procesowi nauczania i wychowania, **przestrzeni edukacyjnej** (część edukacyjna i część rekreacyjna sali);
 - rozwijanie u dzieci **zamiłowania do czytelnictwa**, przy jednoczesnym kształtowaniu ich świadomości i ekspresji kulturalnej, doskonaleniu pamięci, rozwijaniu wyobraźni;
 - wykorzystanie w pracy z dziećmi w pierwszych miesiącach nauki gier, zabaw i sytuacji zadaniowych, rozwijających **kompetencję myślenia matematycznego**;
 - **edukacja przyrodnicza** prowadzona także w **naturalnym środowisku** poza szkołą, podstawowe zjawiska i prawa przyrody poznawane na przykładach z życia i z najbliższego otoczenia dziecka;
 - **profesjonalna obserwacja dziecka** w celu odkrycia i rozwijania uzdolnień oraz dostrzeżenia trudności i ich wczesnego niwelowania;
 - **wykorzystanie szans**, jakie stwarza dla rozwoju dziecka okres wzmoczonej **motoryczności**, przypadający na czas wychowania przedszkolnego oraz pierwsze lata nauki szkolnej.³¹

Model nauczania na etapie wczesnoszkolnym zmienia się więc znacząco – pozostaje w zgodzie z prawami rozwoju psychofizycznego dzieci młodszych oraz ze stanem najnowszej wiedzy:

Wypowiedź ośmiolatka:

Mówiliśmy o chlebie. Nuda.

Jak to? Przecież to interesujący temat: chleb?

Tak, to ciekawe. Ale rozmawianie o tym było strasznie nudne.

To już omówiliśmy, oświadcza nauczycielka z trzydziestoletnią praktyką w szkole podstawowej. I wskazując kolejny punkt na liście wiadomości o świecie dodaje: To też omówiliśmy.

³¹ Por.: *Jak zmieni się wychowanie przedszkolne oraz edukacja wczesnoszkolna?* [w:] *Co warto wiedzieć o podstawie programowej?* <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/stories/reforma.pdf>

Wiedza jest czymś więcej niż gromadzeniem informacji (...). Informacja to nie tylko coś różnego od wiedzy, to w pewnym sensie jej przeciwieństwo. Informację stanowi wszystko, co świat narzuca naszemu postrzeganiu. Jak z takiej „bezwładnej wiedzy” (...) rodzi się „wiedza inteligentna”? (...) Wiedza powstaje tylko w procesie wymiany ze światem, w której bierze udział całe ciało. Dzieci muszą reagować całym ciałem na docierające do nich bodźce. Podkreśla to dzisiaj ta dziedzina wiedzy, po której nie spodziewano się „miękkich” poglądów: nauka zajmująca się badaniem mózgu. (...)

Wyjaśnij mi, a zapomnę. Pokaż mi, a będę pamiętał. Pozwól mi to zrobić, a zrozumiem. Ta konfucjańska maksyma znajduje potwierdzenie w najnowszych odkryciach w dziedzinie badania mózgu. U małego dziecka synapsy wytwarzają się przede wszystkim wtedy, gdy jest ono aktywne, działa samodzielnie, samodzielnie poznaje. Dziecko nie może poznać świata jako czegoś gotowego, musi odkrywać go na nowo.³²

Ważne! Zmiana modelu nauczania na etapie wczesnoszkolnym ułatwi nauczycielom i kadrcie psychologiczno-pedagogicznej rzetelną diagnozę, prowadzącą do odkrycia uzdolnień dzieci oraz ich deficytów. Wyniki tej diagnozy powinny być wykorzystane w opisie problemu w sytuacji, gdy szkoła tworzy projekt(y) adresowany(e) do najmłodszych.

Tworząc program rozwojowy, warto zwrócić szczególną uwagę na opiekę pedagogiczno-psychologiczną (np. logopedyczną), na wdrożenie w klasach I–III nowych, innowacyjnych form nauczania (np. zajęcia z zakresu nowoczesnych technik pamięciowych, szybkiego czytania, zajęcia z wykorzystaniem tablic interaktywnych, pedagogika zabawy itp.).

Planując nadzór pedagogiczny nad wdrażaniem reformy programowej, warto uwzględnić możliwości pozyskania funduszy (w tym – środków unijnych) na realizację przedsięwzięć wspomagających proces wdrażania reformy (patrz podany przykład).

³² Donata Elschenbroich, *Co siedmiolatek wiedzieć powinien?* Tłum. Barbara Tarnas. Wyd. CYKLADY, Warszawa 2003, ss. 10 i 41–43.

Propozycje przykładowych rozwiązań w programie rozwojowym szkoły, ukierunkowane na wdrażanie i skuteczną realizację reformy programowej w klasach I–III.

OBSZAR: 4. ZARZĄDZANIE SZKOŁĄ LUB PLACÓWKĄ³³

Zarządzanie zapewnia sprawne funkcjonowanie szkoły lub placówki.

Wymaganie	Program rozwojowy szkoły lub placówki – sugestie	Potencjalne źródła finansowania
4.2. Sprawowany jest wewnętrzny nadzór pedagogiczny	1) Planowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli – szkolenia i warsztaty dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej nt.: aranżacji przestrzeni edukacyjnej, wykorzystania niekonwencjonalnych środków dydaktycznych na lekcjach/zajęciach, pedagogiki zabawy. 2) Planowanie dokształcania nauczycieli: studia podyplomowe z zakresu nauczania języka angielskiego w edukacji wczesnoszkolnej. 3) Planowanie polityki kadrowej: pozyskanie nauczycieli do prowadzenia zajęć komputerowych z dziećmi młodszymi.	Ad 1): PO KL. Działanie 9.4. Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty.
4.3. Szkoła lub placówka ma odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie.	1) Wzbogacanie i modernizacja bazy szkolnej: urządzenie placu zabaw oraz doposażenie sal lekcyjnych klas I-III i świetlicy szkolnej w nowoczesne środki dydaktyczne. 2) Aranżacja korytarza szkolnego w pawilonie klas I-III („Przerwa czasem odpoczynku i zabawy”). 3) Modernizacja obiektu – budowa poczekalni dla dzieci młodszych i ich rodziców.	Ad 1) i 2) Rządowy Program „Radosna Szkoła”.

³³ Nazwę obszaru i przykładowe wymagania zaczerpnięto z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z dnia 9 października 2009r. nr 168, poz. 1324) Rozporządzenie wchodzi w życie po 30 dniach od dnia ogłoszenia.

- **Najważniejsze zmiany w zakresie przedmiotów nauczania na II, III i IV etapie edukacyjnym**, implikowane nową podstawą programową:
 - uwzględnienie w nauczaniu **języka polskiego** kontekstu cywilizacyjnego i kulturowego współczesnego świata;
 - ukierunkowanie **nauki języka obcego** na skuteczne porozumiewanie się w języku obcym w mowie i piśmie; stopniowe rozwijanie tej kompetencji od szkoły podstawowej do ponadgimnazjalnej, z uwzględnieniem indywidualnego poziomu umiejętności językowych (możliwość wyłączenia zajęć językowych z systemu klasowo-lekcyjnego);
 - połączenie programowe cyklu gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego w **edukacji historycznej** (gimnazjum – historia Polski i świata do 1918 r.; pierwsza klasa szkoły ponadgimnazjalnej – dzieje po I wojnie światowej i czasy współczesne); w konsekwencji – wzmocnienie znajomości historii XX wieku, stanowiącej klucz do lepszego rozumienia otaczającego świata, mechanizmów życia społeczno-politycznego i wydarzeń dnia dzisiejszego³⁴ oraz wspomagającej kształtowanie nowoczesnie rozumianego patriotyzmu.³⁵
 - przedmiot **edukacja obywatelska** ma zainteresować uczniów sprawami publicznymi, przygotować do angażowania się w życie lokalnej społeczności, rozwijać szacunek do innych ludzi, grup społecznych, kultur i narodów; ważne jest, aby nauczyciele stosowali metody i formy pracy, pobudzające aktywność uczniów (debaty, dyskusje, spotkania z autoritetami, wycieczki edukacyjne itp.);
 - **edukacja przyrodnicza** powinna być ukierunkowana na rozwijanie zdolności do krytycznego myślenia oraz umiejętności poznawania świata za pomocą odpowiednio zaplanowanych i udokumentowanych obserwacji i doświadczeń³⁶, przede wszystkim wykonywanych przez ucznia;
 - **matematyka** ma szczególne znaczenie w polityce edukacyjnej państwa, a zmiany dokonane w podstawie programowej wynikają po pierwsze – ze znacznego wzrostu zainteresowania szkołami ogólnokształcącymi po 1999 r., po drugie – wprowadzenia obowiązkowej matury z matematyki od 2010 r., wreszcie – z obniżenia wieku szkolnego.³⁷ W komentarzu do podstawy programowej sugeruje się, aby – w kontekście zwiększenia szans edukacyjnych z matematyki – organizować oddzielne zajęcia dla dzieci szczególnie uzdolnionych oraz dla tych, które mają trudności

³⁴ Jakie zmiany zająd w zakresie poszczególnych przedmiotów nauczania? [w:] Co warto wiedzieć o podstawie programowej? <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/stories/reforma.pdf>

³⁵ Badania i analizy wyników egzaminów zewnętrznych prowadzone w ostatnich latach wykazująco niski stopień znajomości historii XX wieku w populacji gimnazjalistów i maturzystów. Rok 2009/2010 Minister Edukacji Narodowej Katarzyna Hall ustanowiła Rokiem Historii Najnowszej.

³⁶ Por.: Jakie zmiany zająd w zakresie poszczególnych przedmiotów nauczania? [w:] Co warto wiedzieć o podstawie programowej? <http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/stories/reforma.pdf>

³⁷ Por. *Podstawa programowa z komentarzami*. Tom 6. Edukacja matematyczna i techniczna w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum. Matematyka, zajęcia techniczne, zajęcia komputerowe, informatyka - http://www.reformaprogramowa.men.gov.pl/images/Podstawa_programowa/men_tom_6.pdf

w nauce; warto na ten cel przeznaczyć dodatkową godzinę, której obowiązek przepracowania wynika z Karty Nauczyciela.

- **edukacja artystyczna i techniczna w gimnazjum** opiera się na pakiecie zajęć, oferowanych uczniom adekwatnie do ich zainteresowań i potrzeb; nauczyciel może prowadzić zajęcia w tradycyjnym cotygodniowym cyklu albo w formie projektu wskazanego przez niego lub przez uczniów (dopuszczalna korelacja z projektami związanymi z innymi zajęciami edukacyjnymi);
- nowy, adekwatny do wymogów współczesności, przedmiot w gimnazjum i liceum - **edukacja dla bezpieczeństwa**, kładzie nacisk na przygotowanie uczniów do działania w sytuacjach kryzysowych, typowych dla czasu pokoju (np.: pożar, powódź, wypadki i katastrofy komunikacyjne, techniczne itp.);
- **wychowanie fizyczne** ma kształtować nawyk aktywności i dbałości o zdrowie w okresie całego życia; oferta programowa szkoły powinna obejmować różnorodne formy zajęć, w tym zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne. Począwszy od klasy IV szkoły podstawowej uczeń może wybierać – oprócz „kursu podstawowego” – zajęcia ruchowe organizowane w grupach zainteresowań, zgodnie z predyspozycjami zdrowotnymi i poziomem sprawności fizycznej.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z dnia 9 października 2009 r. nr 168, poz. 1324) Rozporządzenie wchodzi w życie po 30 dniach od dnia ogłoszenia.

W Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007 –2013 za słabą stronę polskiego systemu oświaty uznano brak systemowych rozwiązań w zakresie monitoringu i ewaluacji. Rozporządzenie, wprowadzające nowy model nadzoru pedagogicznego, stanowi znaczący krok na drodze do poprawy tej sytuacji.

W rozporządzeniu wyodrębniono ewaluację (rozumianą jako badanie praktycznie oceniające). Określono wymagania wobec szkół/placówek w czterech obszarach jej funkcjonowania:

- Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.
- Procesy zachodzące w szkole lub placówce służące jej rozwojowi.
- Funkcjonowanie szkoły lub placówki w środowisku lokalnym, w szczególności w zakresie współpracy z rodzicami uczniów.
- Zarządzanie szkołą lub placówką.

Usankcjonowano ewaluację wewnętrzną, prowadzoną przez dyrektora szkoły/placówki we współpracy z nauczycielami.

Zapewniono szkołom/placówkom pomocne narzędzia do ewaluacji własnych działań, wraz z nauką procedur analizy i interpretacji wyników tej ewaluacji.

Rozporządzenie zawiera gwarancję profesjonalizmu osób uprawnionych do przeprowadzania ewaluacji zewnętrznej (osoby te będą obowiązane do ukończenia doskonalenia w zakresie ewaluacji w szkołach i placówkach, organizowanego na zlecenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania).

Ocena stopnia spełniania przez szkołę/placówkę wymagań określonych w rozporządzeniu, dokonana w ewaluacji zewnętrznej, ma:

- z jednej strony – służyć każdej szkole i placówce, przynosząc informacje o tym, co należy poprawić, doskonalić, aby szkoła lub placówka jak najlepiej realizowała wyznaczone zdania,
- z drugiej strony – poprzez uogólnione przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny wyniki ewaluacji zewnętrznej stanowić podstawę do doskonalenia systemu oświaty w województwie i w Polsce.

Ważne! W kontekście tworzenia programów rozwojowych ewaluacja zewnętrzna będzie dla szkół i placówek źródłem rzetelnych danych, przydatnych w określaniu problemów, które można rozwiązać poprzez projekty finansowane ze środków unijnych. Ewaluacja wewnętrzna umożliwi dokonywanie diagnoz i określanie potrzeb specyficznych dla szkoły, co jest pierwszym krokiem na ścieżce myślenia projektowego.

Ponadto określone w załączniku do rozporządzenia obszary pracy szkoły oraz wymagania można wykorzystać przy tworzeniu programu rozwojowego (przykłady prezentujemy w poradniku).

Istotnym elementem polityki edukacyjnej państwa, przyczyniającym się do realizacji priorytetów MEN, są programy rządowe, finansowane z budżetu państwa. Dla szkół tworzących programy rozwojowe informacja o szansach, jakie dają przewidziane w programach rządowych działania i środki finansowe, stanowi istotną wskazówkę przy planowaniu wieloletnich działań w obszarach nauczania, wychowania i opieki, zarządzania.

Szkoły i placówki oświatowe mogą uzyskać wsparcie m.in. z: rządowego programu „Wyprawka szkolna”, rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie żywienia”, rządowego programu „Owoce w szkole”. Duże znaczenie dla realizacji programów rozwojowych w szkołach ma przewidziany na lata 2009–2014 program rządowy „Radosna Szkoła”, w ramach którego organy prowadzące szkoły otrzymują wsparcie finansowe na pomoce dydaktyczne do miejsc zabaw w szkole oraz urządzenie szkolnego placu zabaw. W 2009 r. do przekazania szkołom przeznaczono 40 mln zł, na rok 2010 r. przewiduje się 150 mln zł. Szczegółowe, aktualne informacje

o programie rządowym „Radosna Szkoła” oraz o innych programach znajdują się na stronie www.men.gov.pl. Warto także śledzić audycje telewizyjne „Przystanek Edukacja” – cykl programów realizowanych od sierpnia 2009 r. przez TVP2 we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej ([www.youtube.com/Przystanek Edukacja](http://www.youtube.com/PrzystanekEdukacja)).

3. Program rozwojowy szkoły/placówki oświatowej

Pod pojęciem programu rozwojowego szkoły/placówki należy rozumieć kluczowe przedsięwzięcia mające charakter projektów lub działań projektowych podejmowanych w szkole/placówce oświatowej w celu wyłonienia pozytywnej zmiany jakościowej wpisującej się w politykę edukacyjną regionu, państwa, Europy.

Przedsięwzięcia, działania projektowe, projekty tworzące program rozwojowy powinny:

- wynikać z diagnozy identyfikującej **PROBLEMY i POTRZEBY**,
- zawierać jednoznacznie zdefiniowane konkretne i wykonalne **CELE**,
- mieć przypisany, wyodrębniony **BUDŻET** zadaniowy,
- być zaplanowane w czasie – **HARMONOGRAM** realizacji od – do,
- być ukierunkowane na efekt – przewidywać **REZULTATY**.

Tak definiowane programy rozwojowe w sposób **kompleksowy i trwały** powinny przyczyniać się do **rozwoju** danej szkoły/placówki oświatowej oraz odpowiadać zdiagnozowanym **potrzebom** dydaktycznym, wychowawczym i opiekuńczym. A zatem powinny być tworzone z myślą o konkretnej szkole lub placówce oświatowej.

Planowane działania projektowe lub całe projekty powinien wpisywać się w programy rozwojowe danych szkół/placówek w taki sposób, by były wsparciem odpowiadającym potrzebom szkoły/placówki oraz by były **komplementarne** w stosunku do istniejących już programów rozwojowych.

Program rozwojowy szkoły lub placówki oświatowej powinien zawierać w sobie takie elementy, które są zgodne z polityką danej szkoły, z określonymi kierunkami jej rozwoju oraz z uzasadnionymi potrzebami.

Takie rozumienie programu rozwojowego ułatwi szkołom/placówkom oświatowym wdrażanie zmian wnikających z **reformy programowej**. Przewartościuje sposób myślenia, kierując je bardziej na **efekt** (rezultat) podejmowanych działań niż proces. Pomoże również szkołom w sięganiu po środki unijne na realizację projektów edukacyjnych.

Przedstawiona definicja jest spójna z opisem istotnych cech programu rozwojowego szkoły/placówki oświatowej zawartych w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych realizowane w Priorytecie IX PO KL powinny spełniać łącznie następujące cechy:

1. kompleksowo odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły/placówki oświatowej i jej uczniów (szkół/placówek oświatowych i ich uczniów);
2. kompleksowo i trwale przyczyniać się do jakościowych zmian w funkcjonowaniu szkoły/placówki oświatowej i/lub rozszerzenia oferty edukacyjnej danej szkoły/placówki oświatowej (szkół/placówek oświatowych);
3. zawierać określone cele, rezultaty i działania już na etapie aplikowania;
4. działania określone w programie rozwojowym powinny się przyczyniać do rozwoju kompetencji kluczowych wskazanych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE);
5. pozostawać w zgodzie z polityką edukacyjną państwa.

Kompleksowość programu rozwojowego szkoły placówki

Program rozwojowy szkoły placówki/oświatowej jest odpowiedzią na:

- zidentyfikowane problemy istniejące w różnych obszarach jej funkcjonowania,
- szeroko rozumiane potrzeby dydaktyczne, opiekuńcze i wychowawcze szkoły/placówki.

Na podstawie przeprowadzonej w szkole/placówce diagnozy, a następnie analizy zdiagnozowanych problemów i potrzeb powinien być opracowywany program rozwojowy, stanowiący koncepcję kompleksowego przeciwdziałania, niwelowania i rozwiązywania zidentyfikowanych trudności, ale będący odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby szkoły/placówki oświatowej **teraz i w przyszłości**.

Każdy program rozwojowy szkoły/placówki powinien zwiększać szanse edukacyjne, a w konsekwencji życiowe, uczniów.

Aby takie założenie było możliwe do osiągnięcia, programy rozwojowe szkół powinny dotyczyć:

Zmian wewnątrz szkoły, m.in. takich jak:

- opracowanie odpowiednich programów dodatkowych zajęć pozalekcyjnych zarówno wyrównawczych, jaki i rozwijających indywidualne zainteresowania uczniów,

- opracowanie narzędzi umożliwiających diagnozowanie uczniów w zakresie indywidualnych predyspozycji i potrzeb (np.: indywidualnego stylu uczenia się, słabych i mocnych stron, predyspozycji w zakresie planowania ścieżki kariery zawodowej),
- zorganizowanie opieki pedagogiczno-psychologicznej w szkole,
- zasady współpracy nauczycieli (praca zespołowa przy realizacji inicjatyw projektowych, tworzenie wspólnej koncepcji pracy szkoły itp.), ewolucja w zakresie metod i form nauczania oraz organizacji procesu dydaktycznego (np. efektywniejsze wykorzystanie nowoczesnych technologii informatycznych w procesie dydaktycznym, aktywizujące metody nauczania, praca metodą projektu itp.).

Zmian w zakresie aktywności szkoły na zewnątrz:

- lepsza współpraca z rodzicami (jakość kontaktów, aktywność rodziców w działalności szkoły),
- nawiązanie **współpracy** z osobami i instytucjami w środowisku lokalnym (np. przedsiębiorcy, liderzy lokalni, ośrodki akademickie, instytucje kultury i sportu, organizacje pozarządowe, zakłady pracy itp.) wspierającymi działania edukacyjne szkoły/placówki,
- **współpraca z samorządem terytorialnym, zwłaszcza w zakresie budowania** kapitału społecznego oraz wspólnego tworzenia i kreowania polityki edukacyjnej regionu, w którym funkcjonuje szkoła/placówka poprzez opracowywanie długofalowych planów oświatowych nastawionych na zwiększenie szans edukacyjnych i życiowych dzieci i młodzieży (np. wspólne opracowywanie projektów edukacyjnych finansowanych ze środków unijnych z ukierunkowaniem ich na **komplementarność i spójność** z projektami inwestycyjnymi).

Wprowadzane zmiany powinny przyczyniać do podniesienia jakości pracy szkoły w ważnych obszarach jej funkcjonowania – na przykład w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z dnia 9 października 2009 r. nr 168, poz. 1324) wymienia się cztery obszary funkcjonowania szkoły/placówki, składające się na jej kompleksowość:

- **Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.** Szkoła lub placówka osiąga cele zgodne z polityką oświatową państwa. Szkoła lub placówka doskonali efekty swojej pracy.
- **Procesy zachodzące w szkole lub placówce.** Procesy zachodzące w szkole lub placówce służą realizacji przyjętej w szkole lub placówce koncepcji pracy. W szkole lub placówce dba się o prawidłowy przebieg i doskonalenie procesów edukacyjnych.
- **Funkcjonowanie szkoły lub placówki w środowisku lokalnym.** Szkoła lub placówka jest integralnym elementem środowiska, w którym działa. Szkoła

lub placówka współpracuje ze środowiskiem na rzecz rozwoju własnego i lokalnego. Szkoła lub placówka racjonalnie wykorzystuje warunki, w których działa.

- **Zarządzanie szkołą lub placówką.** Zarządzanie zapewnia sprawne funkcjonowanie szkoły lub placówki.

Trwałość jakościowych zmian wynikających z realizacji programu rozwojowego

Tworzenie i realizacja programu rozwojowego – w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz kierunków polityki edukacyjnej (krajowej, regionalnej, miejscowej) – może przebiegać w dwóch kierunkach, wpisujących się zarówno w Działania 9.1., jak i Działania 9.2. PO KL:

- podniesienia jakości i atrakcyjności dotychczasowej oferty lub/i
- poszerzenie oferty edukacyjnej w celu jej dostosowania do potrzeb lokalnego/regionalnego rynku pracy.

Uwaga! Program rozwojowy finansowany z EFS nie powinien zastępować działań, które dotychczas były realizowane ze środków organu prowadzącego. Możliwe jest natomiast rozszerzenie lub modyfikacja programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych w przypadku, gdy mają one takie programy.

Trwała zmiana w funkcjonowaniu szkoły/placówki to zatem nie tylko ta, która jest widoczna przez okres/cykl życia projektu, wchodzącego w skład programu rozwojowego.

Idea programów rozwojowych sięga głębiej i dalej – zakłada, że:

- **wartościowe rozwiązania, metody, techniki** sprawdzone w realizacji projektów/programów rozwojowych **staną się stosowanymi powszechnie w szkołach/placówkach rozwiązaniami, metodami, technikami itp.;**
- **dotatkowa, wynikająca** z realizacji projektu finansowanego np. w ramach PO KL, oferta edukacyjna danej szkoły/placówki oświatowej (szkół/placówek oświatowych) nie będzie miała charakteru „akcyjności”, ale **na stałe wpisze się w działania szkoły;** dążenie szkoły do rozszerzania/aktualizacji oferty edukacyjnej i sprawność kadry w poszukiwaniu źródeł finansowania przedsięwzięć staną się permanentne;
- **doposażenie szkół w nowoczesne pomoce i materiały, modernizacja bazy dydaktycznej ułatwią szkołom wykonywanie zadań statutowych** po zakończeniu realizacji projektu, **umożliwią efektywną realizację nowej podstawy programowej** (w aspekcie merytorycznym, metodycznym i organizacyjnym);
- doświadczenia **organizacji/osób związane z zarządzaniem projektami finansowanymi** w ramach PO KL **przyczynią się do innowacji zarządzania**

polską szkołą/placówką oświatową, przejawiającą się m.in.:

- planowaniem strategicznym, pozostającym w ścisłym związku z polityką edukacyjną państwa i regionu,
 - konstruowaniem budżetu – budowaniem budżetu zadaniowego,
 - stosowaniem myślenia i działania projektowego w rozwiązywaniu problemów szkoły, wspieraniem metody projektu jako sposobu pracy z uczniami,
 - polityką kadrową – zatrudnianiem i awansem nauczycieli, wykazujących się inicjatywą, kreatywnością i pasją; oceną i premiowaniem pracowników mających istotny wpływ na mierzalne jakościowe zmiany w szkole/placówce,
 - budowaniem skutecznej komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej,
 - zarządzaniem wiedzą.³⁸
- **szkoła sprosta wyzwaniom globalizacji i gospodarki opartej na wiedzy** – odnajdzie się w nowej roli, tj.:
 - zmieni swoją reputację jako skarbnicy wiedzy – stanie się przede wszystkim miejscem, gdzie następuje uczenie się,
 - będzie aspirować do miana organizacji zarządzającej wiedzą, co jest rozumiane jako strategia polegająca na dostarczeniu właściwej wiedzy właściwym ludziom we właściwym czasie i pomaganiu im w dzieleniu się tą wiedzą oraz stosowanie informacji w taki sposób, aby poprawić działanie organizacji,³⁹
 - zbuduje kulturę sprzyjającą kreowaniu, przekazywaniu i wykorzystaniu wiedzy – w oparciu o system wartości wspólnie wyznawanych przez dyrektora szkoły i nauczycieli, tj.: szacunek dla różnorodnych poglądów; ciekawość świata; pasję w zdobywaniu nowej wiedzy; refleksyjność; poczucie przynależności do tego samego zespołu,
 - nauczyciele w szkole opartej na wiedzy będą chcieli i potrafić wykorzystywać i doskonalić potencjał swoich umysłów dla dobra uczniów, rodziców i własnego,
 - dyrektor, będąc wzorem doskonalenia własnego postępowania i zarządzania samym sobą, będzie jednocześnie inspirował, spajał, zasiliał energią do działania i motywował zespół nauczycieli.⁴⁰
 - **nastąpią zmiany mentalne** w postrzeganiu zarówno roli edukacji/szkoły we współczesnym świecie, jak i w rozumieniu jej rozwoju – **współpraca partnerów** realizujących projekty finansowane z EFS (szkół, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, instytucji i placówek realizujących misję edukacyjną itp.) **stworzy mocne platformy współdziałania podmiotów, działających systemowo na rzecz poprawy jakości edukacji.**

³⁸ Por.: Gary Hamel, Bill Breen, *Zarządzanie jutra. Jakie jest twoje miejsce w przyszłości?* Przekład: Jacek Smoliński. Harvard Business School Press, 2008, ss. 37-38.

³⁹ Jan A. Fazlagić, *Zarządzanie wiedzą w szkole*, Wyd. CODN, Warszawa 2007, s. 12.

⁴⁰ Charakterystyka szkoły opartej na wiedzy na podst.: Jan A. Fazlagić, *Zarządzanie wiedzą w szkole*, Wyd. CODN, Warszawa 2007, s. 21.

Cele, rezultaty, działania określone już na etapie aplikowania

Jedno z powiedzeń na temat zarządzania projektami mówi:

Lekkomyślnie zaplanowany projekt zabierze trzy razy więcej czasu, niż się zakłada. Starannie zaplanowany projekt dwa razy więcej.

Prawo Murphy'ego

Nie oznacza to, że planowanie działań w ramach projektu nie ma sensu. Wprost przeciwnie. Bez jasno postawionego celu, precyzyjnie określonych rezultatów, dobrze zaplanowanego harmonogramu działań, projekt zamiast stać się przygodą i interesującym wyzwaniem staje się stresującym i wyczerpującym zmaganiem z dotrzymaniem terminów.

Myślenie i działanie projektowe, ukierunkowane na poprawę jakości edukacji, jest z założenia przeciwagą do takiego sposobu myślenia i działania, który opiera się na złudnym, krótkofalowym przekonaniu: „Jakoś się poprawi tę jakość”...

Poszczególne składniki programu rozwojowego (cele, rezultaty i działania) muszą funkcjonować jak puzzle – trudno złożyć ich elementy, jeśli nie mamy przed oczyma obrazu, jaki ma powstać (**cel-rezultat**), jeśli nie wybierzemy strategii składania kompozycji (**działania** racjonalnie rozłożone w czasie).

Sztuka tworzenia programu rozwojowego polega na tym, aby widzieć przede wszystkim cele planowanych przedsięwzięć oraz najlepsze drogi dojścia do nich.

Określając na etapie planowania cele, rezultaty i działania, warto kierować się zasadą:

Po pierwsze – stale myśleć o rozwiązaniach dla przyszłości – dla TAM i WTEDY; po drugie – szukać jednocześnie rozwiązań na dziś, TU i TERAZ.⁴¹

Działania określone w programie rozwojowym przyczyniają się do rozwoju kompetencji kluczowych

Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie definiują 8 kompetencji kluczowych, które powinien osiąść każdy obywatel Europy, aby odnieść sukces w gospodarce i społeczeństwie opartym na wiedzy. Są one niezbędne do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem oraz do pełnej integracji społecznej i zatrudnienia. Te osiem kluczowych kompetencji prezentuje poniższy schemat:

⁴¹ Za: Jan Antoszkiewicz, Marek Laszuk, *Twórczość w zarządzaniu organizacją*, Akademia Zarządzania Oświatą 2004 – Warsztaty Menadżerskie, CODN, 31 marca 2004 r.

Ze względu na szczególną wagę powyżej określonych kompetencji kluczowych program rozwojowy powinien z jednej strony, przyczyniać się do ich rozwoju, z drugiej zaś, w oparciu o nie stanowić instrument wyrównywania szans edukacyjnych. Kompetencje kluczowe w kontekście programów rozwojowych mogą być rozwijane zarówno poprzez zajęcia pozalekcyjne, dodatkowe oraz wyrównawcze, jak i tworzenie i wdrażanie nowych metod ich rozwijania.

Wizja szkoły jako organizacji zarządzającej wiedzą leży także u podstaw projektu systemowego Ministerstwa Edukacji Narodowej **„Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna”**

Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie a zadania szkoły opisane w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego – zobacz na następnych stronach.

<p>„Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie” – Europejskie Ramy Odniesienia</p>		<p>Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwiła uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego</p>
<p>1. Porozumiewanie się w języku ojczystym</p>	<p>Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie; • czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa; <p style="text-align: center;">***</p> <p>Jednym z najważniejszych zadań szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest kontynuowanie kształcenia umiejętności posługiwania się językiem polskim, w tym dbałości o wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów. Wypełnianie tego zadania należy do obowiązków każdego nauczyciela. Ważnym celem działalności szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest skuteczne nauczanie języków obcych. Bardzo ważne jest dostosowanie zajęć do poziomu przygotowania ucznia, które uzyskał na wcześniejszych etapach edukacyjnych. (...)</p>	
<p>2. porozumiewanie się w językach obcych</p>		
<p>3. kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne</p>	<p>Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym; • myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa; 	

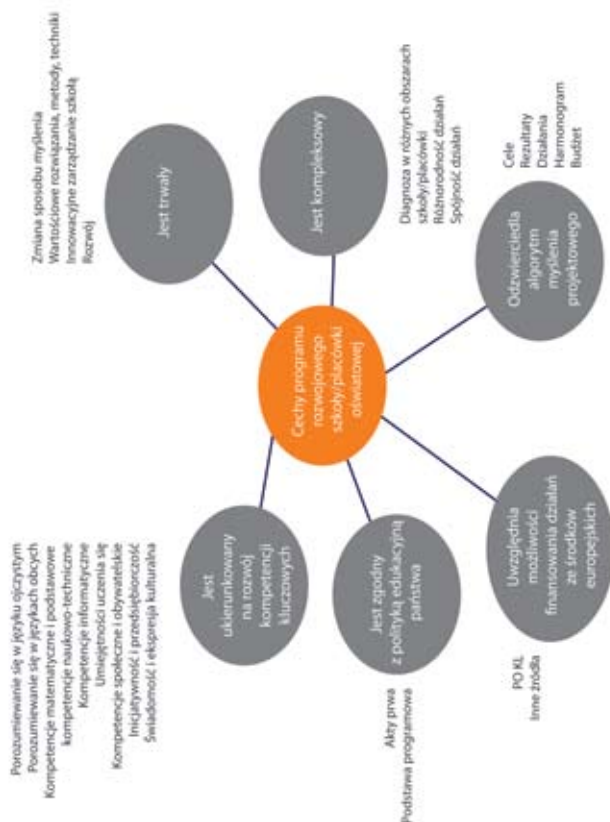
	<ul style="list-style-type: none"> • umiejętność wyszukiwania, selekcionowania i krytycznej analizy informacji; <p style="text-align: center;">***</p> <p>Szkoła powinna poświęcić dużo uwagi efektywności kształcenia w zakresie nauk matematycznych, fizycznych, chemicznych, informatycznych i technicznych – zgodnie z priorytetami Strategii Lizbońskiej. Kształcenie w tym zakresie jest kluczowe dla rozwoju cywilizacyjnego Polski oraz Europy.</p>
<p>4. kompetencje informatyczne</p>	<p>Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
	<ul style="list-style-type: none"> • umiejętność wyszukiwania, selekcionowania i krytycznej analizy informacji; • czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa; <p style="text-align: center;">***</p> <p>Ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów. Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.</p>

<p>5. umiejętność uczenia się</p>	<p>Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się; • umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;
<p>6. kompetencje społeczne i obywatelskie</p>	<p>Do najważniejszych umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia ogólnego należą: umiejętność pracy zespołowej.</p> <p style="text-align: center;">***</p>
<p>7. inicjatywność i przedsiębiorczość</p>	<p>Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają we współczesnym świecie coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi wychowaniu uczniów do ich właściwego odbioru i wykorzystywania, czyli edukacji medialnej.</p>
<p>8. świadomość i ekspresja kulturalna</p>	<p>Ważnym zadaniem szkoły jest także edukacja zdrowotna, której celem jest kształtowanie u uczniów nawyku dbałości o zdrowie własne i innych ludzi oraz umiejętność tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu.</p> <p>W procesie kształcenia ogólnego szkoła kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek do innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, gotowość do podejmowania inicjatyw, do pracy zespołowej oraz kultura osobista.</p> <p>W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania innych kultur i tradycji. Szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu zapobieżenia wszelkiej dyskryminacji.</p>
<p>Realizację powyższych celów powinna wspomagać dobrze wyposażona biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami, zarówno w postaci księgozbioru, jak i w postaci zasobów multimedialnych. Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni odwoływać się do zasobów biblioteki szkolnej i współpracować z nauczycielami bibliotekarzami w celu wszechstronnego przygotowania uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.</p>	

Polityka edukacyjna państwa

Aspekt zgodności programów rozwojowych szkół/placówek oświatowych z polityką edukacyjną państwa został omówiony w poprzednim rozdziale niniejszego opracowania.

Rys. Cechy programu rozwojowego szkoły/placówki oświatowej

Jak tworzyć i realizować program rozwojowy szkoły/placówki oświatowej?

Obowiązujące przepisy prawa oświatowego nie nakładają na szkoły obowiązku tworzenia programu rozwojowego. Trudno jednak wyobrazić sobie szkołę, która działa bez żadnego planu. Starannie opracowany program rozwojowy, któremu będzie towarzyszył przemyślany system monitorowania i ewaluacji, jest niezbędnym elementem strategii rozwoju szkoły ukierunkowanej na efekt, a w konsekwencji na sukces. Czas potrzeby na realizację i ewaluację programu rozwojowego powinien wynikać

ze specyfiki samego programu oraz indywidualnych potrzeb szkoły. Program rozwojowy szkoły/placówki powinien odzwierciedlać m.in.:

Algorytm myślenia projektowego z uwzględnieniem możliwości finansowania działań szkoły ze środków europejskich

W perspektywie budżetowej na lata 2007–2013 Polska jest największym – spośród wszystkich państw członkowskich – beneficjentem pomocy z Brukseli, w tym znacznej części na oświatę. Można powiedzieć, że to „złoty wiek” dla polskiej edukacji. Wiele instytucji zajmujących się edukacją traktuje środki unijne jako źródło inspiracji do tworzenia interesujących projektów, służących rozwojowi oferty edukacyjnej oraz rozwiązujących w twórczy sposób istniejące problemy.

O zdobywaniu funduszy, w tym również unijnych, można myśleć w trojaki sposób: **roszczeniowy** – należy nam się, **błagalny** – dajcie cokolwiek i w końcu **projektowy** – wiemy, czego nam potrzeba, mamy pomysł i **program** jego realizacji. Ten ostatni sposób myślenia przełożony na strukturę programu rozwojowego ułatwi szkołom/placówkom oświatowym przygotowanie wniosków aplikacyjnych, które będą mogły być sfinansowane ze środków unijnych.

Rys. Myślenie projektowe

Ważne obszary funkcjonowania szkoły/placówki oświatowej. W Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z dnia 9 października 2009 r. nr 168, poz. 1324) wyróżniono następujące obszary:

- efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki;
- procesy zachodzące w szkole lub placówce służące jej rozwojowi;
- funkcjonowanie szkoły lub placówki w środowisku lokalnym, w szczególności w zakresie współpracy z rodzicami uczniów;
- zarządzanie szkołą lub placówką.

We wskazane powyżej obszary powinny wpisywać się założenia i cele programu rozwojowego, uwzględniające politykę edukacyjną regionu, w którym funkcjonuje

szkoła/placówka oraz indywidualną specyfikę szkoły – prawo wewnątrzszkolne, kulturę organizacyjną szkoły/placówki, kontekst środowiskowy itp.

Uwzględniając powyższe założenia oraz dynamikę zmian zachodzących w edukacji, jak również indywidualne potrzeby szkoły/placówki, należy przygotowywać programy rozwojowe, które będą przede wszystkim:

- **przygotowywać uczniów do uczenia się na kolejnym etapie edukacyjnym,**
- **umożliwiać wszystkim uczniom opanowanie fundamentu wiedzy ogólnej,**
- **pogłębiać wiedzę w zakresie odpowiadającym indywidualnym zainteresowaniom i predyspozycjom każdego ucznia,**
- **konsekwentnie zachęcać młodych ludzi do jak najdłuższego korzystania z usług systemu edukacji,**
- **motywować uczniów do nauki przez przemyślany proces oceniania zmierzający do poprawy efektów edukacyjnych szkoły,**

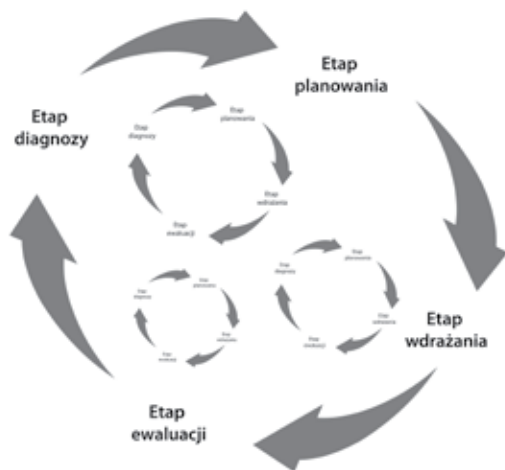
a ponadto będą na przykład:

- promować naukę języków obcych,
- zakładać nawiązanie współpracy zagranicznej z krajami Unii Europejskiej,
- mobilizować nauczycieli do opracowywania własnych programów nauczania oraz wprowadzania innowacji pedagogicznych,
- podejmować działania profilaktyczne,
- angażować rodziców i społeczność lokalną w podejmowanie wspólnych inicjatyw edukacyjnych, w tym również w zespołowe rozwiązywanie problemów wychowawczych i dydaktycznych,
- zakładać wykorzystywanie nowoczesnych narzędzi informatycznych w procesie dydaktycznym,
- wspierać rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów oraz wykorzystania wiedzy w praktyce itp.

Etapy tworzenia i realizacji programu rozwojowego szkoły/placówki

Traktując program rozwojowy szkoły/placówki jako kluczowe przedsięwzięcia mające charakter projektów lub działań projektowych podejmowanych w szkole/placówce oświatowej, przy ich przygotowywaniu i realizacji możemy wyróżnić następujące etapy: diagnozy, planowania, wdrażania i ewaluacji. Schemat na następnej stronie obrazuje strukturę tak rozumianego programu rozwojowego szkoły/placówki.

Rys. Etapy tworzenia i realizowania programu rozwojowego szkoły/placówki

Etap diagnozy obejmuje:

- identyfikację i analizę kluczowych problemów w poszczególnych obszarach funkcjonowania szkoły/placówki z określeniem związków przyczynowo-skutkowych oraz wskazaniem ograniczeń i możliwości;
- charakterystykę osób uczestniczących w realizacji programu rozwojowego – uczniów, nauczycieli, rodziców z uwzględnieniem kontekstu środowiskowego;
- analizę potrzeb szkoły wynikających z warunków społecznych i demograficznych.

Źródła informacji, na podstawie których szkoła powinna dokonać szczegółowej diagnozy, a w konsekwencji podjąć decyzję o tym, jakie zadania chce realizować to:

- wyniki ewaluacji zewnętrznej oraz wewnętrznej, w tym analiza wyników egzaminów zewnętrznych;
- analiza potrzeb szkoły, wynikających z warunków społecznych i demograficznych – dane demograficzne dostępne w jednostkach samorządu terytorialnego, dane statystyczne GUS i WUS, dane i analizy z urzędów pracy;
- wnioski wynikające z przyjętej przez samorząd terytorialny polityki edukacyjnej – strategia rozwoju regionalnego (województwa, powiatu, gminy) zawierająca analizę stanu i potrzeb, najczęściej w postaci analizy SWOT;
- ekspertyz opracowanych przez różne instytucje np. badania dostępności przedszkoli w Polsce wykonane przez Instytut Spraw Publicznych;
- najnowszych opracowań naukowych (np. EWD – gimnazja).

Analiza tych źródeł powinna być częścią prac diagnostycznych podejmowanych w szkole przed napisaniem programu rozwojowego.

Etap planowania obejmuje:

- analizę celów – opracowanie celu ogólnego i celów szczegółowych programu rozwojowego na podstawie przeprowadzonej diagnozy i zidentyfikowanych na jej podstawie problemów;
- analizę przewidywanych rezultatów – określenie spodziewanych efektów; należy dążyć do tego, aby były one jak najbardziej mierzalne; precyzyjne i szczegółowe określenie rezultatów pomoże szkole ocenić skuteczność podjętych działań;
- zaplanowanie działań w czasie – określenie struktury działań z uwzględnieniem kolejności i zależności między nimi oraz czasu realizacji;
- sporządzenie budżetu ze wskazaniem źródeł finansowania oraz harmonogramu zasobów zaplanowanych działań.

Etap wdrażania obejmuje:

- zarządzanie programem rozwojowym szkoły/placówki – podział obowiązków i komunikacja w zespole realizującym program rozwojowy;
- bieżącą kontrolę i monitoring realizowanych przedsięwzięć zaplanowanych w programie rozwojowym – koszty i harmonogram realizacji prac;
- w przypadku finansowania działań programu rozwojowego szkoły lub placówki oświatowej ze środków unijnych należy na bieżąco **czuwać nad realizacją umowy o dofinansowanie** oraz zapewnić osiągnięcie celów zapisanych w projekcie; należy również pamiętać o sprawozdawczości merytorycznej i finansowej oraz gromadzeniu odpowiedniej dokumentacji projektowej.

Etap ewaluacji obejmuje:

- ocenę tego, co zostało osiągnięte i wyjaśnienie, jak do tego doszło – musimy odpowiedzieć na pytania: Jakie były nasze oczekiwania? Czy się spełniły? Co zyskaliśmy?
- identyfikowanie mocnych i słabych stron programu rozwojowego – wykorzystanie zdobytego doświadczenia do planowania kolejnych programów rozwojowych;
- poszukiwanie nowych możliwości działania – ulepszanie programu rozwojowego i realizowanie go w sposób jeszcze bardziej efektywny; dopasowywanie działań do zmieniających się oczekiwań uczniów, nauczycieli, rodziców i środowiska lokalnego;
- wykorzystanie zebranych informacji do podnoszenia profesjonalizmu osób uczestniczących w realizacji programu rozwojowego;
- propagowanie przykładów dobrej praktyki.

Wszystkie ustalenia wynikające z dwóch pierwszy etapów tworzenia programu rozwojowego można wpisać w zaprezentowaną poniżej tabelę, która porządkuje planowane działania szkoły/placówki.

Etap edukacyjny: gimnazjum								
Typ szkoły: szkoła publiczna								
Obszar: 2. PROCESY ZACHODZĄCE W SZKOLE LUB PLACÓWCE. Procesy zachodzące w szkole lub placówce służą realizacji przyjętej w szkole lub placówce koncepcji pracy. W szkole lub placówce dba się o prawidłowy przebieg i doskonalenie procesów edukacyjnych.								
Wymaganie	Problem – diagnoza	Cele	Działania	Rezultaty				
2.2. Oferta edukacyjna umożliwia realizację podstawy programowej	Ubogą ofertą zajęć pozalekcyjnych	Poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych	<table border="1"> <tr> <td>Termin</td> <td>IX 2009 – VIII 2010</td> </tr> <tr> <td>Zródło finansowania</td> <td>PO KL Poddziałanie 9.1.2.</td> </tr> </table>	Termin	IX 2009 – VIII 2010	Zródło finansowania	PO KL Poddziałanie 9.1.2.	<p>W gimnazjum:</p> <ul style="list-style-type: none"> • funkcjonują koła zainteresowań: koło językowe, koło informatyczne itp. • współpracuje się z różnymi instytucjami, np. z Wojewódzkim Domem Kultury • prowadzone są zajęcia warsztatowe: warsztaty fotograficzne, warsztaty dziennikarskie, • organizowane są wyjazdowe zajęcia tematyczne do teatru, kina, muzeum
Termin	IX 2009 – VIII 2010							
Zródło finansowania	PO KL Poddziałanie 9.1.2.							

4. Wsparcie dla systemu oświaty w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Projekty realizowane w Priorytecie III i IX

Wdrażane w ostatnich latach zmiany w funkcjonowaniu sektora oświaty wpływają pozytywnie na poprawę jakości kształcenia. Jednakże konieczność ciągłego dostosowywania się do zmiennej rzeczywistości i wymagań gospodarki opartej na wiedzy powoduje, że przed polskim systemem oświaty nadal mnożą się wyzwania (wskazane w pierwszym rozdziale tego poradnika). W odpowiedzi na nie, podjęto realizację szeregu projektów w ramach Priorytetu III i IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Poniżej dokonano krótkiego przeglądu projektów realizowanych lub planowanych do realizacji w ramach Priorytetu III i IX.

Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty

Priorytet ten jest wdrażany na poziomie centralnym. Projekty realizowane w jego ramach koncentrują się na podwyższaniu jakości funkcjonowania oświaty, głównie poprzez wprowadzanie niezbędnych rozwiązań systemowych oraz wspierających system oświaty, takich jak:

- wykorzystanie badań edukacyjnych w procesie kształcenia do potrzeb rynku pracy,
- doskonalenie podstaw programowych, rozwój innowacyjnych programów nauczania, pilotażowe wdrażanie innowacyjnych metod kształcenia,
- ponadregionalne programy rozwijania kompetencji kluczowych uczniów,
- wsparcie kadr systemu oświaty, modernizacja istniejących i rozwój nowych form kształcenia nauczycieli (w tym innowacyjnych form doskonalenia nauczycieli w przedsiębiorstwach),
- rozwój systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- rozwój kształcenia ustawicznego,
- opracowanie i wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji oraz Krajowego Systemu Kwalifikacji, który m.in. ułatwi potwierdzanie zdobytych kwalifikacji.

Wszystkie projekty realizowane w ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki służą podniesieniu jakości kształcenia oraz optymalnemu dostosowaniu oferty edukacyjnej do potrzeb krajowego i międzynarodowego rynku pracy, co w konsekwencji wpłynie na zwiększenie zatrudnienia i wzrost gospodarczy.

Ogromne znaczenie w niwelowaniu i rozwiązywaniu kwestii problemowych wskazanych w diagnozie stanu systemu oświaty w Polsce mają projekty realizowane oraz planowane do realizacji w ramach poszczególnych Działań Priorytetu III.

Projekty realizowane w ramach **Działania 3.1 Modernizacja systemu zarządzania i nadzoru w oświacie**, mają na celu wypracowanie i wdrożenie rozwiązań organizacyjnych i instytucjonalnych do realizacji i koordynacji programów badawczych poświęconych funkcjonowaniu systemu oświaty w szczególności ukierunkowanych na ocenę jakości i efektywności procesu kształcenia oraz analizę systemu kształcenia pod kątem przygotowania absolwentów do wejścia na rynek pracy. W ramach tego Działania przewiduje się również opracowanie programów wzmocnienia jakości i efektywności systemu nadzoru pedagogicznego.

Projekty realizowane w ramach **Działania 3.2 Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych** ukierunkowane są na realizację szeregu badań dotyczących jakości i efektywności systemu egzaminów zewnętrznych. Na podstawie wyników tych badań nastąpi wypracowanie systemu analizy danych pochodzących z wyników egzaminów zewnętrznych. System ten pozwoli na rozszerzenie wpływu egzaminów zewnętrznych na zwiększenie jakości i efektywności pracy szkół. W ramach Działania realizowane są także programy pilotażowe dotyczące modyfikacji systemu egzaminów na poszczególnych etapach kształcenia.

W kontekście tworzenia **programów rozwojowych** przez szkoły istotne znaczenie mają projekty realizowane w ramach **Działania 3.3 Poprawa jakości kształcenia**, które zakładają m.in. realizację ponadregionalnych programów rozwijania zainteresowań naukami matematycznymi, przyrodniczymi i technicznymi, w uzupełnieniu do projektów rozwojowych szkół, realizowanych na szczeblu regionalnym w ramach Priorytetu IX. Dotychczas w ramach Priorytetu III ogłoszono dwie edycje konkursu: Ponadregionalne programy rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), języków obcych, przedsiębiorczości.

Programy te mają przyczynić się do podniesienia jakości oferty edukacyjnej szkół, a zatem do lepszych wyników w nauce osiągniętych przez uczniów, którzy uzyskają dzięki temu większe szanse na kontynuowanie edukacji lub podjęcie zatrudnienia. Ponadto w ramach Działania 3.3 realizowane są oraz planowane do realizacji projekty dotyczące wzmocnienia systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego oraz projekty dotyczące wdrożenia podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

W ramach Działania 3.4 realizowane są oraz planowane do realizacji projekty ukierunkowane na ułatwienie uczniom dostępu do usług w zakresie poradnictwa zawodowego. Ponadto przewiduje się opracowanie narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagające proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów, w tym wsparcie instytucji oświatowych prowadzących doradztwo edukacyjno-zawodowe poprzez wyposażenie ich w te materiały i narzędzia.

Planuje się też pilotażowe wdrożenie programów doskonalenia zawodowego dla nauczycieli kształcenia zawodowego w przedsiębiorstwach. W ramach tego Działania realizowany jest m.in. projekt: Opracowanie modelu doradztwa zawodowego oraz internetowego systemu poradnictwa edukacyjno-zawodowego.

Poniżej w tabeli zestawiono projekty systemowe realizowane w ramach Priorytetu III PO KL w latach 2007–2009 i planowane do realizacji w 2010 r. oraz konkursy ogłoszone w latach 2007–2009 i planowane do ogłoszenia w 2010 r.

Projekty systemowe realizowane w ramach Priorytetu III PO KL w latach 2007–2009 i planowane do realizacji w 2010 roku⁴²

Projekty	Okres realizacji	Beneficjent	
3.1	MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE		
1	Badania w obszarze funkcjonowania systemu oświaty	04. 2009–12. 2015	Instytut Badań Edukacyjnych
2	Usprawnienie sposobu zbierania i analizy danych dotyczących funkcjonowania systemu oświaty, m.in. poprzez rozwój Systemu Informacji Oświatowej	01. 2009–12. 2011	Centrum Informatyczne Edukacji
3	Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły – I etap	04. 2008–03. 2009	Ministerstwo Edukacji Narodowej
4	Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły – II etap	04. 2009–12. 2010	Ministerstwo Edukacji Narodowej
5	Zarządzanie oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym	01. 2010–12. 2011	Ministerstwo Edukacji Narodowej
3.2	MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE		
6	Badania dotyczące podnoszenia jakości narzędzi systemu egzaminów zewnętrznych	10. 2007–12. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
7	Pilotaż nowych egzaminów gimnazjalnych oraz sprawdzianu w klasie VI	09. 2007–12. 2010	Centralna Komisja Egzaminacyjna
8	Badania uwarunkowań zróżnicowania wyników egzaminów zewnętrznych	10. 2007–12. 2011	Centralna Komisja Egzaminacyjna

⁴² Zestawienie opracowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej

9	Badania dotyczące jakości i efektywności systemu egzaminów zewnętrznych, w tym: badania EWD	10. 2007–12. 2013	Centralna Komisja Egzaminacyjna
10	Pilotaż nowych egzaminów maturalnych i eksternistycznych	10. 2007–12. 2010	Centralna Komisja Egzaminacyjna
11	Opracowanie założeń Krajowego Systemu Informatycznego	10. 2007–02. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
12	Pilotaż nowej formuły egzaminu zawodowego	10. 2007–06. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
13	Modernizacja egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe	01. 2010–12. 2013	Centralna Komisja Egzaminacyjna
14	Specjalistyczne publikacje dotyczące egzaminów zewnętrznych	10. 2007–09. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
15	Szkolenie pracowników i współpracowników systemu egzaminów zewnętrznych oraz rozwój współpracy międzynarodowej – I etap	10. 2007–12. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
16	Szkolenie pracowników i współpracowników systemu egzaminów zewnętrznych oraz rozwój współpracy międzynarodowej – II etap	01. 2010–12. 2012	Centralna Komisja Egzaminacyjna
17	Budowa banków zadań – I etap	10. 2007–12. 2009	Centralna Komisja Egzaminacyjna
18	Budowa banków zadań – II etap	01. 2010–12. 2012	Centralna Komisja Egzaminacyjna
19	Wdrożenie oceniania z wykorzystaniem technologii informatycznej (e-marking) w polskim systemie egzaminów zewnętrznych	01. 2010–12. 2013	Centralna Komisja Egzaminacyjna
3.3	POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA		
20	Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego – I etap	01. 2009–05. 2010	Ministerstwo Edukacji Narodowej
21	Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego – II etap	03. 2010–12. 2013	Ministerstwo Edukacji Narodowej

22	Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z wymogami gospodarki opartej na wiedzy – I etap	02. 2008–01. 2009	Ministerstwo Edukacji Narodowej
23	Wdrożenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół – II etap	02. 2009–02. 2010	Ministerstwo Edukacji Narodowej
24	Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego – III etap	03. 2010–12. 2012	Ministerstwo Edukacji Narodowej
25	Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego	08. 2008–12. 2013	Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
26	Narodowy System Edukacji Wirtualnej Scholaris	04. 2009–03. 2012	Centralny Ośrodek doskonalenia Nauczycieli
27	Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania, zgodnych z polską podstawą programową kształcenia ogólnego, przeznaczonych dla uczniów – dzieci obywateli polskich za granicą	07. 2008–12. 2010	Ministerstwo Edukacji Narodowej
28	Rozwój nauczania on-line skierowanego do dzieci i młodzieży polskiej przebywającej za granicą	01. 2010–07. 2012	Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających Za Granicą
29	System wsparcia szkół i placówek oświatowych wdrażających modułowe programy kształcenia zawodowego	05. 2009–12. 2013	Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
30	Podniesienie efektywności pracy z uczniem zdolnym	01. 2010–05. 2012	Ministerstwo Edukacji Narodowej
31	Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	01. 2010–12. 2011	Ministerstwo Edukacji Narodowej
3.4	OTWARTOŚĆ SYSTEMU EDUKACJI W KONTEKŚCIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE		
32	Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji	03. 2008–12. 2009	Ministerstwo Edukacji Narodowej

33	Wdrażanie Krajowych ram Kwalifikacji oraz krajowego rejestru kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie	01. 2010–12. 2011	Ministerstwo Edukacji Narodowej/ Instytut Badań Edukacyjnych
34	Ogólnopolskie kampanie upowszechniające model uczenia się przez całe życie	04. 2008–12. 2011	Ministerstwo Edukacji Narodowej
35	Opracowanie modelu doradztwa zawodowego oraz internetowego systemu poradnictwa edukacyjno-zawodowego	03. 2009–12. 2012	Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
36	Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie	05. 2009–12. 2012	Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
37	Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru	01. 2010–12. 2012	Ministerstwo Edukacji Narodowej

Konkursy ogłaszane w latach 2007–2009 i planowane do ogłoszenia w 2010 r.

Konkurs		Termin ogłoszenia
2008 rok		
1	Ponadregionalne programy rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), języków obcych, przedsiębiorczości – I edycja	1 kwietnia 2008
2	Uruchomienie nowego typu studiów podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczycieli przedmiotów zawodowych – I edycja	28 kwietnia 2008
3	Opracowanie i pilotażowe wdrożenie programów doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego – I edycja	23 czerwca 2008
4	Opracowanie narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów	29 września 2008

2009 rok		
5	Ponadregionalne programy rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno–przyrodniczych, technologii informacyjno– komunikacyjnych (ICT), języków obcych, przedsiębiorczości – II edycja	13 lutego 2009
6	Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów dotyczących m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	17 lutego 2009
7	Uruchomienie nowego typu dziennych studiów zawodowych przygotowujących nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz nauczania początkowego	9 kwietnia 2009
8	Konkurs na projekty innowacyjne w temacie: Działania służące zwiększeniu zainteresowania uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych kontynuacją kształcenia na kierunkach o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy	30 września 2009
9	Uruchomienie nowego typu studiów podyplomowych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczycieli przedmiotów zawodowych – II edycja	30 września 2009
10	Przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela	IV kwartał 2009

2010 rok		
11	Opracowanie i pilotażowe wdrożenie programów doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego – II edycja	I kwartał 2010

Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach

Priorytet IX jest wdrażany regionalnie przez samorządy poszczególnych województw. Wsparcie w ramach tego Priorytetu kierowane jest do osób i placówek realizujących proces kształcenia, a jego zasadniczy cel to stworzenie równych szans w dostępie do edukacji dla osób, które napotykać w tym zakresie trudności. W okresie rozliczeniowym 2007–2013 w ramach tego priorytetu, w poszczególnych województwach realizowane są projekty ukierunkowane na:

- upowszechnienie edukacji przedszkolnej, szczególnie na obszarach wiejskich, poprzez tworzenie ośrodków wychowania przedszkolnego oraz wsparcie ośrodków już istniejących,
- wsparcie programów rozwojowych szkół, w tym m.in. obejmujących dodatkowe zajęcia dydaktyczno–wyrównawcze i specjalistyczne,
- programy skierowane do osób dorosłych, które umożliwią uzupełnienie lub podwyższenie kwalifikacji, a także usługi doradcze i informacyjne w zakresie kształcenia ustawicznego,
- wsparcie stypendialne dla najzdolniejszych uczniów z rodzin najuboższych,
- modernizacja kształcenia zawodowego wraz z dostosowaniem do potrzeb rynku pracy w skali regionu,
- studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli.

Poziom wykorzystania alokacji 2007–2013 w ramach Priorytetu IX PO KL (środki za-kontraktowane) na dzień 05.10.2009 r. wynosił 17,1%.⁴³

W ramach Priorytetu IX (Poddziałanie 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych) w poszczególnych województwach realizowane są projekty rozwojowe szkół i placówek oświatowych, które obejmą m.in. dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne dla uczniów. Zajęcia te z jednej strony mają na celu wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów napotyających problemy edukacyjne, z drugiej zaś strony przyczyniają się do rozwijania kompetencji kluczowych w trakcie procesu nauczania. Realizowane programy rozwojowe mają na celu dostosowywanie kompetencji przyszłych absolwentów do potrzeb rynku pracy. Istotnym elementem polityki wyrównywania szans edukacyjnych podczas realizacji programów rozwojowych jest wzmocnienie działań instytucji oświatowych ukierunkowane na pomoc uczniom, którzy ze względu na czynniki ekonomiczne, społeczne czy kulturowe nie funkcjonują prawidłowo w systemie oświaty. Na koniec 2008 r. liczba szkół (podstawowych, gimnazjów i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne), które zrealizowały projekty rozwojowe w ramach Priorytetu IX, wyniosła 274 (co stanowi 1,76% wartości docelowej), w tym 90 na obszarach miejskich i 184 na obszarach wiejskich.⁴⁴

W ramach Działania 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego, w poszczególnych regionach realizowane są programy rozwojowe szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe obejmujące zarówno wyrównywanie dysproporcji edukacyjnych pomiędzy osiągnięciami uczniów, dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne rozwijające kompetencje kluczowe uczniów, doradztwo edukacyjno – zawodowe, jak i instrumenty o szczególnym znaczeniu dla szkolnictwa zawodowego: staże i praktyki realizowane we współpracy z pracodawcami.

⁴³ INFORMACJA MIESIĘCZNA Z REALIZACJI Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 (wg stanu na dzień 5 października 2009 r.)

⁴⁴ Sprawozdanie roczne z wdrażania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 za 2008 rok

Szkół i placówek kształcenia zawodowego, które wdrożyły programy rozwojowe, było pod koniec 2008 r. 78, co stanowi 2,6% wartości docelowej.⁴⁵

Wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji nauczycieli, szczególnie na obszarach wiejskich, osiągnięte jest poprzez wdrażanie projektów realizowanych w ramach Działania 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty. Projekty realizowane w tym działaniu są ukierunkowane na dostosowanie kwalifikacji nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionów, zmianą kierunków kształcenia, zapotrzebowaniem na nowe kwalifikacje oraz zmieniającą się sytuacją demograficzną. W wyniku wdrażania projektów zwiększyła się liczba nauczycieli, którzy uczestniczyli w doskonaleniu zawodowym.

W ramach Działania 9.5. Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich, realizowane są projekty ukierunkowane na rozwój oferty edukacyjnej na obszarach wiejskich, wzmocnienie znaczenia instytucji oświatowych w środowiskach lokalnych oraz podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich, a zwłaszcza umiejętności zawodowych przydatnych poza rolnictwem. Pod koniec 2008 r. odnotowano 329 oddolnych inicjatyw społecznych, podejmowanych w ramach Priorytetu, co stanowi 16,5% wartości docelowej.

W 2008 r. w ramach Priorytetu IX realizowano 19 projektów systemowych: po jednym w każdym województwie w ramach Poddziałania 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych, oraz trzy w województwie małopolskim (Poddziałaniu 9.1.2 – ICT – *Inspirujące – Ciekawe – Twórcze – program realizacji zajęć pozalekcyjnych w małopolskich ośrodkach wychowawczych*, Działaniach 9.2 – *Zawodowa Przyszłość – Program rozwoju dla szkół zawodowych prowadzonych przez województwo małopolskie* i Działania 9.4 – *Doskonalenie zawodowe nauczycieli w dziedzinie wykorzystania technologii informacyjnej*).

W ramach Priorytetu IX od 2010 r. przewidziany jest do realizacji w trybie systemowym projekt „Indywidualizacja nauczania w klasach I–III”. Celem projektu będzie wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów, poprzez indywidualizację procesu dydaktyczno-wychowawczego w klasach I–III szkoły podstawowej. Projekt zakłada zindywidualizowanie procesu nauczania i wychowania uczniów klas I–III szkół podstawowych, poprzez realizację określonych zajęć dodatkowych dla uczniów oraz doposażenie bazy dydaktycznej w odpowiednie materiały dydaktyczne, a także niezbędny sprzęt – odpowiednio do rozpoznanych potrzeb i zaplanowanych zajęć dodatkowych. Wynikiem wdrożenia projektu będzie modernizacja procesu kształcenia, poprawa efektywności, a także jego jakości w początkowym etapie nauczania.

⁴⁵Tamże

Szkoły przystępujące do projektu muszą osiągnąć standardy, które dotyczą:

- utworzenia w szkole zespołu nauczycieli odpowiedzialnego za opracowanie, wdrożenie i realizację działań, ukierunkowanych na indywidualizację procesu nauczania i wychowania uczniów klas I–III w kontekście wdrażania nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego na I etapie edukacyjnym,
- uwzględnienia w programie nauczania działań, mających na celu indywidualizację procesu nauczania i wychowania uczniów, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zgodnie z nową podstawą programową kształcenia ogólnego na I etapie,
- zapewnienia odpowiednich kompetencji i kwalifikacji kadry pedagogicznej do prowadzenia zindywidualizowanych zajęć z uczniami, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wykorzystywania w pracy aktywizujących metod nauczania. Doskonalenie nauczycieli powinno być prowadzone w zależności od potrzeb, na podstawie wstępnego, przeprowadzonego w szkole rozeznania oraz planowanych zajęć wspierających uczniów.

Szczegółowe informacje dotyczące realizacji Priorytetu IX PO KL w poszczególnych województwach można uzyskać na stronach internetowych właściwych Instytucji Pośredniczących. Poniżej w tabeli zamieszczono adresy tych instytucji:

<p>dolnośląskie Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu – filia we Wrocławiu Al. Armii Krajowej 54 50-541 Wrocław www.pokl.dwup.pl</p>	<p>podkarpackie Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie ul. Lisa Kuli 20 35-025 Rzeszów www.pokl.wup-rzeszow.pl</p>
<p>kujawsko-pomorskie Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego Departament Polityki Regionalnej ul. Marii Curie-Skłodowskiej 73 87-100 Toruń www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl</p>	<p>podlaskie Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego Departament Polityki Regionalnej i Funduszy Strukturalnych ul. Kleeberga 20 15-691 Białystok www.pokl.wrotapodlasia.pl</p>
<p>lubelskie Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego Departament Europejskiego Funduszu Społecznego ul. Czechowska 19 20-074 Lublin www.efs.lubelskie.pl</p>	<p>pomorskie Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego Departament EFS ul. Okopowa 21/27 80-810 Gdańsk www.wrotapomorza.pl www.defs.woj-pomorskie.pl</p>

<p>lubuskie Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego Departament Europejskiego Funduszu Społecznego ul. Podgórna 7 65-001 Zielona Góra www.efs.lubuskie.pl</p>	<p>śląskie Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego Wydział Programowania Rozwoju i Funduszy Europejskich ul. Reymonta 24 40-029 Katowice www.efs.silesia-region.pl</p>
<p>łódzkie Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego Departament ds. PO KL Al. Piłsudskiego 8 90-051 Łódź www.pokl.lodzkie.pl</p>	<p>świętokrzyskie Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego ul. Targowa 1 25-520 Kielce www.pokl.sbrr.pl</p>
<p>małopolskie Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie Pl. Na Stawach 1 30-107 Kraków www.pokl.wup-krakow.pl</p>	<p>warmińsko-mazurskie Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego Departament EFS ul. Emilii Plater 1 10-562 Olsztyn www.efs.warmia.mazury.pl</p>
<p>mazowieckie Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych ul. Jagiellońska 74 03-301 Warszawa www.mazowia.eu</p>	<p>wielkopolskie Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu ul. Kościelna 37 60-537 Poznań www.efs.wup.poznan.pl</p>
<p>opolskie Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu ul. Głogowska 25 45-315 Opole www.pokl.opole.pl</p>	<p>zachodniopomorskie Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie ul. Mickiewicza 41 70-383 Szczecin www.wup.pl</p>

Możliwości finansowania realizacji programów rozwojowych szkół/placówek ze środków europejskich

W tej części poradnika zostaną zaprezentowane możliwości finansowania projektów edukacyjnych, które mogą stanowić istotny element programu rozwojowego szkoły lub placówki oświatowej. Zaprezentowane w pierwszej części poradnika problemy systemu kształcenia w Polsce mogą być rozwiązywane i niwelowane poprzez realizację projektów (programów rozwojowych). Kluczową kwestią jest odpowiednia diagnoza sytuacji i określenie adekwatnych do niej celów projektu. Kolejnym krokiem jest znalezienie odpowiedniego źródła finansowania; programu, w ramach którego projekt można zrealizować.

Wsparcie edukacji z funduszy unijnych w latach 2007-2013 ma usprawnić funkcjonowanie systemu oświaty oraz przyczynić się do zmodernizowania instytucji oświatowych i programów kształcenia. Najważniejszym źródłem finansowania w obecnym okresie są fundusze strukturalne: Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR). Środki z EFS są przeznaczone na dofinansowanie tych projektów, których wdrożenie zapewni podwyższenie jakości edukacji, poprzez doskonalenie programów kształcenia oraz przystosowanie ich do oczekiwań społecznych, nowoczesnej gospodarki i zmieniającego się rynku pracy. Aby sprostać temu przedsięwzięciu, będzie można uzyskać unijne dofinansowanie na projekty, których celem jest, m.in.:

- zwiększenie efektywności systemu kształcenia oraz doskonalenia kadry nauczycieli,
- wyrównanie szans edukacyjnych dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów,
- utworzenie systemu stypendialnego dla młodzieży uzdolnionej oraz umożliwienie jej wymiany doświadczeń z rówieśnikami z innych państw.

Środki z EFRR przeznaczone są przede wszystkim na inwestycje z zakresu infrastruktury, w tym również edukacyjnej. Z tych funduszy powstaną nowoczesne szkoły z laboratoriami i pracowniami komputerowymi, salami gimnastycznymi, bibliotekami i dobrze wyposażonymi internatami i stołówkami. Adaptacja i modernizacja budynków oraz ich otoczenia przyczyni się do zniwelowania barier, na jakie napotykają osoby niepełnosprawne.

Tworząc program rozwojowy możemy, w zależności od potrzeb, uwzględnić realizację zarówno „projektów twardych” (inwestycje w budynki, wyposażenie, zakup sprzętu), jak również „projektów miękkich” ukierunkowanych przede wszystkim na rozwój zasobów ludzkich.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013

Głównym celem Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej, który osiągany będzie przez realizację celów strategicznych. Jednym z nich jest upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy.

PO KL ma złożoną strukturę. Przyjęto podział na dwa komponenty: centralny, w którym realizowane są głównie projekty o znaczeniu systemowym i strategicznym, oraz regionalny, w którym istnieje możliwość realizacji projektów wspierających poszczególne osoby oraz instytucje. Ponadto program podzielony jest na dziesięć priorytetów, te zaś z kolei dzielą się na działania i poddziałania. Za wdrażanie poszczególnych priorytetów odpowiadają Instytucje Pośredniczące (IP). W przypadku komponentu centralnego (priorytety od I do V) funkcję tę pełnią właściwe merytorycznie ministerstwa (np. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego). W komponentie regionalnym zadania IP pełni samorząd województwa, który może je powierzyć różnym instytucjom (np. departamentowi w Urzędzie Marszałkowskim czy też Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy).

W PO KL istnieje możliwość realizacji projektów:

- systemowych – realizowanych przez wskazane podmioty, wykonujące swoje zadania określone najczęściej ustawowo,
- konkursowych – wybranych do realizacji w drodze konkursu.

Najwięcej możliwości finansowania programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych znaleźć można w ramach Priorytetu IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.

Charakterystyka wybranych działań w Priorytecie IX PO KL

Działanie: 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Poddziałanie: 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych

W ramach tego poddziałania mogą być realizowane projekty skierowane do szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne. Zadania podejmowane w tych projektach powinny być ukierunkowane na:

- pomoc uczniom, którzy mają utrudniony dostęp do edukacji,
- podnoszenie jakości nauczania w placówkach edukacyjnych.

Kto może się ubiegać o dofinansowanie?

O dofinansowanie mogą starać się wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Kogo można objąć wsparciem?

Grupa docelowa (osoby, instytucje), które projekt może wspierać:

- szkoły, placówki oświatowe (instytucje, kadra) i ich organy prowadzące i realizujące kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- uczniowie i wychowankowie szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem słuchaczy szkół dla dorosłych),
- osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty.

Jakie typy projektów można realizować w ramach tego poddziałania?

W ramach tego poddziałania można realizować:

Programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w ich osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia, w szczególności:

- dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia,
- doradztwo i opiekę pedagogiczno-psychologiczną dla uczniów mających problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu oświaty (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym),
- programy skierowane do dzieci i młodzieży, które znajdują się poza systemem szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (przedwcześnie opuszczający system szkolnictwa) umożliwiające ukończenie danego etapu kształcenia oraz kontynuację nauki,
- dodatkowe zajęcia (pozaekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem ICT, języków obcych, przedsiębiorczości, nauk przyrodniczo-matematycznych,
- rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym, informowaniem uczniów o korzyściach płynących

z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy (szkolne ośrodki kariery),

- wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania i oceniania cechujących się wyższą skutecznością niż formy tradycyjne,
- wdrażanie programów i narzędzi efektywnego zarządzania placówką oświatową przyczyniających się do poprawy jakości nauczania

Forma wsparcia: dotacja do 100% kosztów kwalifikowalnych projektu.

Minimalna wartość projektu: 50 000 zł.

Działanie: 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Poddziałanie 9.1.3 Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych – projekty systemowe

W ramach tego poddziałania przewiduje się realizację regionalnych programów pomocy stypendialnej dla szczególnie uzdolnionych uczniów (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych) szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym.

Grupę docelową stanowią uczniowie szczególnie uzdolnieni w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych, uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, którym trudna sytuacja materialna utrudnia rozwój edukacyjny.

Szczegółowe zasady realizacji regionalnych programów stypendialnych określono w regulaminach przyznawania pomocy stypendialnej opracowanych przez beneficjentów systemowych Poddziałania 9.1.3 zgodnie z warunkami określonymi przez Instytucje Pośredniczące. Przyjęte zasady muszą jednak zachować zgodność z przedstawionymi poniżej wspólnymi ramami dla wszystkich regionalnych programów stypendialnych:

- Wysokość stypendiów ustalają beneficjenci systemowi Poddziałania 9.1.3 zgodnie z warunkami określonymi przez Instytucje Pośredniczące, jednak kwota miesięcznego stypendium musi się mieścić w przedziale od 200 do 600 zł. Minimalny okres, na jaki przyznawane będzie stypendium, wynosi 12 miesięcy i może być skrócony jedynie w przypadku naruszenia przez ucznia regulaminu programu stypendialnego.
- Kryterium szczególnie uzdolnionych uczniów określane zostanie w regulaminach regionalnych programów stypendialnych.
- Kryterium dochodowe (na jednego członka rodziny) określa się jako maksymalnie dwukrotność kwoty kryterium dochodowego określonego w ustawie

o świadczeniach rodzinnych. Dochody na członka rodziny przewyższające tę kwotę uniemożliwiają otrzymanie stypendium.

- Wymogiem otrzymania stypendium będzie przygotowanie i złożenie wraz z wnioskiem o przyznanie stypendium indywidualnego planu rozwoju edukacyjnego ucznia zawierającego co najmniej: profil ucznia, jego dotychczasowe osiągnięcia edukacyjne, cele do osiągnięcia w związku z otrzymanym stypendium oraz wydatki, jakie stypendysta zamierza ponieść w ramach otrzymanego stypendium.
- W trakcie otrzymywania stypendium uczeń – stypendysta podlega opiece dydaktycznej nauczyciela, pedagoga szkolnego lub doradcy zawodowego zatrudnionego w szkole ucznia. Celem opieki dydaktycznej jest wsparcie ucznia w wykorzystaniu stypendium na cele edukacyjne i monitorowanie jego osiągnięć edukacyjnych.

Działanie: 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego

Celem tego Działania jest wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. W ramach tego Działania będą realizowane kompleksowe **programy rozwojowe** szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe.

Więcej informacji na temat możliwości wykorzystania funduszy unijnych w kształceniu zawodowym znajduje się w *Poradniku Beneficjenta – Fundusze unijne dla oświaty: Kształcenie zawodowe* (http://www.konferencje-edukacja.pl/materialy/ksztalcenie_zawodowe_www.pdf).

Działanie: 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty

To działanie ma na celu przygotowanie nauczycieli oraz pracowników administracyjnych zatrudnionych w systemie oświaty do zmieniających się potrzeb edukacyjnych polskiego społeczeństwa. Działanie ma podnieść jakość nauczania w polskich szkołach, ale również pomóc przekwalifikować się nauczycielom, np. przygotować ich do prowadzenia dodatkowego przedmiotu albo do nauczania osób dorosłych w systemie kształcenia ustawicznego.

Więcej informacji na temat możliwości wykorzystania funduszy unijnych w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli znajduje się w *Poradniku Beneficjenta – fundusze unijne dla oświaty: Kształcenie i doskonalenie nauczycieli* (http://www.konferencje-edukacja.pl/materialy/ksztalcenie_nauczycieli_www.pdf).

Działanie: 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Celem tego działania jest pobudzanie aktywności mieszkańców obszarów wiejskich na rzecz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich. W Działaniu przewidziano formy wsparcia, przyczyniające się do poprawy sytuacji edukacyjnej na wsi. Wsparcie jest skierowane do gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców i obejmuje realizację małych projektów do 50 000 zł.

Kto może się ubiegać o dofinansowanie?

Beneficjentami mogą być wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów).

Jakie typy projektów można realizować w ramach tego działania?

W ramach Działania dofinansowaniem mogą być objęte następujące typy projektów:

- tworzenie i wspieranie inicjatyw, które pobudzą świadomość środowisk lokalnych i ich zaangażowanie w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich,
- projekty przyczyniające się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji ludności obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach,
- działania informacyjno–promocyjne, szkoleniowe, doradcze podnoszące świadomość mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie korzyści płynących z kształcenia i szkolenia.

Należy pamiętać, że na potrzeby realizacji PO KL za oddolną inicjatywę należy uznać projekt o zasięgu lokalnym, skierowany do określonej grupy docelowej, zakładający udział grupy docelowej w formułowaniu założeń lub/i realizacji projektu. W związku z tym w ramach tego Działania szczególnie istotne jest, aby propozycje projektów odpowiadały na rzeczywiste potrzeby społeczności lokalnej.

Maksymalna wartość projektu: 50 tys. zł.

Wiele cennych uwag dotyczących specyficznych wymagań związanych z poszczególnymi źródłami finansowania oraz przygotowaniem wniosku aplikacyjnego znajduje się w czterech poradnikach beneficjenta: „Przedszkola”, „Kształcenie zawodowe”, „Kształcenie i doskonalenie nauczycieli”, „Kształcenie dorosłych”.

Regionalny Program Operacyjny

Z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego finansowane są regionalne programy operacyjne. Każde z szesnastu województw Polski w latach 2007–2013 realizuje własny program operacyjny, który został przygotowany w odpowiedzi na lokalne potrzeby oraz dostosowany do specyfiki województwa. W ramach regionalnych programów operacyjnych realizowane będą projekty z zakresu infrastruktury edukacyjnej m.in.:

- budowa nowych lub przebudowa i modernizacja istniejących obiektów dydaktycznych (laboratoria, pracownie komputerowe) i sportowych (sale gimnastyczne, szkolne boiska),
- wsparcie bibliotek szkolnych, w tym ich wyposażenie,
- budowa nowych lub rozbudowa istniejących obiektów oświatowych (internatów, stołówek), poprawa jakości infrastruktury ośrodków szkolno-wychowawczych,
- dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych.

RPO są często uzupełnieniem krajowych programów operacyjnych: Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Ten ostatni realizowany jest w pięciu województwach Polski wschodniej: warmińsko-mazurskim, podlaskim, lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

W poniższej tabeli zawarto zestawienie Priorytetów i Działań, w których przewiduje się inwestycje w infrastrukturę edukacyjną.

Województwo	Nazwa priorytetu / działania
dolnośląskie	Priorytet VII: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku Działanie 7.2 Rozwój infrastruktury placówek edukacyjnych
kujawsko-pomorskie	Priorytet III: Rozwój infrastruktury społecznej
lubelskie	Priorytet VIII: Infrastruktura społeczna Działanie 8.2. Infrastruktura szkolna i sportowa
lubuskie	Priorytet IV: Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej Działanie 4.2 Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej
łódzkie	Priorytet V: Infrastruktura społeczna Działanie 5.3. Infrastruktura edukacyjna

małopolskie	Priorytet I. Warunki dla rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy Działanie 1.1 Poprawa jakości usług edukacyjnych
mazowieckie	Priorytet VII Tworzenie i poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego Działanie 7.2 Infrastruktura służąca edukacji
opolskie	Priorytet V Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe Priorytet VI. Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych Działanie 6.1 Rewitalizacja obszarów miejskich
podkarpackie	Priorytet V. Infrastruktura publiczna Działanie 5.1 Infrastruktura edukacyjna
podlaskie	Priorytet VI. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 6.1. Rozwój infrastruktury z zakresu edukacji
pomorskie	Priorytet IX. Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie Działanie 9.1. Lokalna infrastruktura edukacyjna, sportowa i kultury
śląskie	Priorytet VII. Infrastruktura edukacyjna Działanie 8.2. Infrastruktura placówek oświaty
świętokrzyskie	Priorytet V. Wzrost jakości infrastruktury społecznej oraz inwestycje w dziedzictwo kulturowe, turystykę i sport Działanie 5.2. Podniesienie jakości usług publicznych poprzez wspieranie placówek edukacyjnych i kulturalnych
warmińsko-mazurskie	Priorytet III. Infrastruktura społeczna
wielkopolskie	Priorytet V. Infrastruktura dla kapitału ludzkiego Działanie 5.2. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, w tym kształcenia ustawicznego
zachodniopomorskie	Priorytet VII. Rozwój infrastruktury społecznej i ochrony zdrowia Działanie 7.1. Infrastruktura edukacyjna Poddziałanie 7.1.2 Infrastruktura edukacyjna – szkolnictwo ponadgimnazjalne

Program „Uczenie się przez całe życie” COMENIUS

Całe życie jest szkołą – Jan Amos Komeński

PROGRAM COMENIUS jest częścią programu unijnego „Uczenie się przez całe życie” (*Lifelong Learning Programme*), który został ustanowiony przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej w roku 2007.⁴⁶ Nazwę otrzymał na cześć Jana Amosa Komeńskiego – czeskiego pedagoga

⁴⁶ The programme was established by the Decision 1720/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006, OJ L327 of 24/11/2006, page 45.

Decyzja ustanawiająca program „Uczenie się przez całe życie”, przyjęta przez Parlament Europejski i Radę dnia 15 listopada 2006 r. (decyzja nr 1720/2006/WE) (1). Program obejmuje okres od 2007 do 2013 r.

Szczegółowe cele programu „Uczenie się przez całe życie” są wymienione w art. 1 ust. 3 wspomnianej decyzji.

i filozofa żyjącego na przełomie XVI i XVII wieku, mieszkającego m.in. w Polsce w Lesznie.

Program Comenius jest skierowany do szkół publicznych i niepublicznych, funkcjonujących w systemie oświaty, które realizują obowiązek szkolny oraz obowiązek nauki:

- przedszkola – w tym z oddziałami integracyjnymi oraz przedszkola specjalne;
- szkoły podstawowe – w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi i sportowymi;
- gimnazja – w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi, sportowymi i przysposabiającymi do pracy;
- szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży – zasadnicze szkoły zawodowe, licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika – w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi i sportowymi;
- artystyczne I i II stopnia, realizujące kształcenie ogólnokształcące łącznie z kształceniem artystycznym;

a także:

- stowarzyszenia, organizacje non profit, organizacje pozarządowe i przedstawiciele podmiotów związanych z oświatą;
- osoby oraz podmioty odpowiedzialne za organizację i realizację edukacji na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym;
- ośrodki badawcze i podmioty zajmujące się kwestiami uczenia się przez całe życie;
- szkoły wyższe;
- podmioty oferujące usługi w zakresie doradztwa zawodowego i poradnictwa, związane z jakimkolwiek aspektem uczenia się przez całe życie.

Kraje uczestniczące:

- 27 krajów członkowskich Unii Europejskiej, w tym również kraje i terytoria zamorskie;
- kraje EFTA/EOG: Islandia, Liechtenstein, Norwegia
- kraj kandydujący do członkostwa w Unii Europejskiej: Turcja.

Program unijny Comenius realizuje następujące cele szczegółowe:

- rozwijanie wśród młodzieży i kadry nauczycielskiej wiedzy o różnorodności kultur i języków europejskich oraz zrozumienia jej wartości;
- pomaganie młodym ludziom w nabyciu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych niezbędnych dla rozwoju osobistego, przyszłego zatrudnienia i aktywnego obywatelstwa europejskiego.

Cele operacyjne Programu Comenius:

- poprawa pod względem jakościowym i ilościowym mobilności, w której uczestniczą uczniowie i kadra nauczycielska z różnych państw członkowskich;
- poprawa pod względem jakościowym i ilościowym partnerstwa pomiędzy szkołami z różnych państw członkowskich, tak aby objąć wspólnymi działaniami oświatowymi w okresie trwania programu przynajmniej 3 miliony uczniów;
- zachęcanie do nauki nowożytnych języków obcych;
- wspieranie tworzenia innowacyjnych i opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych (TIK) treści, usług, metodologii uczenia oraz praktyk w zakresie uczenia się przez całe życie;
- wzmocnianie jakości i wymiaru europejskiego kształcenia nauczycieli;
- wspieranie poprawy metod dydaktycznych i zarządzania szkołami (...).

Działania wspierane w ramach Programu Comenius:

a) partnerskie projekty szkół Comeniusa (Comenius School Partnership):

- wielostronne projekty partnerskie – realizowane przez minimum trzy szkoły lub przedszkola z trzech różnych krajów uprawnionych do uczestnictwa w programie; obejmują zadania wykonywane przez uczniów pod kierunkiem nauczycieli lub wymianę doświadczeń nauczycieli z zakresu dydaktyki, wychowania, profilaktyki, zarządzania placówką;
- dwustronne projekty partnerskie – realizowane przez dwie szkoły z dwóch różnych krajów uprawnionych do uczestnictwa w programie; obejmują uczniów powyżej 12 lat, a ich głównym celem jest rozwijanie umiejętności językowych młodzieży;

b) mobilność, czyli wizyty uczniów i nauczycieli w placówkach partnerskich. W zależności od typu projektu zakłada się następujące rodzaje wizyt:

- Projekty wielostronne:
 - wizyta robocza koordynatora szkolnego projektu (udział uczniów i nauczycieli),
 - wizyta studyjna dyrektora szkoły (kadra zarządzająca szkołą/placówką),
 - wymiana nauczycieli (*teacher exchange*),
 - staż nauczycielski (*teacher placement*).
- Projekty dwustronne:
 - wizyta robocza koordynatora szkolnego projektu (udział uczniów i nauczycieli),
 - wizyta studyjna dyrektora szkoły (kadra zarządzająca szkołą/placówką),
 - wymiana nauczycieli (*teacher exchange*),
 - staż nauczycielski (*teacher placement*),
 - wymiana uczniów,
 - wyjazd nauczycieli towarzyszących wymianie uczniów.

W nowym pakiecie Comenius, realizowanym w ramach *Lifelong Learning Programme* (2007– 2013) dodano dwie nowe, nie występujące wcześniej sekcje – programy:

- **Comenius Regio** (współpraca regionalna), którego celem jest wzmocnienie współpracy władz oświatowych, szkół i innych podmiotów działających w tym samym regionie na rzecz edukacji w jednym kraju z takim samym konsorcjum z kraju drugiego. Projekt trwa 2 lata, uczestniczą w nim dwa kraje partnerskie (jeden z kraju należącego do UE). Granty dla każdego partnerskiego kraju wynoszą od 30.000 do 40.000 €. Program rozpoczął działanie w 2009 r.
- **Indywidualne wyjazdy uczniów**, w którym uczestniczyć może młodzież ze szkół średnich (zakładany wiek uczniów uprawnionych do wymiany – minimum 14 lat). Czas trwania projektu – do jednego roku szkolnego. Planowany czas rozpoczęcia działania (możliwość składania wniosków) to 2010 r.

Korzyści płynące z udziału w Programie **COMENIUS**:

Wpływ projektu na uczniów:

- angażuje dużą liczbę uczniów,
- motywuje uczniów do samodzielnej pracy,
- kształtuje świadomość interkulturową uczniów,
- zwiększa motywację do nauki języków obcych,
- kształtuje postawę obywatelską,
- wyzwala przedsiębiorczość,
- wpływa na zmianę postaw uczniów wobec siebie, partnerów, środowiska.

Wpływ projektu na nauczycieli:

- wyzwala kreatywność,
- doskonalą metody pracy,
- wprowadza nowe techniki nauczania,
- doskonalą umiejętność pracy zespołowej.

Wpływ projektu na szkołę:

- wzbogaca ofertę edukacyjną szkoły,
- promuje naukę języków obcych,
- wprowadza zmiany w zarządzaniu szkołą.

Wpływ projektu na współpracę szkoły ze środowiskiem lokalnym:

- zachęca do zaangażowania rodziców uczniów,
- zachęca do zaangażowania lokalne władze oświatowe i samorządowe,
- rozwija współpracę szkoły z mediami,
- rozwija współpracę szkoły z lokalnymi instytucjami i przedsiębiorstwami,
- promuje w najbliższym środowisku współpracę z europejskimi partnerami.

W każdym państwie uczestniczącym w programie Comenius powołana jest odpowiednia instytucja zarządzająca realizacją działań w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”, nazywana Narodową Agencją. W Polsce jej role pełni:

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ul. Mokotowska 43, 00-551 Warszawa

tel. (022) 46 31 000, fax (022) 46 31 021

Szczegółowe informacje na temat programu „Uczenie się przez całe życie” oraz Comenius można znaleźć na stronach:

www.comenius.org.pl,

www.ec.europa.eu/education/comenius,

<http://ec.europa.eu/lfp>

5. Projekt edukacyjny jako sposób realizacji programu rozwojowego szkoły.

Etapy przygotowywania projektu.

Jak przygotować projekt edukacyjny?

Gdy opracowany jest program rozwojowy szkoły/placówki zgodnie z przedstawionymi założeniami, przygotowanie projektu edukacyjnego, który będzie mógł być sfinansowany ze środków unijnych, polega na uszczegółowieniu zapisów ujętych w tym programie oraz opracowaniu konkretnych sposobów realizacji wybranych przez szkołę zadań. Każdy projekt powinien być niepowtarzalnym i mieć jednoznacznie zdefiniowany oraz wykonalny CEL, przypisany, wyodrębniony BUDŻET oraz zamknięty HARMONOGRAM realizacji od – do.

Dlaczego pracować metodą projektu?

Wiele firm i organizacji wprowadza metodę projektu, jako sposób działania, również Unia Europejska wymaga, aby instytucja ubiegająca się o środki finansowe potrafiła planować i realizować projekty. Wartością takiego działania jest: **efektywność, odpowiedzialność, wspólny obowiązek, równość, niezależność, jakość, realizm, elastyczność, klarowność, kreatywność, innowacyjność, konkurencja.**

Każdy projekt musi być wyjątkowy i opracowany w sposób, który prowadzi do poszukiwania coraz to bardziej kreatywnych metod działania i twórczych sposobów **rozwiązywania problemów**. Projekt realizowany jest po to, aby rozwiązać jakiś problem. Aby zaproponować zmianę na lepsze. Aby wprowadzić coś nowego.

Poniżej zostały zaprezentowane, kolejne kroki tworzenia projektu edukacyjnego.

1. Krok pierwszy. Analiza problemu i uzasadnienie potrzeby realizacji projektu.

W tej części projektu należy precyzyjnie wskazać problem lub problemy, do rozwiązania których przyczyni się realizacja projektu. Problem to istniejąca niekorzystna sytuacja, wymagająca zmiany. Nie musi to oznaczać sytuacji bardzo złej. Problemem może być coś, co nie działa tak, jakbyśmy chcieli.

Przykład analizy problemu i uzasadnienie realizacji projektu

Fragment uzasadnienia potrzeby realizacji projektu Akademia Przedsiębiorczego Obywatela opracowanego przez ŚCDN – Poddziałanie 9.1.2. PO KL:

Realizacja projektu wynika z konieczności przeciwdziałania i rozwiązywania następujących problemów:

1. *Młdzież woj. świętokrzyskiego odznacza się:*

- niską aktywnością społeczną. Wskazują na to badania nauczycieli prowadzone w ramach grantu – studia podyplomowe „Wiedza o społeczeństwie” – 2006/2007, 2007/2008, (niewielu uczniów wykorzystuje możliwość społecznego działania w organizacjach, działalność SU opiera się z reguły na pracy liderów, 96% nauczycieli pełni rolę opiekuna SU społecznie, młodzież w niewielkim stopniu wykazuje się inicjatywą w zakresie organizowania konkursów, projektów i uroczystości szkolnych).

- znikomą wiedzą i doświadczeniem w zakresie funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego ze względu na znikomą ofertę projektów i szkoleń dotyczących kształcenia kompetencji obywatelskich i przedsiębiorczości u potencjalnych liderów (wyniki badań ujęte na stronie: <http://badania.ngo.pl/x/131687>).

Konsekwencją zdiagnozowanych problemów jest pogłębiający się deficyt i postępujący regres społecznej aktywności w zakresie wykazywania się postawą obywatelską i zarazem przedsiębiorczością w życiu publicznym. Wynikają one z niskiego poziomu zaufania społecznego – wywiad z socjologiem Pawłem Śpiewakiem Rozmowy na nowy wiek 2. Kraków, Wyd. Znak 2002. Młodzi ludzie nie interesują się życiem publicznym. Mniej czytają prasę, rzadziej oglądają wiadomości. Procent młodych zaangażowanych w tzw. organizacje społeczne, czyli sferę społeczeństwa obywatelskiego, jest nieprawdopodobnie niski – tylko około 7-8 % młodych ludzi należy do organizacji społecznych.

3. *Uboga oferta dodatkowych zajęć pozalekcyjnych (lub jej brak) rozwijających u uczniów kompetencje obywatelskie.*

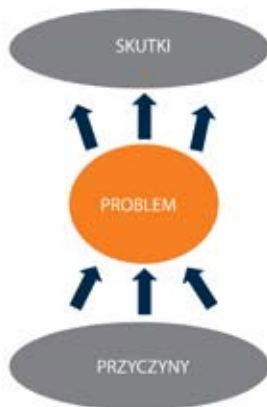
4. *Z publikacji J. Dzwonczyk (Czas społeczeństwa obywatelskiego. Między teorią a praktyką, Wyd. UJ, Kraków 2006) wynika, że w Polsce mamy do czynienia z początkową fazą budowy społeczeństwa obywatelskiego. Trzeci sektor nie zakorzenił się w świadomości Polaków, choć coraz częściej dostrzegają oni konieczność jego istnienia.*

Taki stan rzeczy grozi marazmem społecznym, zanikiem twórczych więzi międzyludzkich i funkcjonowaniem jednostek niedostosowanych do rytmu i potrzeb współczesnego świata.

Analiza problemu obejmuje zazwyczaj trzy etapy:

- Diagnozę sytuacji
- Identyfikację kluczowych problemów
- Wskazanie zależności przyczynowo-skutkowych pomiędzy problemami.⁴⁷

⁴⁷ Podręcznik zarządzania projektami miękkimi w kontekście Europejskiego Funduszu Społecznego, wydany w 2006 roku przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Rys. Zależności przyczynowo-skutkowe przedstawione za pomocą drzewa problemów.

Rys. Przykład drzewa problemów

Uwaga! Obecnie w projektach tworzonych w ramach PO KL wymagana jest szczegółowa analiza sytuacji kobiet i mężczyzn (chłopców i dziewczynek), która ma wskazywać na nierówności ze względu na płeć lub zawierać dane ilościowe, które wskazują na brak istniejących nierówności w obszarze problemowym projektu.

Przykładowa analiza problemu z uwzględnieniem zasady równości szans kobiet i mężczyzn – PO KL, Działanie 9.4:

Problemem jest ogromna grupa nauczycieli, która nie posiada odpowiednich kompetencji w zakresie wykorzystania zdobyczy nowoczesnej technologii w pracy dydaktycznej (mimo dysponowania często odpowiednim sprzętem informatycznym). Wielu nauczycieli nie dorównuje kompetencjami informatycznymi swoim uczniom. Z przeprowadzonej ankiety wśród 1320 nauczycieli zatrudnionych na terenie województwa x (1056 K, z czego 604 zatrudnione na wsi, oraz 264 M, z czego 134 zatrudnionych na wsi) wynika, iż 55,3% badanych (626 K, z czego 462 zatrudnione na wsi, i 104 M, z czego 74 zatrudnionych na wsi) deklaruje, że rzadko (rzadziej niż raz w miesiącu lub wcale) korzysta ze zdobyczy nowoczesnej technologii w swojej pracy (wykorzystanie programów multimedialnych, symulacji komputerowych, pokazów i demonstracji interaktywnych, w tym tablic interaktywnych). Sytuacja ta jeszcze gorzej wygląda wśród nauczycieli zatrudnionych na obszarach wiejskich – 73% tych nauczycieli deklaruje taką odpowiedź (462 K i 74 M). 93,3% badanych (1012 K, z czego 598 zatrudnionych na wsi, oraz 220 M, z czego 128 zatrudnionych na wsi), twierdzi, że nigdy nie prowadziło lekcji z wykorzystaniem tablicy interaktywnej i nie potrafi jej obsługiwać. Na pytanie dotyczące potrzeby podniesienia swoich kompetencji w obszarze wykorzystania technologii informacyjnej, a zwłaszcza tablicy interaktywnej, w procesie dydaktycznym – 87% nauczycieli (910 K, z czego 562 zatrudnionych na wsi, 238 M, z czego 128 zatrudnionych na wsi) deklaruje chęć udziału w szkoleniach doskonalących w tym zakresie. Zaledwie 13,8% badanych nauczycieli (139 K, z czego 35 zatrudnionych na wsi, oraz 44 M, z czego 16 zatrudnionych na wsi) brało udział w szkoleniach na odległość i potrafi obsługiwać platformę e-learningową. W badanej grupie diagnozowany problem częściej pojawiał się w populacji kobiet (60%).

Ponadto za potrzebą realizacji projektu przemawiają wyniki badań przeprowadzonych przez British Educational Communications and Technology Agency. Pokazują one, że użycie w trakcie lekcji tablicy interaktywnej znacznie zwiększyło skuteczność nauczania pojęć złożonych i abstrakcyjnych, m.in. matematyki czy nauk przyrodniczych. W zakresie przedmiotów przyrodniczych, uczniowie w wieku 5–7 lat wyprzedzili rówieśników grup kontrolnych (nie korzystających z tablic) średnio o 4,75 miesiąca jeśli chodzi o szybkość opanowywania materiału. W grupie dzieci zdolnych, wartość ta wyniosła 3,5 miesiąca. Co ciekawe, wykorzystanie tablic znacznie zwiększyło ilość przyswajanego materiału przez osoby o tzw. specjalnych potrzebach edukacyjnych. Według przytoczonych badań przyswajały one zadany materiał o 7,5 miesiąca szybciej.

Przykładowa analiza problemu z uwzględnieniem zasady równości szans kobiet i mężczyzn – PO KL, Poddziałanie 9.1.2:

Problem stanowi niski poziom umiejętności myślenia matematycznego wśród 324 (164 M, 160 K) uczniów gimnazjum w miejscowości x. Z przeprowadzonego testu diagnostycznego badającego umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym wynika, że osiągnięte na teście diagnostycznym wyniki są niższe u chłopców (54,41% maksymalnej liczby punktów) średnio o 5,21% w porównaniu do wyników dziewcząt (59,61% maksymalnej liczby punktów). Podobną tendencję dostrzega się w wynikach egzaminu zewnętrznego, w części matematyczno-przyrodniczej. W ubiegłym roku szkolnym nasi uczniowie uzyskali średnio 26,03 punktów. Średnie wyniki dziewcząt (26,47 na 50 pkt. możliwych do zdobycia) i chłopców (25,59 na 50 pkt. możliwych do zdobycia) są zbliżone do siebie, choć nieznacznie lepiej wypadły dziewczęta. Tendencja ta zachowana została także w obszarach standardów, z wyjątkiem obszaru III – Wskazywanie i opisywanie faktów, związków i zależności, w szczególności przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, przestrzennych i czasowych, w którym przewaga dziewcząt jest bardziej wyraźna (K 7,64; M 6,81). Na niekorzyść chłopców wypada również analiza porównawcza średniej ocen z matematyki (M 3,11; K 3,24). Ponadto, na podstawie obserwacji nauczycieli oraz ankiety przeprowadzonej w tej samej grupie gimnazjalistów, stwierdza się, że chłopcy wykazują mniejszą motywację do podjęcia dodatkowego wysiłku mającego na celu podniesienia ich umiejętności matematycznych. W grupie 164 chłopców tylko 84 wykazuje chęć i dostrzega potrzebę rozwijania umiejętności matematycznych. W grupie 160 dziewcząt 102 chciałyby podnieść poziom swoich umiejętności matematycznych.

Więcej informacji na temat równości szans kobiet i mężczyzn w projektach PO KL znajduje się w poradniku *Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w projektach PO KL*. Ponadto propozycje działań równościowych w przypadku projektów edukacyjnych realizowanych w ramach PO KL można znaleźć w opracowaniu M. Rawłuszko, A. Siekiera *PO KL – Jak przygotować projekty równościowe na rzecz kobiet*. Komponent regionalny 2008.

2. Krok drugi. Charakterystyka grupy docelowej

Każda zmiana, zaplanowana w programie rozwojowym, powinna mieć wpływ na uczniów. Dlatego tak ważna jest charakterystyka grupy docelowej w projekcie, stanowiącym element programu rozwojowego. Opis powinien uwzględniać dane zawarte w uzasadnieniu realizacji projektu i wskazane w nim cechy grupy docelowej oraz problemy społeczne, które jej dotyczą.

Przy opisie grupy docelowej ważne są następujące aspekty:

- rzetelność i komplementarność źródeł informacji o problemach grupy (dane z analiz wewnątrzszkolnych w kontekście informacji z diagnoz regionalnych,

- krajowych, europejskich);
- równowaga w danych ilościowych i jakościowych, wykorzystanych w charakterystyce grupy docelowej i jej problemów;
- kryteria wyboru grupy docelowej – w przypadku projektów realizowanych w ramach PO KL, uwzględnianie w sposobie rekrutacji do projektu zasady równych szans, w tym, zasady równości płci;
- Liczebność grupy docelowej

Przykład:

Gmina X jest gminą wiejską, zamieszkuje ją blisko 13 tys. ludzi, w większości zajmujących się rolnictwem. Mieszkańcy mają niskie wykształcenie (statystyki), a w związku z tym słabe szanse na konkurencyjnym rynku pracy w mieście Y – problem dotyczy w szczególności kobiet, od czasu upadku fabryki odzieżowej w Y legitymujących się w większości (dane ilościowe) statusem bezrobotnych. Aż (statystyki) procent kobiet – matek uczniów naszej szkoły emigruje w poszukiwaniu zatrudnienia zagranicę. Problem eurosieroctwa dotyka (dane ilościowe) procent uczniów szkoły. Pozostają oni pod opieką ojców (dane ilościowe), dziadków (dane ilościowe) lub dalszych członków rodziny. Narastają problemy socjalne: obniża się status materialny rodzin (dane – średni dochód na jednego mieszkańca), (%) uczniów korzysta z bezpłatnego dożywiania w szkole. Wielu rodziców/prawnych opiekunów nie stać na zakup podręczników (dane ilościowe). Dzieci rzadko korzystają z dóbr kultury – sporadycznie, w 95% dzięki działalności szkoły, odwiedzają teatr, kino, inne instytucje kultury (wyniki ankiet). Tylko (%) uczniów posiada w domu komputer, zaledwie (%) ma poza szkołą dostęp do internetu. Nasilają się problemy wychowawcze (zachowania agresywne, wykroczenia uczniów (dane z dokumentacji pedagoga szkolnego, statystyki policyjne).

Od kilku lat nasi uczniowie osiągają słabe wyniki ze sprawdzianu po klasie VI (średnia 23,15 pkt) – wynik poniżej średniej krajowej, wojewódzkiej, powiatowej. Niskie wyniki, zwłaszcza w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, wynikają z niewystarczających kompetencji w zakresie myślenia matematycznego i naukowo-technicznego (statystyki określonych umiejętności w wybranych standardach). Analizy wyników sprawdzianów z ostatnich lat dowodzą, że wyniki dziewcząt są wyraźnie niższe niż chłopców (dane statystyczne), a na obniżenie średnich wyników dziewcząt wpływają głównie oceny zadań matematyczno-przyrodniczych (dane ilościowe, porównanie wyników w staninach). Słabo rozwinięte kompetencje naukowo-techniczne, myślenie matematyczne oraz niska umiejętność wykorzystania ITC w procesie uczenia się grozi naszym uczniom złym funkcjonowaniem w przyszłości na rynku pracy – prognozy w naszym powiecie wykazują rosnące zapotrzebowanie na absolwentów kierunków matematyczno-przyrodniczych, podobne tendencje występują w prognozach ogólnokrajowych i europejskich. Poważnym zagrożeniem jest również niebezpieczeństwo dziedziczenia statusu społecznego i materialnego rodziców, powielania ich postaw (marazm, niska przedsiębiorczość i inicjatywność, niskie aspiracje edukacyjne).

3. Krok trzeci. Analiza celów

Przejrzyste i jednoznaczne zdefiniowanie celów projektu edukacyjnego szkoły/placówki pozwala na samym początku określić pożądane rezultaty programu. Cel główny oraz cele szczegółowe projektu muszą wynikać bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów, jakie chcemy rozwiązać czy zniwelować, a także z potrzeb, jakie dostrzega szkoła/placówka. Muszą być ściśle powiązane z diagnozą – uzasadnieniem.

Dzięki takiemu podejściu otrzymujemy spójny projekt, który:

- zawiera jasny i przejrzysty opis rezultatów projektu,
- definiuje jednoznacznie działania oraz kolejne etapy ich realizacji,
- jest zrozumiały dla wszystkich osób zaangażowanych w realizację programu.

Cele projektu powinny być zweryfikowane zgodnie z techniką SMART.

Smart odpowiada pięciu następującym cechom dobrze określonych celów projektu:

Specyficzne – dostosowane do konkretnych problemów dotyczących określonych grup w określonym miejscu i czasie.

Mierzalne – określone w wymiernych wartościach (np. w liczbie osób, które uzyskują określone umiejętności).

Aprobowane – uzgodnione ze wszystkimi osobami, grupami, instytucjami, których udział jest istotny dla projektu.

Realne – możliwe do zrealizowania ze względu na możliwości, uwarunkowania zewnętrzne oraz potrzeby osób, grup, instytucji, do których projekt jest adresowany.

Terminowe – określony jest czas, w którym cele te zostaną osiągnięte.

Uwaga! Aspekty, na które należy zwrócić uwagę przy konstruowaniu celów:

- **cel powinien wynikać z problemów i być na nie odpowiedzią, tzn. przyczyniać się do ich rozwiązywania lub zniwelowania;**
- **celem nie powinien być środek do jego osiągnięcia (np.: przeszkolenie..., objęcie wsparciem..., pomoc...);**
- **cele powinny się bezpośrednio przekładać na rezultaty, a te z kolei na działania.**

Przykłady celów w projektach realizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych oraz Działania 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego:

- Nabywanie umiejętności samodzielnego prowadzenia prostej rozmowy w języku angielskim u co najmniej 70% uczniów kończących klasę szóstą w roku szkolnym 2008/2009.
- Podniesienie kompetencji myślenia matematycznego i naukowo-technicznego u 250 gimnazjalistów z powiatu x w ciągu trwania projektu – 2 lata.
- Rozbudzenie zainteresowań tradycyjnymi – zapomnianymi zawodami oraz możliwościami tworzenia własnego stanowiska pracy – samozatrudnienia wśród młodzieży szkoły zawodowej w miejscowości x. Czas realizacji – 1 rok.

4. Krok czwarty. Rezultaty projektu

Rezultaty to opis zmian, jakie zajdą w wyniku wdrożenia działań przewidzianych w projekcie, związane są z korzyściami, jakie osiągną uczniowie i pozostali uczestnicy procesu realizacji projektu. Główną funkcją rezultatów jest ocena, na ile cel ogólny i cele szczegółowe projektu zostały zrealizowane (kiedy będziemy mogli powiedzieć, że problem został zniwelowany lub rozwiązany, a projekt zakończył się sukcesem).

W projektach bardzo często należy określić **rezultaty twarde i miękkie**.

Jako rezultaty **twarde** należy rozumieć jasno określone, możliwe do zmierzenia efekty, jakie osiągnął uczestnik projektu, np.:

- 25 nauczycieli z powiatu x podniesie swoje kwalifikacje w zakresie posługiwania się językiem angielskim, co zostanie potwierdzone odpowiednim certyfikatem.
- 20 nauczycieli z 4 gimnazjów gminy x ukończy studia podyplomowe z zakresu doradztwa zawodowego, co zostanie potwierdzone dyplomem (świadectwem) ukończenia studiów.
- 120 uczniów gimnazjum będzie uczestniczył w trwających 50 godzin zajęciach warsztatowych pn. „Koło młodego fotoreportera”; udział w szkoleniu potwierdzony zostanie listą obecności (lub świadectwem jego ukończenia),

- 150 uczniów szkoły podstawowej x będzie uczestniczyć w czterech wyjazdach do teatru, co zostanie potwierdzone listą obecności oraz kartą wycieczki.

Rezultaty twarde nie oddają w pełni efektów realizacji danego przedsięwzięcia, nie pokazują bowiem wpływu projektu np. na: zmianę postawy lub pewnych cech osobowości uczestnika projektu. Takie zadanie do spełnienia mają rezultaty miękkie.

Rezultaty miękkie są trudniejsze do określenia, dotyczą **umiejętności, postaw oraz samooceny osób**, które uczestniczą w projekcie. Do rezultatów miękkich zaliczyć można m.in.:

- poprawę umiejętności uczniów w zakresie komunikacji interpersonalnej,
- wzrost pewności siebie u uczniów – wzrost samooceny,
- zdobycie przez uczniów umiejętności pracy w zespole,
- rozwój umiejętności rozwiązywania zadań problemowych,
- zwiększenie motywacji do podejmowania działań ukierunkowanych na rozwijanie własnych zainteresowań i pasji.

Rezultaty projektu powinny być tak określone, aby umożliwiały mierzenie postępu projektu względem jego celów. Dlatego zgodność rezultatów z działaniami i celami jest jednym z istotniejszych elementów dobrze zaplanowanego projektu.

Rezultaty podobnie jak cele projektu powinny być zweryfikowane zgodnie z techniką SMART. W przypadku rezultatów bardzo istotne są techniki i metody mierzenia ich osiągnięcia, które powinny zostać szczegółowo opisane, o ile to możliwe dla każdego rezultatu osobno, chyba że charakter kilku rezultatów umożliwi jednolity sposób pozyskiwania informacji na temat ich osiągnięcia.

Przy opisie sposobu mierzenia rezultatów należy określić, jako minimum:

- czasokres wykonywania pomiaru (np. trzy miesiące po zakończeniu udziału w projekcie, w trakcie realizacji projektu pomiędzy poszczególnymi modułami szkoleniowymi, po zamknięciu doradztwa i zweryfikowaniu osiągnięcia rezultatu jako warunek rozpoczęcia szkolenia zawodowego, po przeprowadzeniu kampanii informacyjnej itp.), jeżeli pomiar realizowany jest cyklicznie, należy wskazać, w jakich odstępach czasu będzie realizowany oraz jaki jest planowany czas trwania cyklu;
- miejsce dokonania pomiaru (np. spotkanie z uczestnikami projektu, wywiady w szkołach, wywiady w środowisku rodzinnym uczniów, wywiady kwestionariuszowe w miejscu zamieszkania beneficjentów, biuro projektu);
- osoby odpowiedzialne za przeprowadzenie pomiaru i osoby wykonujące pomiar;
- źródło pochodzenia danych (np.: rejestry szkolne, umowy o pracę, dokumentacja sukcesów szkolnych – dyplomy, nagrody, podziękowania, wyciągi

z ewidencji działalności gospodarczej, wywiad telefoniczny, wywiady kwestionariuszowe, rejestry certyfikatów i świadectw uprawniających do wykonywania zawodu, dokumentacja szkoleniowa, wywiady środowiskowe, badanie identyfikacji np. uczestnictwa szkoły w certyfikacie, sprawozdania, opinie ekspertów);

- opis narzędzia mierzenia osiągnięcia rezultatów (jeżeli jest do tego wykorzystywane);
- kwantyfikację rezultatów – czyli nadanie rezultatowi wymiaru liczbowego (podejście wskaźnikowe) lub procentowego.

5. Krok piąty. Działania w projekcie

Działania w projekcie można zdefiniować jako zadania, które trzeba wykonać, aby zrealizować nakreślony wcześniej cel(e) oraz osiągnąć zaplanowane rezultaty. Działania w projekcie muszą być opisane konkretnie, z uwzględnieniem czasu, liczby osób uczestniczących, sposobu rekrutacji, monitorowania i ewaluacji projektu.

Działania w projekcie muszą być adekwatne do sytuacji i potrzeb grupy docelowej. Trzeba pamiętać o logicznym powiązaniu zidentyfikowanego problemu i wynikającego z niego celu z działaniami, jakie do niego doprowadzają.

Analiza projektów, o których dofinansowanie z PO KL ubiegają się szkoły i placówki oświatowe pozwalają na stwierdzenie, że planowane w nich działania mają charakter standardowy i rzadko wykraczają poza schemat zajęć wyrównawczych czy pozalekcyjnych, przypominających zajęcia realizowane w placówkach na co dzień. Nie chodzi tu o rodzaj zajęć – raczej o ich „metodykę”, nieodbiegającą od modelu przeciętności. Dlatego, planując działania w projekcie, warto promować pomysły innowacyjne, oparte na aktualnych trendach modeli nauczania i wychowania, „efektywne i efektowne”.

Przykłady działań, planowanych w dwuletnim projekcie kształtowania świadomości prawnej uczniów gimnazjum. PROJEKT „TA-MA” (Tory Akceptacji – Mosty Adaptacji).

Przykładowe działania niestandardowe:

- Organizacja szkolnego plebiscytu „Rycerze i Damy” (wybór najbardziej kulturalnych uczniów, stanowiących autorytet dla rówieśników).
- Realizacja szkoleń dla nauczycieli i rodziców na temat „Jak pomóc nieletnim ofiarom i sprawcom przemycy”.
- Pozyskanie wolontariuszy do realizacji celów projektu (studentów resocjalizacji, prawa, emerytowanych prawników i sędziów itp.)
- Opracowanie i wdrożenie zajęć pozaszkolnych – wycieczek „Na tropach prawa i prawości” (np. „lekcje w sądzie”)
- Modyfikacja szkolnej strony www (porady prawne, felietony, komentarze

- prawnika na temat konsekwencji zdarzeń z udziałem nieletnich – sytuacji „z życia szkolnego wziętych” oraz relacjonowanych w lokalnej prasie).
- Utworzenie sekcji „TA-MA” szkolnej gazety uczniowskiej.
 - Modernizacja szkolnej auli – wyposażenie pomieszczenia w sprzęt multimedialny, krzesła dla widowni, rolety, oświetlenie sceniczne, nagłośnienie itp.
 - U uruchomienie szkolnego telefonu zaufania.
 - Opracowanie scenariuszy lekcji i testów sprawdzających z zakresu edukacji prawnej.
 - Opracowanie i wdrożenie programu „Otrzęsiny zamiast potrząsania” włączonego do corocznego Kalendarza Imprez Szkolnych.
 - Zorganizowanie „wywiadówki inaczej” dla rodziców pierwszoklasistów.
 - Zorganizowanie wakacyjnych obozów adaptacyjnych dla pierwszoklasistów.
 - Promocja projektu „TA-MA” w środowisku.
 - Aktualizacja księgozbioru biblioteki o wydawnictwa z zakresu prawa i psychologii.
 - Opracowanie i wdrożenie szkolnych procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych.
 - Organizacja szkolenia dla rady pedagogicznej na temat: „Przyczyny i prawne skutki szkolnej fali”.
 - Utworzenie Szkolnej Medioteki (zestaw filmów fabularnych, dokumentalnych i edukacyjnych do realizacji projektu „TA-MA”).
 - Sporządzenie rejestru blasków i cieni życia w miejscowości/gminie (w opinii gimnazjalistów), opracowany przez uczestników projektu i przedstawiony na posiedzeniu rady gminy.
 - Przeprowadzenie sondażu wśród mieszkańców miejscowości/gminy na temat blasków i cieni życia w tej miejscowości/gminie oraz pomysłów na działania doskonalące i naprawcze. Przedstawienie wyników sondażu i propozycji działań na posiedzeniu rady gminy.
 - Organizacja Miejskiego/Gminnego Sejmiku Samorządów Uczniowskich na temat „Między młotem a kowadłem, czyli prawa i obowiązki ucznia”.

6. Krok szósty. Harmonogram projektu

Przygotowanie prawidłowego terminarza realizacji zadań w projekcie stanowi często o sukcesie całego projektu. Bez niego projekty mogą ciągnąć się miesiącami, pochłaniając środki i zaprzepaszczać pojawiające się szanse realizacji ciekawych przedsięwzięć.

Harmonogram projektu to zaplanowany rozkład zadań w czasie, który powinien zostać wyliczony na podstawie:

- zależności pomiędzy zadaniami,
- czasu trwania zadań,

- przydziału obowiązków poszczególnym osobom zatrudnionym przy realizacji projektu.

Data początkowa i końcowa harmonogramu określa czas trwania projektu. Prawidłowe zdefiniowanie zadań w projekcie jest kluczowe dla przygotowania realnego harmonogramu, kontroli realizacji zadań, oceny poziomu realizacji projektu, a także racjonalność samego harmonogramu.

Harmonogram realizacji projektu bardzo często ma formę wykresu Gantta, którego oś pozioma przedstawia skalę czasu, natomiast oś pionowa przedstawia zadania w projekcie.

NAZWA ZADANIA	MIESIĄC																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	Pn	Wt	Sr	Czw	Pt	So	N	Pn	Wt	Sr	Czw	Pt	So	N	Pn	Wt	Sr	Czw	Pt
Zadanie nr1																			
Jan Kowalski																			
Ewa Nowak																			
Anna Nowak																			
Zadanie nr2																			
Jan Kowalski																			
Zadanie nr3																			
Ewa Nowak																			

Przejrzysty harmonogram projektu umożliwi łatwą identyfikację zadań oraz kolejnych etapów ich realizacji w czasie, ułatwia także chronologiczne ułożenie planowanych działań.

Tworząc projekt, powinno się dążyć do jak najbardziej precyzyjnego określenia wszystkich zadań i etapów, które muszą zostać wykonane w trakcie jego realizacji. Można wykorzystać w tym celu znaną w zarządzaniu projektami Strukturę Podziału Prac (*Work Breakdown Structure*). Składa się ona zazwyczaj z trzech poziomów: zadań, etapów realizacji tych zadań oraz pakietów roboczych (pakietów prac). Zadania powinny zostać rozbite na etapy, a te na mniejsze części składowe zwane pakietami roboczymi (pakietami prac). Etapy zadań i pakiety robocze są szacowane, co do czasu trwania i kosztu, a także potencjalnych zasobów, które będą potrzebne do ich wykonania, dlatego stanowią podstawę opracowania realnego harmonogramu i szczegółowego budżetu projektu.

Przykład:

Struktura Podziału Prac				
Nazwa zadania	Etapy zadania	Pakiety prac	Czas trwania czynności	Osoba odpowiedzialna
1.Promocja projektu	1.1. Przygotowanie pakietu promocyjnego	1.1.1. Opracowanie logo projektu	x dni	x
		1.1.2. Przygotowanie i opracowanie projektu ulotki promującej projekt	x dni	x
		1.1.3. Zaprojektowanie teczek promujących projekt	y dni	x
		1.1.4. Zaprojektowanie plakatów	z dni	x
	1.2. Zaprojektowanie tablic informacyjnych	1.2.1. Zaprojektowanie tablic informacyjnych	x dni	x
	1.3. Ustalania z drukarnią i wydruk materiałów	1.3.1. Ustalania z drukarnią i wydruk materiałów	x dni	x
	1.4. Kontakt z mediami	1.4.1. Kontakt z mediami	x dni/m-c	z
	1.5. Zaprojektowanie strony internetowej	1.5.1. Opracowanie tekstów na stronę internetową	z dni/m-c	y
		1.5.2. Opracowanie elementów graficznych na stronę. Wykonanie fotografii	y dni/m-c	y
	<ul style="list-style-type: none"> • Ile czasu zajmie wykonanie zadania? • Oszacujcie koszt zadania. 			

7. Krok siódmy. Budżet projektu

Budżet projektu powinien bezpośrednio wynikać z zaplanowanych zadań. Jak już wspomniano wcześniej, budżet projektu jest ściśle powiązany z jego harmonogramem. Dlatego im dokładniej zostanie przygotowany harmonogram projektu, tym łatwiej będzie przygotować budżet, a tym samym zmniejszy się ryzyko, np. pominięcia istotnych kosztów.

Do każdego zadania ujętego w harmonogramie należy wyliczyć następujące koszty:

- personel stały (merytoryczny, techniczny, administracyjny, finansowy, zarządzanie),
- prace zleczone (personel czasowy),
- zakup usług,
- zakup materiałów/urządzeń,
- koszty administracyjne (lokal, media, poczta, opłaty bankowe, ubezpieczenia, środki czystości),
- inne.

W przypadku ubiegania się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych należy pamiętać, że w obecnym okresie programowania budżet projektu przygotowujemy w formie budżetu zadaniowego. Jego specyfika polega na podziale kosztów na bezpośrednie i pośrednie. Koszty bezpośrednie to takie, które wynikają z realizacji konkretnego zadania. Prawidłowe określenie rodzaju i wysokości tych kosztów jest jednym z czynników warunkujących właściwą realizację zadania.

8. Krok ósmy. Zarządzanie projektem

Zarządzanie projektem to skomplikowany proces, wymagający wielu umiejętności z różnych dziedzin, m.in. z zakresu planowania, organizacji, monitoringu, psychologii – ukierunkowany na osiągnięcie wyznaczonych celów w zaplanowanym czasie. Istotnym elementem zarządzania projektem jest również budowanie właściwej motywacji zespołu projektowego i dbanie o dobrą komunikację pomiędzy jego członkami. Ze względu na zakres uprawnień, odpowiedzialność i poziom wymaganych kompetencji najbardziej wyróżniającą się rolę w projekcie jest rola **kierownika projektu**. Kierownik projektu zajmuje się koordynacją zadań, dba o odpowiednią motywację zespołu, w taki sposób by zrealizowane zostały założone cele, eliminując występujące problemy i ryzyko porażki. Istotnym zakresem odpowiedzialności kierownika projektu jest również poprawna komunikacja ze sponsorem i uczestnikami projektu w celu jasnego precyzowania kierunku zmian i zauważania nowo pojawiających się zagrożeń.

Chociaż projektem zarządza kierownik, to trzeba pamiętać, że jedna osoba nie zdoła zrealizować wszystkich zadań. Niezbędny jest do tego zespół. W tabeli poniżej zaprezentowano przykładowe stanowiska w zespole projektowym oraz zakresy ich obowiązków.

Stanowisko	Przykładowy zakres obowiązków
Kierownik projektu	<ul style="list-style-type: none"> • nadzór nad realizacją projektu i pracownikami projektu; nadzór nad jakością merytoryczną i techniczną materiałów oraz programów szkoleniowych; • wybór kadry szkoleniowej; • koordynacja pracy zespołu projektowego; • nadzór nad zarządzaniem budżetem, rozliczeniami i sprawozdawczością finansową; • opracowanie logistyki zajęć dydaktycznych i konsultacji przewidzianych w projekcie; • organizacja konferencji przewidzianych w projekcie; • przygotowanie dokumentacji szkoleń; • inne zadania zlecone przez kierownika projektu.
Asystent kierownika projektu	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie logistyki zajęć dydaktycznych i konsultacji przewidzianych w projekcie; • organizacja konferencji przewidzianych w projekcie; • przygotowanie dokumentacji szkoleń; • inne zadania zlecone przez kierownika projektu.
Specjalista do spraw obsługi finansowej	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie wniosków o płatność przewidzianych w projekcie; • opis dokumentów księgowych zgodnie z wymogami projektu; • prowadzenie rejestru faktur dotyczących projektu; • prowadzenie rejestru rachunków dotyczących projektu.
Specjalista do spraw rekrutacji i promocji	<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadzenie rekrutacji uczestników projektu; • gromadzenie dokumentacji dotyczącej rekrutacji m.in.: nadzór nad poprawnością zgłoszeń; • opracowanie bazy uczestników projektu; • promocja projektu, kontakty z mediami.
Specjalista do spraw ewaluacji i monitoringu	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie narzędzi badawczych dla celów ewaluacji projektu; • kompletowanie danych i ich analiza; • opracowanie planu monitoringu i ewaluacji; • bieżąca analiza dokumentacji projektowej; • przygotowanie raportu końcowego projektu.

6. Przykłady dobrej praktyki, czyli jakie projekty udało się zrealizować w polskich szkołach ze środków Unii Europejskiej

Projekt „Szkoła Marzeń”

Projekt „Szkoła Marzeń” to ogólnopolski projekt finansowany przez Europejski Fundusz Społeczny i budżet państwa, realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach Działania 2.1 SPO Rozwój Zasobów Ludzkich – zwiększenie dostępu do edukacji i promocja kształcenia przez całe życie.

Celem głównym projektu było stworzenie przez szkoły długookresowych programów rozwojowych oraz realizacja rocznych planów działań, nastawionych na zwiększenie szans edukacyjnych uczniów z gmin wiejskich. Twórcom projektu zależało na przygotowaniu szkół, środowisk lokalnych i samorządów do kontynuacji działań rozpoczętych w ramach Szkoły Marzeń oraz na zainicjowaniu debat o lokalnych uwarunkowaniach i wynikających z nich potrzebach oświatowych.

Kompleksowość działań zaproponowanych w projekcie Szkoła Marzeń została określona w czterech uzupełniających się priorytetach. Szkoły Marzeń to szkoły, które:

1. *Wyrównują szanse edukacyjne uczniów, w tym uczniów niepełnosprawnych i zagrożonych wypadnięciem z systemu edukacji, poprzez dostosowane do ich potrzeb zajęcia dodatkowe.*
2. *Pomagają w wyborze ścieżki edukacyjnej i zawodowej:*
 - organizują zajęcia, w trakcie których uczniowie odkrywają swoje talenty i pasje,
 - tworzą Szkolne Ośrodki Kariery.
3. *Promują aktywność uczniów, pokazują, jak poruszać się we współczesnym świecie, jak działać:*
 - stwarzają możliwość korzystania z technologii informatycznej,
 - uczą języków obcych,
 - włączają uczniów w programy działania na rzecz innych, małej i wielkiej Ojczyzny oraz świata,
 - prowadzą zajęcia metodą projektu edukacyjnego.
4. *Aktywizują społeczność lokalną wokół działań na rzecz edukacji i wychowania młodzieży:*
 - tworzą lokalne koalicje instytucji i osób na rzecz zwiększenia szans edukacyjnych i życiowych uczniów, w które wchodzi m.in. szkoły, samorządy terytorialne, przedsiębiorstwa, ośrodki pomocy pedagogiczno-psychologicznej, biblioteki, gminne i szkolne ośrodki karier,

- *współpracują z samorządem terytorialnym przy opracowywaniu i wprowadzaniu lokalnej polityki oświatowej.*

„Myślimy globalnie, działamy lokalnie” – program realizowany przez Gimnazjum w Woli Jachowej w ramach ogólnopolskiego projektu Szkoła Marzeń

PROGRAM SZKOŁA MARZEŃ W LICZBACH:

- Liczba uczniów w szkole: 155
- Liczba uczniów uczestniczących w programie: 155
- Liczba nauczycieli uczestniczących w programie: 18
- Liczba osób spoza szkoły objętych programem: ok.100
- Liczba instytucji i szkół, z którymi szkoła współpracuje: 20
- Liczba godzin zajęć pozalekcyjnych: 15 tygodniowo
- Nasi nauczyciele uczestniczyli w szkoleniach:
 - Praca z uczniami metodą projektu,
 - Ocenianie kształtujące,
 - Tworzenie lokalnej koalicji na rzecz zwiększania szans życiowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży,
 - Gminna Strategia Nauczania Języków Obcych,
 - Poradnictwo w szkole, czyli jak wspierać ucznia w planowaniu kariery edukacyjno-zawodowej.

OPIS PROJEKTU

„Myślimy globalnie, działamy lokalnie” to hasło przyświecające działaniom w ramach projektu „Szkoła marzeń”. Działania te ukierunkowane były na zwiększenie szans edukacyjnych i życiowych naszych uczniów m.in. poprzez zmniejszenie barier mentalnych i kompleksów związanych z ich wiejskim pochodzeniem, wzrost poczucia dumy z dokonań przodków oraz uświadomienie im własnej wartości i możliwości.

Cele projektu:

- Redukcja barier mentalnych oraz zwiększenie motywacji uczniów do poznawania języka angielskiego, rosyjskiego i niemieckiego. Przygotowanie uczniów do podejmowania samodzielnych wyborów edukacyjno-zawodowych.
- Doskonalenie umiejętności wykonywania działań na wyrażeniach algebraicznych, arytmetycznych i procentach oraz pozyskiwania, przetwarzania i wykorzystywania informacji w planowanych działaniach.
- Wzrost motywacji u uczniów z problemami w nauce oraz uczniów zainteresowanych przedmiotem, zmierzającej do poprawy wyników egzaminów zewnętrznych.
- Propagowanie zdrowego stylu życia zmierzające do podniesienia poziomu kultury fizycznej wśród społeczności lokalnej.

- Poznanie wartości kulturowych własnego regionu, zaangażowanie społeczności lokalnej w działania na rzecz promocji i ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego, wzrost jej aktywności w planowaniu strategii rozwoju miejscowości. Promowanie walorów regionu poprzez umiejętność artystycznego spojrzenia na otaczającą rzeczywistość.

Działania realizowane w projekcie:

- **„Trening czyni mistrza”** – umożliwienie uczniom udziału w dostosowanych do ich potrzeb zajęciach dodatkowych, zajęcia w instytucjach publicznych, wycieczki do kina, teatru.

- **„Koło informatyczne”** – wzrost umiejętności praktycznego zastosowania środków multimedialnych.

- **„You can do it!”** – projekt promujący naukę języków obcych (obóz językowy, kółko języka angielskiego, zajęcia w profesjonalnych pracowniach językowych. KONKURS „Kocioł Baby Jagi”– „Baba Jaga’s Cauldron”).

- **„Ku dorosłości”** – projekt mający na celu pomoc uczniom w uzyskaniu i wykorzystaniu informacji na temat dalszej nauki oraz przyszłej pracy (warsztaty, wyjazdy edukacyjne, Szkolny Kiermasz Zawodów, portfolio).
- **„Młody ekonomista”** – szkolny konkurs przeprowadzony metodą projektu.

W celu aktywizacji społeczności lokalnej podjęte zostały następujące działania zmierzające m.in. do stworzenia lokalnej koalicji:

- **interdyscyplinarny projekt „Moja miejscowość wczoraj, dziś, jutro”** – ukazujący historię i tradycje regionu (inscenizacja *Dziadów*, Wolskie zapusty, Festyn rodzinny), promujący jego obecny potencjał oraz możliwości rozwoju na przyszłość, integrujący społeczność lokalną.
- przeprowadzenie gminnego konkursu fotograficznego „Walory turystyczne Gminy Górno w obiektywie”.
- **„W zdrowym ciele, zdrowy duch”** – zainicjowanie rodzinnych zajęć rekreacyjno-sportowych m. in. gimnastyka korekcyjna, aerobik-fitness, basen, siłownia, „zielona sala gimnastyczna”.
- Sesja Rady Gminy Górno oraz gminna debata oświatowa poświęcone tematyce zwiększania szans edukacyjnych i życiowych dzieci i młodzieży z terenu gmin wiejskich.

Powiązanie projektu i planowanych w jego ramach działań z Programem Rozwoju Szkoły:

- Podnoszenie poziomu osiągnięć edukacyjnych uczniów, wyrównanie szans edukacyjnych u uczniów mających problemy z nauką oraz promocja języków obcych: „Młody ekonomista”, „Trening czyni mistrza”, „Koło informatyczne”;

- Kształcenie kultury i sprawności fizycznej, zagospodarowanie terenów przy-szkolnych boisk, założenie mini-siłowni, sali do gimnastyki korekcyjnej i „zielonej sali gimnastycznej”: W zdrowym ciele, zdrowy duch;
- Kształtowanie swobody i kultury wypowiedzi w języku ojczystym i obcym, pozyskiwanie informacji z różnych źródeł, zdobywanie wiedzy i umiejętności z przedmiotów ścisłych: „You can do it!”, „Moja miejscowość wczoraj, dziś, jutro”, „Młody ekonomista”, „Koło informatyczne”;
- Rozwijanie form orientacji szkolnej i zawodowej: „Ku dorosłości”;
- Poznanie dóbr kultury narodowej i ogólnołudzkiej, krzewienie idei regionalizmu i patriotyzmu lokalnego oraz postaw ekologicznych: „Moja miejscowość wczoraj, dziś, jutro”, „Walory turystyczne Gminy Górnio w obiektywie”, „W zdrowym ciele zdrowy duch”.

Powiązanie projektu i planowanych w jego ramach działań z lokalnym programem rozwoju:

- Zagospodarowanie terenów przy szkole – nasze działania: stworzenie „zielonej sali gimnastycznej”.
- Opracowanie i promowanie zdrowego stylu życia – nasze działania: „W zdrowym ciele zdrowy duch” – prowadzenie zajęć z gimnastyki korekcyjnej, wycieczki na basen, spotkania tematyczne ze specjalistami ds. rehabilitacji, wady postawy, diety, rodziny festyn rekreacyjno-sportowy.

- Program tworzenia gospodarstw agroturystycznych – nasze działania: zorganizowanie spotkań społeczności lokalnej z przedstawicielami ARiMR (zasady tworzenia gospodarstw agroturystycznych, bazy turystyczno-rozrywkowej).
- Utworzenie Gminnego Centrum Informacji – nasze działania: korzystanie przez uczniów z centrum podczas realizacji projektów Młody ekonomista, Ku dorosłości.
- Organizowanie zajęć pozalekcyjnych: zajęcia wyrównawcze, obóz językowy, wyjazdy do profesjonalnych pracowni językowych, godziny konsultacji przedmiotowych, koło informatyczne, kółko języka niemieckiego, zajęcia w Bibliotece Publicznej w Kielcach, Obserwatorium Astronomicznym, Świętokrzyskim Parku Narodowym.

Rola instytucji i organizacji współpracujących przy realizacji projektu:

- Samorząd lokalny – współfinansowanie „Szkoły Marzeń”.
- Ośrodek Zdrowia w Górnieniu – diagnozowanie grup dyspanseryjnych – kontynuacja działań.
- Parafia Rzymско-Katolicka w Skorzeszycach – współorganizator spektakli teatru szkolnego – publiczna prezentacja spektakli (kontynuacja działań).
- Policja – zabezpieczenie imprez szkolnych, spotkania w ramach orientacji szkolnej i zawodowej.
- ARiMR – przeciwdziałanie bezrobociu, promocja Strategii Rozwoju Gminy, np. agroturystyka.
- OSP w Woli Jachowej – prezentowanie technik pierwszej pomocy, pomoc przy zagospodarowaniu terenu przy szkole.
- Gminne Centrum Informacji – korzystanie z bazy danych podczas realizacji projektów, m.in. w zakresie wyboru zawodu.
- Biblioteka Publiczna – korzystanie przez uczniów z informacji przy realizacji projektu.
- Nadleśnictwo w Daleszycach – rajd do Niestachowa, pozyskanie materiałów na urządzenie „zielonej sali gimnastycznej”.
- SP Skorzeszyce i SP Wola Jachowa – współpraca w zakresie orientacji szkolnej i zawodowej (wybór szkoły), rodzinna rekreacja, promocja Gminy.
- Promocja Gminy – Gimnazjum w Górnieniu, SP w Górnieniu, SP w Krajnie, SP w Cedzynie, SP w Bęczkowie.

Rola samorządu terytorialnego w realizacji projektu:

- Pomoc finansowa i organizacyjna dla szkoły w zakresie: wdrażania programów edukacyjnych, przeciwdziałania zjawiskom patologicznym i tzw. wczesnej interwencji, prowadzenia zajęć pozalekcyjnych z wychowania fizycznego i korekcyjno-wyrównawczych dla uczniów z deficytami rozwojowymi, zagospodarowania i rozbudowy terenów wokół szkoły – obiekty rekreacyjne („zielona sala gimnastyczna”, amfiteatr, ścieżki edukacyjne).

- Dalsze finansowanie zajęć nauki języków obcych oraz informatyki i zajęć z gimnastyki korekcyjnej.
- Współorganizowanie i finansowanie cyklu szkoleń dotyczących rozwoju lokalnego, a więc agroturystyki, rekreacji, tworzenia małych i średnich przedsiębiorstw, ekologii.
- Wspieranie działań promujących gminę poprzez finansowanie folderów i innych wydawnictw, wyznaczanie tras ścieżek, zamieszczanie tablic informacyjnych.

Przykłady dobrej praktyki projektów sfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w obecnym okresie rozliczeniowym 2007–2013.

Projekt Matematyka Pierwsza Klasa

Projekt realizowany był w czterech szkołach ponadgimnazjalnych z powiatu staszowskiego. Rozpoczął się w sierpniu 2008 r., a zakończył w sierpniu 2009 r. Obejmował zajęcia dodatkowe z matematyki dla ponad 700 uczniów klas pierwszych z czterech szkół ponadgimnazjalnych, nadzorowanych przez Starostwo Powiatowe w Staszowie. W ramach projektu uczniom zapewniono bezpłatny transport do domu po zakończeniu zajęć. Wartość dofinansowania, jakie projekt otrzymał w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych”, to ponad 700 tys. zł.

Projekt został napisany przez nauczycieli matematyki w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez rodziców i uczniów klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych, a także samych nauczycieli. Punktem wyjścia podczas tworzenia projektu była identyfikacja **problemów** związanych z niską umiejętnością myślenia matematycznego uczniów kończących gimnazjum.

W ostatnich latach znacznie spadła liczba uczniów, którzy zdecydowali się zdawać matematykę na maturze. Poza tym młodzież przychodząca do szkoły średniej prezentuje bardzo zróżnicowany poziom umiejętności matematycznych, ma też indywidualne predyspozycje do uczenia się tego przedmiotu. Dlatego wśród pierwszoklasistów występują duże różnice w zakresie opanowania materiału matematyki zrealizowanego w gimnazjum. Ten projekt, poprzez dodatkowe zajęcia prowadzone w nowoczesnej, atrakcyjnej formie (gry, zabawy logiczne, puzzle, mecze matematyczne, symulacje komputerowe), przyczynił się do zniwelowania tych różnic.

Zajęcia prowadzone były w niewielkich grupach (maksymalnie 15 uczniów). Głównym celem zajęć było lepsze poznanie indywidualnych możliwości rozwojowych w zakresie myślenia matematycznego uczniów, a tym samym dostosowanie sposobu i formy zajęć do ich potrzeb. Na każdym etapie projektu utrzymywany był

kontakt z rodzicami. Przekazywano im informacje o postępach w nauce ich dzieci. Zajęcia prowadzono w oparciu o nowoczesne metody dydaktyczne (zostały opracowane pakiety edukacyjne). Przed rozpoczęciem projektu przeprowadzono test, mający na celu zdiagnozowanie poziomu umiejętności matematycznych uczniów. Zajęcia oraz materiały edukacyjne przygotowane w ramach projektu pokazały uczniom, że matematykę można nie tylko zrozumieć, ale również polubić.

Działania i rezultaty projektu:

- opracowane zostały pakiety edukacyjne dla uczniów i nauczycieli (scenariusze zajęć karty pracy),
- w czterech szkołach utworzono 50 grup lekcyjnych na trzech poziomach umiejętności,
- w ciągu 10 miesięcy przeprowadzono 1500 godzin lekcyjnych,
- uczniowie uczestniczący w projekcie mieli zagwarantowany transport powrotny po zakończonych zajęciach (ten problem został zgłoszony przez rodziców gimnazjalistów podczas konsultacji społecznych projektu),
- w projekcie uczestniczyło 15 nauczycieli matematyki.

Projekt „Akademia Przedsiębiorczego Obywatela”

Akademia Przedsiębiorczego Obywatela to projekt realizowany przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Poddziałania 9.1.2 „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Problemy do rozwiązania:

- niska aktywność społeczna młodych ludzi,
- znikoma wiedza i doświadczenie w zakresie funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego,
- pogłębiający się deficyt i postępujący regres społecznej aktywności w zakresie wykazywania się postawą obywatelską i zarazem przedsiębiorczością w życiu publicznym,
- uboga oferta dodatkowych zajęć pozalekcyjnych (lub jej brak) rozwijających w uczniach kompetencje obywatelskie.

Cel ogólny projektu:

Wyrównanie szans uczniów w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji obywatelskiej ukierunkowanej na rozwój postawy przedsiębiorczości.

Cele szczegółowe projektu:

- wzrost rozwoju kapitału społecznego, jako głównego elementu funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego,
- kształtowanie wizerunku obywatela demokracji,
- nabycie umiejętności w zakresie ICT jako niezbędnego narzędzia do zarządzania informacją w społeczeństwie opartym na wiedzy,
- rozbudzenie aktywności obywatelskiej poprzez zorganizowanie działań dostarczających wymiernych korzyści środowisku lokalnemu.

Adresat projektu

Projekt adresowany jest do 600 uczniów z 30 szkół gimnazjalnych województwa świętokrzyskiego; ze szczególnym uwzględnieniem gimnazjów z obszarów wiejskich. Zdobyte w trakcie realizacji projektu doświadczenia z pewnością zaowocują w przyszłości lepszym funkcjonowaniem w życiu osobistym i zawodowym.

Realizacja projektu

W trakcie realizacji projektu prowadzone są zajęcia dydaktyczne w oparciu o scenariusze przygotowane przez pracowników Świętokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

Zajęcia podzielono na cztery moduły:

- prawo i świadomość,
- postawa i działanie obywatelskie,
- przedsiębiorczość i inteligencja obywatelska,
- technologia informacyjna.

Ponadto, szkoły biorące udział w projekcie, zobowiązane zostały do przygotowania inicjatywy obywatelskiej, która będzie efektem wspólnego działania uczniów. Może to być zorganizowanie festynu szkolnego, sporządzenie raportu o potrzebach mieszkańców gminy, stworzenie folderu promującego szkołę czy własny region. Szkoły mogą również przedstawić własne propozycje.

EFEKTY – Korzyści dla uczestników:

- rozwój umiejętności kluczowych, w szczególności współcześnie rozumianej kompetencji obywatelskiej,
- nabycie umiejętności korzystania z technologii informatycznych w zakresie zarządzania informacją,
- wzrost poziomu wiedzy uczniów o problemach ich środowiska oraz umiejętności strategicznego myślenia o własnym rozwoju w kontekście rozwoju gmin/ miejscowości/regionu,
- kształtowanie kompetencji obywatelskiej ukierunkowanej na rozwój postawy przedsiębiorczości.

Projekt „Akademia Przedsiębiorczego Obywatela” z perspektywy nauczyciela realizującego

W projekcie tym zajmuję się prowadzeniem zajęć z II Modułu: *Postawa i działanie obywatelskie* oraz opieką nad grupą projektową (styczeń 2009 – grudzień 2009).

Tematyka zajęć przeprowadzonych w ramach projektu:

- *Uczestnictwo młodzieży w życiu społeczności szkolnej*. Tworzenie obrazu osoby aktywnej i biernej, a także analiza działalności poszczególnych organizacji szkolnych oraz oferty zajęć pozalekcyjnych. Zajęcia zostały wzbogacone przeze mnie o ćwiczenie polegające na tworzeniu przez poszczególne grupy uczniowskie planów – harmonogramów pracy wybranych organizacji szkolnych. Uczniowie wykazali się tutaj niezwykłą inwencją – niektóre pomysły wykorzystane zostaną przy tworzeniu Planów pracy organizacji szkolnych w przyszłym roku.
- *Uczestnictwo w debacie „Tak łatwo podjąć decyzję i tak trudno”*. Istota i zasady przeprowadzania debaty oxfordzkiej bardzo przypadły uczniom do gustu – z zaangażowaniem i ochotą uczestniczyli w dyskusji. W celu uatrakcyjnienia zajęć oraz zachęcenia uczniów do większej aktywności wykorzystano film z udziałem ich starszych koleżanek i kolegów ukazujący „Symulację wyborów – debatę przedwyborczą”. Zajęcia przeprowadzono z użyciem środków multimedialnych: laptop, projektor.
- *Blżej rzeczywistości – czyli jak zaplanować karierę?* Uczniowie z zainteresowaniem analizowali oferty pracy zawarte w „Gazecie Wyborczej” oraz informacje dotyczące regionalnego rynku pracy. Zajęcia zostały wzbogacone następującymi ćwiczeniami wykonywanymi przez poszczególne grupy: „Kariera to...” – impresja fotograficzna; „Potencjał mojej grupy” – prezentacja oraz nawiązanie do ofert regionalnego rynku pracy. W celu uatrakcyjnienia spotkania wykorzystano środki multimedialne: laptop, projektor, aparat cyfrowy.

Bernadeta Mechelewska, nauczycielka historii w Gimnazjum w Woli Jachowej

Projekt „SZANSA NA LEPSZE JUTRO”

Projekt: „Szansa na lepsze jutro” realizowany jest przez Szkołę Podstawową w Brzechowie od 1 listopada 2008 r. Planowany termin zakończenia projektu – 31 grudnia 2009 r. Projekt realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytetu IX: „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”, Działanie 9.1 „Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty”. Podziałanie 9.1.2 „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych”. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Szkoła Podstawowa w Brzechowie jest niewielką wiejską szkołą liczącą niespełna 70 uczniów. Problemy, z którymi stykają się uczniowie naszej szkoły, to przede wszystkim:

- utrudniony dostęp do wszelkich form zajęć pozalekcyjnych, rozwijających zdolności uczniów,
- niewystarczająca liczba godzin kształtujących kompetencje kluczowe zwłaszcza w zakresie porozumiewania się w języku obcym,
- niewystarczająca liczba godzin zajęć wyrównawczych dla uczniów mających trudności w opanowaniu treści programowych,
- niewielka ilość zajęć wykorzystujących technologię komputerową w programie nauczania,
- utrudniony dostęp do Internetu,
- niewystarczająca ilość działań w obszarze rozwoju kulturotwórczego ucznia,
- zbyt mało działań ukierunkowanych na rozwój fizyczny dzieci,
- brak ofert aktywnego wypoczynku.

Problemy te związane są z trudną sytuacją materialną wielu rodzin. Niskie dochody rodziców, trudności z dojazdem uniemożliwiają udział dziecka w zajęciach pozalekcyjnych oferowanych przez instytucje w innych miejscowościach. Z tego też względu utrudniony jest dostęp do szeroko rozumianej kultury, zorganizowanego wypoczynku, zakupu pomocy dydaktycznych. Większość uczniów naszej szkoły z technologią komputerową ma kontakt tylko na zajęciach w szkole.

Na terenie naszej miejscowości brak jest instytucji, ośrodka, gdzie uczniowie i młodzież mogłaby bezpiecznie korzystać z technologii komputerowej i zasobów Internetu. Szkoła w takiej miejscowości jest jedynym ośrodkiem kultury i nauki. Aby, chociaż częściowo zniwelować te problemy, został opracowany projekt „Szansa na lepsze jutro”, którego celem jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci wiejskich i przygotowywanie ich do życia we współczesnym świecie.

Aby osiągnąć zamierzony cel, w ramach projektu przygotowano bogatą ofertę różnorodnych i ciekawych zajęć pozalekcyjnych, dostępną dla wszystkich chętnych uczniów. Stworzyliśmy program, w którym uczeń staje się podmiotem proponowanych działań, jest w ich centrum, przeżywa wszystko, w czym bierze udział i naprawdę jest w to zaangażowany.

Działania realizowane w ramach projektu:

- zajęcia wyrównawcze dla uczniów mających trudności w nauce,
- zajęcia dla uczniów rozwijające ich zdolności i aspiracje w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, informatycznych,
- zajęcia z języka angielskiego, w tym zajęcia z native – speakerem,
- wycieczki krajoznawcze do rezerwatów przyrody,

- nauka pływania z instruktorem na basenie,
- wyjazdy do kina, teatru, filharmonii,
- spotkania warsztatowe z plastykiem, muzykiem, aktorem,
- utworzenie „kawiarenki internetowej” dla uczniów i młodzieży z naszej miejscowości,
- obóz językowo–krajoznawczy w górach w czasie wakacji, w którym uczestniczyło 34 uczniów z klas III-VI.

Niewątpliwym sukcesem realizowanego projektu jest udział wszystkich uczniów szkoły w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych, zgodnie z zainteresowaniami. Większość dzieci bierze udział w kilku działaniach.

Na podstawie przeprowadzonej wśród uczniów ankiety ewaluacyjnej, stwierdzono, że 100% uczestników poszczególnych działań uważa, że przyczyniły się one do wzrostu ich umiejętności adekwatnie do rodzaju zajęć, w których brali udział. Wysoko została oceniona tematyka zajęć, panująca na nich atmosfera i aktywność uczniów.

W ramach projektu udało się doposażyć pracownię komputerową w szkole. Zakupiono nowe stoły komputerowe, krzesła, pomoce dydaktyczne do zajęć, tkaniny na kostiumy do przedstawień, dostosowano pomieszczenia do zajęć. W efekcie realizacja projektu przyczynia się do podniesienia jakości pracy szkoły oraz do jej promocji w środowisku lokalnym. Wzrosło zadowolenie z rezultatów pracy szkoły wśród uczniów, rodziców, nauczycieli, władz gminy, co zaowocowało lepszą współpracą szkoły ze środowiskiem lokalnym.

Projekt „Szkolny Menadżer Projektów”

„Szkolny Menadżer Projektów” to projekt realizowany przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Działania 9.4. „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Problem do rozwiązania:

Niewystarczające kompetencje nauczycieli w zakresie tworzenia i zarządzania projektami edukacyjnymi finansowanymi ze środków Unii Europejskiej.

Cel ogólny projektu:

- wzrost kompetencji 240 nauczycieli zatrudnionych na terenie województwa świętokrzyskiego w zakresie tworzenia i zarządzania projektami edukacyjnymi finansowanymi ze środków Unii Europejskiej.

Cele szczegółowe:

- zdobycie wiedzy na temat możliwości finansowania projektów edukacyjnych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
- rozwój myślenia projektowego w kontekście: analizy problemu, formułowania celów, planowania działań i monitorowania osiągniętych rezultatów w projekcie,
- nabycie praktycznych umiejętności konstruowania harmonogramu i budżetu zadaniowego w projekcie,
- poznanie podstawowych technik zarządzania cyklem życia projektu.

Adresat projektu

Projekt adresowany jest do 240 nauczycieli, wszystkich poziomów edukacyjnych, z terenu województwa świętokrzyskiego.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu

Zgodnie z celami projektu „Szkolny Menadżer Projektów” wiedza dostarczona podczas szkoleń z zakresu tworzenia i zarządzania projektami edukacyjnymi finansowanymi w ramach funduszy strukturalnych przyczyni się do wzrostu kompetencji wymaganych od nauczyciela w Unii Europejskiej.

W opisie wyżej wspomnianych kompetencji przyjęto trzy kluczowe punkty odniesienia do zawodu nauczyciela: wobec wiedzy, wobec innego człowieka i społeczeństwa. Nauczyciel powinien umieć pracować w społeczeństwie i dla społeczeństwa, przyczynić się do przygotowania uczniów do roli obywateli UE i pomagać uczniom zrozumieć znaczenie uczenia się przez całe życie. Muszą rozumieć, co powoduje spójność społeczeństwa, a co wykluczenie i zdawać sobie sprawę z etycznych wymiarów społeczeństwa wiedzy. Powinni umieć efektywnie pracować ze społecznością lokalną, partnerami, rodzicami, instytucjami kształcenia nauczycieli i grupami przedstawicielskimi. Powinni być świadomi, że dobra edukacja daje uczącym się coraz więcej możliwości zatrudnienia.⁴⁸

Realizacja projektu

W trakcie realizacji projektu nauczyciele biorą udział w bezpłatnych szkoleniach (48 godzin), oraz korzystają z konsultacji merytorycznych (20 godzin) dotyczących zasad tworzenia projektów edukacyjnych finansowanych ze środków unijnych.

⁴⁸ M. Sietatycki, *Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej*, „Gazeta Szkolna” 2005 nr 29-30

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wydawca:

Fundacja Fundusz Współpracy

ul. Górnośląska 4a, 00-444 Warszawa, T +48 22 45 09 800, F +48 22 45 09 803
cofund@cofund.org.pl

Na zlecenie:

Ministerstwa Edukacji Narodowej

Departament Funduszy Strukturalnych

al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa, T +48 22 34 74 881, F +48 22 34 74 883
sekretariatdfs@men.gov.pl

ISBN: 978-83-89793-52-0

egzemplarz bezpłatny

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

człowiek - najlepsza inwestycja

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego